

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Otec a syn

Pojetí výchovy synů u současných českých otců

Bakalářská práce

Lenka Slavíková

Vedoucí práce: PhDr. Hana Havelková

Praha 2007

Bibliografický záznam

Slavíková, Lenka. 2007. *Otec a syn. Pojetí výchovy synů u současných českých otců*. Praha Bakalářská práce na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. Vedoucí Hana Havelková.

Anotace

Bakalářská práce „Otec a syn. Pojetí výchovy synů u současných českých otců.“ pojednává o tom, jak čeští otcové vnímají svůj přínos k výchově svých synů. V teoretické části obsahuje základní genderové pojmy, otázku maskulinity, problematiku rodičovství obecně, rozdíly mezi otci a matkami, postavení otců a matek v České republice a identitu otce. V empirické části je popsán kvalitativní výzkum, provedený metodou zakotvené teorie. Po metodologickém úvodu popisují kategorie, které vyplynuly z polostrukturovaných rozhovorů s otci. Tyto kategorie jsou: Nepřipravenost na rodinu jako důsledek doby, afirmace tradiční dělby práce v domácnosti, rodina jako soukromé téma, výchova je věc nukleární rodiny, skrytá touha po synovi, otec = živitel rodiny, péče = hra, výchova bez bázně, rozpor mezi kulturou a chováním otců v přístupu k dětem dle jejich pohlaví, otec jako vzor, úspěch měřen výsledkem, genderově diferencované vymezení domácích povinností dětí, vojna jako doplnění či náhrada výchovy v rodině a centrální kategorie: nízká reflexivita.

Klíčová slova

Otcovství, gender, maskulinita, rodičovství, výchova.

Key words

Fatherhood, gender, masculinity, parenthood, upbringing.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně s použitím uvedené literatury. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla eventuálně zveřejněna v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 16.5.2007

.....
podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Haně Havelkové za to, že se ujala vedení mé práce a poskytla mi cenné rady. Také bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří se zapojili do mého výzkumu, a těm, kteří mi pomohli získat na tyto respondenty kontakt.

Typografická poznámka

Chtěla bych na tomto místě zmínit několik poznámek ohledně citací a dalších jevů. Předně vycházím z citační normy Sociologického časopisu [Sociologický ústav AV ČR 2007], který užívá normu ISO 690.

Co se týče přechylování, vycházím z přístupu Havelkové [v Nagl-Docekal 2007: 306] a zásady „nepřechylovat neznamená neskloňovat,“ a proto nepřechyluji cizí jména autorek v prvním pádu, ovšem v ostatních pádech je přechyluji. Pokud jsem však dílo četla v českém překladu, který jméno autorky přechyluje, používám přechýlenou formu v odkazech na literaturu, aby bylo možné odkaz dohledat.

Při citování užívám uvozovek a kurzívy („*iii*“). Pokud při citování vynechávám část textu, označuji tento úsek ... (třemi tečkami s mezerou před a po nich). Pokud při citování výroků respondentů použiji znak... (tři tečky s mezerou za tečkami a bez mezery před), znamená to, že se jedná o větu, kterou respondent nedokončil.

Čísla stránek z citované literatury uvádím u všech citací, u parafrází pokud jde o jev vyskytující se na určitém místě publikace (pokud nejde o hlavní teze knihy, které se objevují několikrát v celém díle).

Obsah

Typografická poznámka	5
Obsah.....	6
Úvod	9
Teoretická část.....	11
1. Gender	11
1. 1 Gender	11
1. 2 Socializace.....	13
1. 3 Patriarchát.....	14
2. Maskulinita.....	15
2. 1 Maskulinita.....	15
2. 2 Maskulinní ideál.....	16
2. 3 Nový muž	17
3. Rodičovství.....	19
3. 1 Rodičovství.....	19
3. 2 Otcovství	20
3. 2. 1 Otec	20
3. 2. 2 Typologie otců.....	21
3. 2. 3 Otcovský vzor	22
3. 2. 4 Nové otcovství.....	23
3. 3 Mateřství.....	24
3. 4 Matky versus otcové.....	26
3. 5 Interakce rodiče s dítětem	28

3. 5. 1 Interakce otec- dítě.....	29
3. 5. 2 Interakce otec- syn	30
4. Matky a otcové v České republice	32
5. Identita otce a role s ní související.....	35
5. 1 Identita a role	35
5. 2 Přejchod k otcovství.....	36
Empirická část.....	38
6. Metodologie	38
6. 1 Metodologie	38
6. 2 Technika sběru dat	38
6. 3 Výběr vzorku; prostředí výzkumu	39
6. 5 Vyhodnocování dat	41
6. 5 Hodnocení kvality výzkumu	41
6. 6 Problémy ve výzkumu	43
6. 7 Etická stránka.....	44
6. 8 Závěr	44
7. Kategorie.....	45
7. 1 Nepřipravenost na rodinu jako důsledek doby.....	45
7. 1. 1 Rodina jako automatismus.....	46
7. 1. 2 Děti jako přirozený krok v životě	47
7. 1. 3 Rodina na prvním místě jako nenaplněvaný ideál.....	48
7. 2 Afirmace tradiční dělby práce v domácnosti	48

7. 3 Rodina jako soukromé téma.....	50
7. 4 Výchova je věc nukleární rodiny	53
7. 5 Skrytá touha po synovi.....	54
7. 6 Otec = živitel rodiny.....	57
7. 7 Péče = hra.....	58
7. 8 Výchova bez bázně.....	59
7. 8. 1 Nekonfliktní kamarádský vztah otce a dětí	59
7. 8. 2 Rázná distance od fyzických trestů	60
7. 9 Rozpor mezi kulturou a chováním otců v přístupu k dětem dle jejich pohlaví....	62
7. 10 Otec jako vzor	64
7. 10. 1 Vzory respondenta.....	64
7. 10. 2 Respondent jako vzor	67
7. 11 Úspěch měřen výsledkem.....	69
7. 12 Genderově diferencované vymezení domácích povinností dětí.....	72
7. 13 Vojna jako doplnění či náhrada výchovy v rodině.....	74
7. 14 Centrální kategorie: Nízká reflexivita	78
7. 15 Zhodnocení analýzy	79
Závěr.....	81
Použitá literatura	83
Seznam příloh.....	88
Přílohy	89

Úvod

Téma své bakalářské práce „Otec a syn. Pojetí výchovy synů u současných českých otců.“ jsem si vybrala kvůli svému dlouholetému zájmu o rodinu a o to, jaký vliv mají rodiče na osobnost dítěte, jeho identitu, chování či úspěšnost v životě. K tomuto tématu jsem se dostala na základě práce s dětmi a mládeží, kde jsem pozorovala významný vliv rodiny na dítě. Proto mě také zajímá, jak se rodiče staví ke svým dětem, zda si uvědomují, jak je ovlivňují. Dalším podnětem k tomuto tématu byl výběr knihy ke skeletovému překladu. K překládání jsem si vybrala knihu o otcovství [Marsiglio 1995c], která mne velmi zaujala, což mě vedlo k zaměření se na otce. Téma práce jsem po zvážení soustředila na vztah otce a syna, protože jsem v literatuře narazila na časté odkazy, týkající se toho, že se otcové ve výchově věnují více synům než dcerám. Domnívám se, že vztah otce a syna může být zajímavý především v tom, že otec může být pro syna vzorem maskulinity. V práci jsem se proto pokusila mimo jiné zjistit, zda se toto tvrzení potvrdilo. Zajímalo mě také dále, jak a zda vůbec otcové své rodičovství vnímají, jak se podíleli na výchově svých dětí, zda jim to něco přineslo a jak vůbec sami sebe hodnotí.

Ačkoliv jsem se primárně soustředila na pojetí výchovy synů, ukázalo se, že pro respondenty je důležité, zmínit také své dcery, proto se v práci objevilo několik kategorií, které porovnávají přístup otců k dětem podle jejich pohlaví.

Otcovství je na rozdíl od mateřství, které je chápáno jako přirozené a tudíž nutné, bráno za „dobrovolné“. Otec by měl rodinu uživit a k tomu může, pokud bude chtít, vypomoci manželce s dětmi například tím, že si s nimi bude hrát, protože otcové obecně dělají s dětmi spíše ty činnosti, které je samotné baví. Od otců se neočekává, že s dětmi budou trávit veškerý čas, společnost na ně klade menší nároky než na ženy. V tom se otcovství liší od mateřství. Proto se také problematice mateřství věnuje více pozornosti, bylo o ní napsáno více článků a publikací. Nověji se začíná poukazovat také na přínosy, které může mít pro dítě jeho otec, stejně jako na to, jaké přínosy to může mít pro samotného otce.

Zároveň se domnívám, že podobné práce s tematikou otcovství u nás chybí. Proběhlo několik výzkumů, týkající se názorů na rodičovství, výzkumy s otcí

na rodičovské dovolené. Také bylo vydáno několik článků o otcovství. Domnívám se ale, že téma otcovství a zejména nové otcovství se u nás teprve otevírá. Proto bych svou práci chtěla přispět k této problematice. Domnívám se totiž, že snahy o rovnoprávnost ženy a muže ve společnosti mohou být úspěšné jen pokud bude rovnováha také v soukromé sféře.

Cílem této práce je shromáždit určité výpovědi českých otců ohledně jejich pojetí výchovy a přispět tím k vykreslení otcovství u nás. Chtěla bych popisem významných témat, vzešlých z mého výzkumu, přispět k případnému dalšímu výzkumu, naznačit oblasti, které by mohly být pro další výzkum zajímavé.

V teoretické části jsme se pokusila vysvětlit základní genderové pojmy, dále popsat různé koncepce maskulinity a ve třetí části jsem se zaměřila na rodičovství. Zde jsem zahrнула otcovství, mateřství, srovnání otců a matek a jejich podílu na výchově dětí, dále situaci matek a otců v České republice, vztah otce a syna. Nakonec jsem přidala část zabývající se identitou muže a jeho rolemi jakožto otce.

V empirické části jsem popsala svůj výzkum a jeho výsledky, který jsem k této práci provedla. Výzkum probíhal formou polostrukturovaných rozhovorů s otcí na základě metody zakotvené teorie. Z rozhovorů vyplynulo několik zajímavých témat, ze kterých jsem poté sestavila kategorie, které jsem dále popsala.

Teoretická část

1. Gender

1. 1 Gender

Klíčovým pojmem celé práce je **gender**. Lidé na základě biologického pohlaví konstruují gender (maskulinitu či feminitu). Biologické (anatomické) rozdíly mezi mužským a ženským tělem jsou přirozeně brány jako důvod sociálního rozlišování mezi rody a zvláště práce podle pohlaví [Bourdieu 2000]. „*Gender můžeme chápat jako sociálně utvářený soubor vlastností, chování, zájmů, vzhledu atd., který je v určité společnosti spojován s obrazem ženy nebo muže. Konkrétní náplň tohoto souboru ženských a mužských charakteristik je kulturně a historicky proměnlivá. V různých historických obdobích a v různých kulturách se očekávání vůči ženám a mužům liší.*“ [Smetáčková 2005: 10] Oakleyová [Oakleyová 2000: 141] dodává, že „... *gender nemá žádný biologický původ a že vztah mezi genderem a pohlavím není ve skutečnosti vůbec „přirozený“* “. Podobně feministická sociologie upozornila na to, že gender je spíše utvářená kategorie, a proto zdůrazňuje při osvojování genderu kromě biologických předpokladů také učení [Renzetti, Curran 2003].

Šmausová [2002: 1] upozorňuje na to, že ač rozdělení lidstva na muže a ženy splňuje praktickou pořádkovou funkci, je pro teorii pouze hrubým zjednodušením (tzv. misplaced concreteness). Také dodává, že neexistuje ontická (daná) homogenní mužská nebo ženská identita.

Rozdíl mezi muži a ženami je chápán jako daný a neměnný princip. Kategorie mužství a ženství jsou uspořádány bipolárně- mužství se vymezuje jako opak ženství. Maskulinita a feminita jsou konstrukty ve vzájemném vztahu a definice jednoho vychází z definice druhého [Kimmel 1987: 12]. Možný [1990] poukazuje na to, že do průmyslové revoluce byly role ženy a muže chápány jako komplementární, doplňovaly se. Po ní se začaly chápat spíše jako protiklady. Dochází k potlačování a zastírání shodných znaků a zároveň k vyzdvihování rozdílů mezi muži a ženami. Tím se konstruují dvě protikladné kategorie: muž a žena. Příklady tohoto dělení uvádím v příloze č. 1.

Podle Hardingové [podle Šmausová 2002] společenský život vykonstruoval tři roviny genderové skutečnosti: symbolické univerzum (vše ve společnosti je rozděleno do dvou dichotomních kategorií), dělbu práce a role.

Lidé na základě genderu vytváří různé **genderové stereotypy**, které nám říkají, jak by „správný“ muž či „správná“ žena měli vypadat, jak by se měli chovat a co by si měli myslet. *„Každá společnost svým členům předepisuje určité vlastnosti, způsoby chování a vzorce jejich vzájemné interakce v závislosti na jejich pohlaví. Institutionalizované vzorce genderové diference jsou souhrnně označovány jako **pohlavně-genderový systém** společnosti.“* [Renzetti, Curran 2003: 21] Tyto systémy se liší v různých společnostech, kulturách a různých historických obdobích. Tento systém má hierarchicky uspořádanou genderovou strukturu [Šmausová 2002]. Jak upozornil Bourdieu [2000], lidé si tento systém neuvědomují. To způsobuje, že ho nevědomky přijímají a považují ho za přirozený, a tudíž oprávněný (více viz patriarchát). A to jak ovládající (muži) i ovládaní (ženy). Beauvoirová [1966: 150] připomíná, že *„poddávali se žena muži, není to proto, že ví o své podřadnosti, ale proto, že jsouc mu poddána, přijímá představu své podřadnosti, a tím ji utvrzuje.“*

Connell [1998: 7] mluví o **genderovém řádu světa**, který definuje jako strukturu vztahů, které vzájemně propojují genderový režim institucí a genderové uspořádání místní společnosti ve světovém měřítku. Rozlišuje dále čtyři základní podstruktury genderu:

- 1) Dělbba práce- muž vydělává peníze, žena pracuje v domácnosti.
- 2) Vztahy moci- velká část organizací a státních institucí je ovládána muži.
- 3) Emocionální vztahy- romantická heterosexuální láska je brána jako základ svatby.
- 4) Symbolizace- zejména v masmédiích (například blond'até hlasatelky jako ideál).

Podle genderu je pak ve společnosti také **rozdělena práce**. Muži tradičně přejímají sféru veřejnou a ženy soukromou. Z hlediska strukturálních funkcionalistů je toto dělení prací na mužské a ženské funkční. Genderové rozdíly chápou jako přirozené a neměnné [Renzetti, Curran 2003]. *„Ve skutečnosti je však rození dětí biologickou funkcí, a tudíž ženskou činností, avšak domácí práce je sociálně- ekonomickou funkcí, a tudíž z hlediska pohlaví neutrální.“* [Oakleyová 2000: 149] *„Celý systém dělby rolí mezi*

pohlavími zřejmě vychází ze stereotypního vzoru výchovy dětí, kdy existují dva rámcově odlišné vzorce- pro chlapce a dívky. ... Tím, jak jsou tyto vzorce při výchově poměrně uniformě dodržovány, se čím dál více prohlubuje propast mezi mužskými a ženskými rolemi. V podvědomí veřejnosti pak existuje a je akceptován obraz ženy coby pracovnice na dva úvazky.“ [Tuček 1998: 85]

Mužství je něco jako **šlechtictví**. Muži nevykonávají většinou zaměstnání podřadná, která dělají běžně ženy (a jsou u nich považována jako snadná a bezvýznamná). Tato zaměstnání jsou však chápána jako obtížná a hodnotná, pokud je muž vykonává. Se zapojením muže se stává práce kvalifikovanou [Bourdieu 2000].

Bourdieu [2000] upozornil též na to, že přes evidentní pozitivní změny- především lepší přístup žen ke vzdělání, tím pádem i k zaměstnáním, s tím související vstup žen na veřejnou sféru, a tím pádem změny v rodině, zůstává zachován řád mužské nadvlády. Ženy sice získaly možnosti vzdělání apod., ale přístup k jednotlivým oborům a zejména možnost kariéry u nich zůstává omezena. Ženy mají nižší platy za stejných podmínek jako muži, nejsou na vedoucích pozicích, jsou více ohroženy nezaměstnaností. Veřejný prostor stále zůstává v rukou mužů a ženám zbývá prostor soukromý.

1. 2 Socializace

Každému novorozenci je podle pohlaví připsán určitý gender. „*V rámci procesu socializace se jedinci seznamují se společenskou představou ženskosti (feminity) a mužnosti (maskulinity), vztahují se k ní a budují svoji genderovou identitu.*“ [Smetáčková 2005: 10] Badinter [2005: 46] poukazuje na to, že z výzkumů vyplývá, že ačkoliv mají sklon ke stereotypnímu zařazování novorozence oba rodiče, výraznější je u otců.

Ruth Hartley [podle Oakleyová 2000] popsala vývoj **genderových rolí** v několika fázích:

- 1) Socializace manipulací. (Barvou oblečení, které dítěti dáváme- růžové šatičky pro holčičky.)

- 2) Prostřednictvím zaměřování pozornosti na určité objekty. (Výběr hraček pro děti je ovlivněn jejich pohlavím- pro chlapečky jsou autíčka, pro holčičky panenky.)
- 3) Verbálním pojmenováním. (Užívají se označení jako: hodná holčička, zlobivý chlapeček.)
- 4) Vystavením činnosti. (Holčičky jsou odmalička vedeny k pomoci při vaření, praní, či úklidu v domácnosti.)

Podle Hartleyové mají děti ve věku osm až jedenáct let v povědomí zcela tradiční pojetí role muže a ženy i když je to v protikladu s jejich vlastní představou sebe [Oakleyová 2000].

1.3 Patriarchát

Různé debaty se snaží dokázat, že ženy jsou/ nejsou jiné než muži. Není tomu naopak, že by se dokazovalo, čím se muži liší/ neliší od žen. To ukazuje na patriarchální základ naší kultury [Oakleyová 2000]. Bourdieu [2000] upozornil na to, že všichni jsme zapojeni do mužského řádu, a proto jsme zvyklí často podvědomě hodnotit a vnímat z jeho hlediska. Síla mužského pojetí sociálního světa je v tom, že „... *legitimuje vztah nadvlády tím, že z něho činí součást logické přirozenosti, jež sama je přítom naturalizovanou sociální konstrukcí*“ [Bourdieu 2000: 24].

Symbolická moc, která z této nadvlády vyplývá, se může uplatňovat jedině za přispění těch, kdo jsou jí ovládáni. Ti ji snášejí právě proto, že ji spoluvytvářejí. Výsady mužství však s sebou nesou i napětí a strach, plynoucí z nutnosti neustále dokazovat své mužství. Beauvoirová [1966: 193] k tomu poznamenává, že „... *privilegované postavení muže ve skutečnosti pramení ze splynutí jeho biologické útočné úlohy se společenskou funkcí šéfa a pána, tím teprve dostávají smysl fyziologické odlišnosti*“.

Walby [podle Connell 2000] rozlišuje šest oblastí, kde se moderní patriarchát projevuje: patriarchální styl výroby, patriarchální vztahy v placeném zaměstnání, stát, mužské násilí, sexualita a kulturní instituce.

2. Maskulinita

2.1 Maskulinita

Každý muž si na základě svého pohlaví utváří svou **maskulinitu** (mužskost). Maskulinita se utváří společně s feminitou při utváření genderového řádu [Connell 1998: 7]. Mužská role „... odkazuje na společenské normy, které předepisují a zakazují, co muži mají cítit a dělat“ [Thompson; Pleck 1987: 26]. „Mužství představuje formy, vzorce a modely jednání, z nichž si muži „vybírají“ a formují své individuální já. To z jakého rejstříku si vybírají, je určeno morálními, normativními pravidly (i zákony) konkrétních společností, je to výsledek řady procesů „konstruování“ podob genderových identit v historických a kulturních podmínkách dané země či lokality.“ [Šmídová 2006b: 59]

Connell [Connell 1998] popisuje základní informace o maskulinitě, které vyplývají ze současných výzkumů.

- 1) **Pluralita maskulinit.**- Různé kultury definují v různých obdobích gender jinak, proto je třeba mluvit ne o jedné maskulinitě, ale maskulinitách. Liší se též maskulinita homosexuální a heterosexuální.
- 2) **Hierarchie a hegemonie.**- Mezi maskulinitami můžeme rozeznat různé vztahy. Maskulinity jsou hierarchicky uspořádány a některé typy (např. homosexuální) vylučovány. Zároveň vždy existuje hegemonní forma, která je nejvíce ceněná. To může působit napětí pro muže, pokud se této formě nemohou přiblížit. Takováto hegemonní forma nemusí ve skutečnosti ani existovat- jde o ideální normu. Tzv. hegemonní muži vládnou nejen nad ženami, ale i nad většinou mužů [Šmausová 2002].
- 3) **Kolektivní maskulinity.**- Maskulinity, jako vzorce chování podle genderu, nejsou ustavovány jen jednotlivci, ale také skupinami a institucemi (na pracovišti, ve škole, ve sportu).
- 4) **Tělo jako aréna.**- Mužské tělo je důležité, proto o něj muži pečují (sportem).
- 5) **Aktivní utváření.**- Maskulinita není apriori daná. Utváří se aktivně jednáním člověka.

- 6) Protiklady.- Maskulinity nejsou homogenní. Jednotlivé prvky maskulinity si mohou odporovat.
- 7) Proměnlivost.- Maskulinity se neustále přetváří ve snaze přiblížit se hegemonní formě.

Podle Levanta [1995: 231] mají lidé vnitřní psychickou potřebu vytvořit si identitu podle určitého genderu a vývoj jejich osobnosti závisí na vytvoření této identity. K tomu Pleck [podle Eisler 1995: 210] udává tři možné oblasti stresu, které pro muže vyplívají z maskulinní genderové role. 1) Společnost od mužů očekává, že budou žít podle definic maskulinity, které předepisuje daná kultura. 2) Avšak boj za dosažení těchto maskulinních charakteristik může mít často nežádoucí důsledky pro mnoho či dokonce pro většinu mužů. 3) Proto může být běžné rozvinutí maskulinních strategií pro vyrovnávání se s životními problémy zdrojem nefunkčních řešení a emocionální úzkosti pro mnoho mužů.

2. 2 Maskulinní ideál

Jací by vlastně muži měli být? Co od nich společnost očekává? Obecně lze říct, že se předpokládá, že se muži budou věnovat více veřejné sféře než domácnosti, budou průbojní a aktivní, budou jiní než ženy a budou heterosexuální. Hearn [podle Doválevová 2004] tvrdí, že vyhýbání se pečovatelskému je v dnešní době stále chápáno jako znak „být mužem“. Doválevová [2004] však usuzuje, že pečovatelské bude postupně začleněno do hegemonní maskulinity.

Brannon [podle Thompson, Pleck 1987: 26] určil čtyři skupiny norem, které určují mužskou roli:

- 1) Být proti všemu ženskému („nebýt baba“).
- 2) Dosáhnout dobrého statusu („velké zvíře“).
- 3) Pečovat o svou nezávislost a sebevědomí („statný dub“).
- 4) Rozvíjet sklon k agresivitě („dej jim co proto“).

Tradiční mužská role podle Možného [podle Šmídová 2003: 161] v sobě zahrnuje tyto vlastnosti: „*průbojný, realistický, drsné povahy, rozumový, ctižádostivý, málomluvný, samostatný, uvážlivý, odvážný, raději vede, psychicky odolný, klidný, se*

smyslem pro celek.“ Dále uvádí jako protipól vlastnosti **minimální maskulinity**: „*ostýchavý, romantický, jemný, citový, nectíždostivý, hovorný, závislý, impulzivní, bázlivý, dá se vést, psychicky zranitelný.*“

Šmídová [2003] také poukazuje na čtyři **základní typy mužství**, která se v literatuře vyskytují:

- 1) Mužství normativní (tradiční, konvenční)- důležitá je fyzičnost a potlačení jemnosti.
- 2) Macho mužství- významná je fyzická síla, zevnějšek, soutěžení, panování, sebeprosazení.
- 3) Neúspěšné alternativy- mužiček, bábovka, zženštilý muž [často spojováno s homosexualitou).
- 4) Hegemonické mužství- je konstruované ve vztahu k jiným mužstvím i ve vztahu k ženám. V západní společnosti je to: běloch ze střední vrstvy, mladšího středního věku, heterosexuální, soutěživý typ, který se prosazuje ve veřejné sféře či obchodě. Patří k němu síla, úspěch a kontrola. Takovýto muž nemusí ve skutečnosti vůbec existovat. Přesto tato představa udržuje moc mužů.

Častým vymezením muže je: nebýt žena [Šmídová 2003]. Dowd [2000] poukazuje na to, že s tím souvisí také to, že se muži nezapojují do péče o děti. Ta je chápána tradičně jako ženská práce a oni se obávají, aby neprojevili nějakou zženštilost. Kimmel a Hochschild [podle Šmídová 2003] však poukazují na to, že pokud si je muž svou identitou dostatečně jistý, nemá potřebu ji dokazovat, a proto do ní může zařadit i „ženštější“ prvky.

2. 3 Nový muž

Je třeba dekonstruovat současné definice mužství a zavést alternativní modely. Nelze definovat jedinou univerzálně platnou podobu ideálního mužství, už z toho důvodu, že se v průběhu času mění [Šmídová 2003].

Proto se v posledních letech objevují požadavky na **nového muže**. Nové modely rolí pro muže nenahradily ty staré, ale vyrostly vedle nich, a vytvořily dynamické napětí

mezi ctižádostivým živatelem a soucitným otcem. Muži dnes dělají více domácích prací a tráví s dětmi více času, ale stále většinu domácích prací dělají ženy [Kimmel 1987: 9]. Podle Šmídové [2003: 168], feminismus kritizuje to, že se muži mění jen trošku a jen tam, kde jim to vyhovuje, čímž získají to nejlepší z obou světů (mužů a žen). „*Muži často čekají, až budou o pomoc požádáni a doufají, že nebudou, nebo si hrají na hlupáky... a dosáhnou toho, že o pomoc znovu požádáni nebudou.*“ [Šmídová 2003: 165]

McMahon [podle Doválevová 2004] poukazuje na to, že žurnalisté, psychologové a ostatní akademici sice neustále hovoří o „novém muži“ a „novém otcí“, ale jedná se spíše o fantazii, nikterak podloženou skutečnou materiální praxí. Podobně upozorňuje též LaRossa [1998], že se v literatuře píše o nových otcích, ale neexistují o nich žádné důkazy.

3. Rodičovství

3.1 Rodičovství

Jakmile se člověk stane rodičem, změní se jeho život. Záleží na něm a na vlivu okolí, jak se své nové role ujme. Důležité je také rozdělení povinností či starostí mezi partnery. Z biologického hlediska se muži stávají otci a ženy matkami ve chvíli, kdy se narodí jejich první dítě. Ale pouze skrze každodenní péči a trvalé citové spojení s životem svých dětí se otcové a matky stanou **rodiči v generativním¹ smyslu** [Hawkins, Christiansen, Sargent, Hill 1995]. Biologické rodičovství není předpokladem ke skutečnému plnění rodičovské funkce (zvláště u mužů).

Rodiče se mohou zapojit do čtyř různých funkcí v oblastí péče [Masciadrelli, Pleck, Stueve 2006: 25]: opatrovnická funkce, společensko- citové funkce, funkce učitele, manažerská funkce².

Radimská [2003: 681] rozlišuje v rodině tři výchovné funkce:

- 1) Udržování a obnova. Sem patří například starost o jídlo, oblékání, návštěvy lékaře a další. Tuto funkci zastávají hlavně ženy.
- 2) Funkce útěchy. Sem spadá čas na hraní a pro projevy citů například při mazlení či naslouchání. Tuto funkci plní otcové.
- 3) Funkce rozvoje. Týká se výchovy a vzdělávání a mají jí na starost ženy.

Michael Lamb [podle LaRossa 1988: 452] rozlišuje tři podoby péče o děti:

- 1) Zapojení (Engagement).- Čas strávený v přímém kontaktu.
- 2) Dostupnost (accessibility).- Přístupnost rodiče v době, kdy dělá něco jiného.
- 3) Zodpovědnost (responsibility).- Kdo je zodpovědný za prospěch dítěte a péči o něj.

1 Pojem genrativity pochází od Eriksona. Dowd [2000: 42] vysvětluje rodičovskou generativitu podle Snareyho jako: „způsoby, jakými dobří otcové konstruktivně pečují o své dcery a syny v dětství a dospívání a podněcují jejich společensko- citový, intelektuálně- akademický a fyzicky- sportovní rozvoj.“ Jednoduše to shrnuje Palkovitz [Palkovitz, Copes, Woolfolk 2001: 49] jako „schopnost pečovat o příští generaci“.

2 Custodial caretaking function, socioemotional functions, teaching function, executive function.

Badinter [2005: 172-173] poukazuje na dva **rodičovské modely**. Jedním je sdílené rodičovství, kde oba rodiče dělají totéž. Kvůli tomu mohou vyvstat problémy, protože nikdo neví, co má dělat, zodpovědnost za dítě se zdvojnásobuje, což vede k přílišnému nasazení rodičů, a dítě se stává egocentrické. Naproti tomu při dělbě rovným dílem jsou různé činnosti rozděleny. Některé má na starost jen jeden rodič, jiné oba dva. Děti takovýchto rodičů jsou méně úzkostné a mezi rodiči je větší solidarita.

3. 2 Otcovství

3. 2. 1 Otec

Tradičně je otec chápán jako hlava rodiny a především jako její **živitel**. Výlučnost této role v dnešní době ustupuje do pozadí, protože v mnoha domácnostech pracují oba rodiče. Proto byla role živitele kritizována a v současnosti se objevují požadavky na „nového otce“. Parson a Bales [podle Atkinson 1987] uvádí, že v tradiční rodině, otec zastává roli živitele, má na starost kázeň, reprezentuje rodinu ve vnějším světě a připravuje děti na budoucí povolání.

Otec býval definován komplementárně, a tudíž v protikladech, k matce racionalitou a neemocionalitou [Šmídová 2003]. Od otců se očekává, že budou mít zájem o své děti a potěšení z nich, ale zároveň se předpokládá, že budou nadále pokračovat ve svých ostatních zájmech a práci [Hoffnung 1984: 128-129].

LaRossa [1988] poukazuje na to, že můžeme rozlišit **kulturu otcovství** (sdílené normy, hodnoty a názory, týkající se mužů, kteří jsou rodičem) a **otcovské jednání** (co otcové dělají, jejich chování)³. Tyto dvě složky často nejsou ve shodě. Kultura otcovství reagovala na změny v jednání matek. Ženy začaly rodinu kloubit se zaměstnáním, a proto se otcové musí v domácnosti zapojovat více než dříve. Následkem toho, že není ve shodě „moderní kultura“ otcovství s „méně moderní“ či „tradičním jednáním otců“ má za následky to, že:

- 1) Vznikla formální přítomnost a funkční absence otců.
- 2) Vzrostly neshody mezi partnery v rodinách, které vychovávají děti.
- 3) Více otců se cítí vinu za to, jací jsou otcové [LaRossa 1988: 456].

³ „Culture of fatherhood“ a „conduct of fatherhood“ [LaRossa 1988: 451].

Výzkum, který provedly Jump a Haas [1987: 111] ukázal, že se otcové v domácnosti se dvěma příjmy přesunuli od tradičního k více rovnostářskému modelu. Stále je ovšem obtěžuje podílet se na netradičních úkolech, souvisejících s dětskou péčí, zapojují se více do činností, které se týkají se osobní přímé péče než domácích prací spojených s výchovou dítěte (vaření, praní), málokdy otcové zmínili jako oblíbené činnosti spojené s city. V jiném výzkumu [Saleh, Buzi, Weinman, Smith 2005] je poukázáno na to, že pokud otcové vyjadřují své emoce či lásku k dětem, značí to většinou (nebo posiluje) vyšší úroveň zapojení otce do péče o děti. Otcové jsou také celkem spokojeni se svou rodičovskou rolí ohledně péče (co se týče času i úkolů) [Jump, Haas 1987: 111]. Jak ale upozornila Oakleyová [2000: 157-158] „... ani otce, který se skutečně snaží podílet na péči o děti, nezahanbuje skutečný nebo údajný neúspěch, protože si tím zachovává prestiž svého mužství, které je v naší kultuře charakterizováno právě neschopností starat se citlivě a neúnavně o malé děti“.

Podle Šmídové [2006b] leží příčina toho, že se muži jen pomalu mění a pomalu se zapojují do péče o děti a domácnost, v tom, že se úspěch měří ve společnosti jen veřejnými kritérii.

3. 2. 2 Typologie otců

Doválevová [2004: 13] uvádí Blankenhornovu typologii otců. „Podle něj současný diskurs okolo otcovství zaznamenává 8 **ideálních typů otců**:

- 1) *Starý otec (The Old Father)*. Orientuje se na práci a je pro děti autoritou.
- 2) *Nový otec (The New Father)*. Je v podstatě matkou pouze s jiným biologickým vybavením. Přebírá mateřskou formu péče beze zbytku.
- 3) *Chybějící otec (The Deadbeat Dad)*. Nežije v rodině s dětmi, nepřispívá na ně a ani se o ně nezajímá.
- 4) *Navštěvující otec (Visiting Father)*. Nežije s dětmi v rodině, ale přispívá na ně, zajímá se o jejich život a ony jsou naopak součástí jeho života.
- 5) *Biologický otec – ‚dárce‘ (Sperm Father)*.
- 6) *Nevlastní otec (Stepfather)*.

- 7) *Chlapík od vedle (Nearby Guy)*.
- 8) *Rodinný muž (The Good Family Man)*. Na tento typ se Blankenhorn zaměřuje nejvíce. Podle něj by měl být současnou kulturní normou „ideálního, správného otce“. Rodinný muž chápe sám sebe jako chlebodárnice, ale zároveň je aktivním otcem, je morální autoritou svých dětí a milujícím partnerem jejich matky, tráví čas s rodinou, dělí se s partnerkou o domácí práce. Důležité je, že rodinný muž (na rozdíl od nového otce) se nemění za hranice své mužské role.“

Gerson [podle Cobb 2006] poukazuje na to, že existují tři obecné avšak rozdílné vzorce závazků mužů k otcovské roli v hegemonické představě otcovství:

- 1) Otec živící rodinu. Má dobrou práci a stálé příjmy, je své práci oddán, našel si ženu, která je ochotná a schopná mu ulehčit zodpovědnost za domácnost.
- 2) Autonomní otec. Není na práci závislý, sdílí obtíže ve vztahu s dětmi a manželkou.
- 3) Zapojený otec. Snaží se angažovat ve vztahu s manželkou i dětmi.

„Otcovský styl je určován vzájemným dynamickým ovlivňováním následujících činitelů: nadšení pro roli, postavy vlastního otce jako modelu pro roli, představy o otcovství získané ze sdělovacích prostředků, role v zaměstnání, dále sociální, právní, kulturní, ekonomické, třídní a náboženské orientace, typu osobnosti muže, jeho charakteru a temperamentu, ... jeho speciální sociometrické struktury a rodinných problémů, orientace a počtu starších dětí v rodině.“ [Yablonsky 1995: 47] Dále Yablonský rozeznává základní typy otcovských stylů: citliví a milující otcové- dvojníci; otcové rovnostářského typu- kamarádi; otcové- machři; otec- psychopat; egocentrický otec [Yablonsky 1995: 62-85].

3. 2. 3 Otcovský vzor

Významný vliv na to, jaký bude muž otec, má rodina, ve které vyrůstal (orientační rodina). Zejména jeho otec může sloužit jako vzor. Stává se však, že vlastní rodiče slouží spíše jako příklad výchovy, kterou otec nechce [Daly 1995; Masciadrelli, Pleck, Stueve 2006]. Proto se pak snaží vychovávat své děti odlišně. Často však nakonec stejně

zjistí, že některé prvky výchovy od svých rodičů nevědomě převzal a ve své výchově užívá. Masciadrelli et al. [Masciadrelli, Pleck, Stueve 2006] předpokládají, že otcové se budou více podílet na výchově svých dětí, pokud tak činili jejich otcové. Ve svém výzkumu uvádí, že otcové s vyššími příjmy častěji jmenovali nějakého svého vrstevníka jako otcovský vzor, než svého vlastního otce, naproti tomu otcové s nižšími příjmy hodnotili své otce jako vzor pozitivně [Masciadrelli, Pleck, Stueve 2006: 32]. Mnoho otců uvádí, že chtějí být u svých dětí, když je budou potřebovat, což je něco, co jim u jejich otců chybělo [LaRossa, 1988]. Pokud mužům chybí potřebný vzor otce, používají více různých postupů při utváření otcovského chování [Daly 1995].

Avšak, to jestli bude muž vykonávat svou otcovskou roli, závisí kromě jeho rodiny také na jeho osobnosti, společenských vzorcích, socializaci a na vnějších strukturách, především práci [Dowd 2000: 42-43].

3. 2. 4 Nové otcovství

Nové otcovství je chápáno jako sociální otcovství, nebo též zodpovědné otcovství [Marsiglio, Day a Lamb podle Dowd 2000]. Zapojení do péče podle nich znamená aktivně a pozitivně se podílet na životě dětí a spojit zodpovědné rodičovství s představou generativního otcovství. Pod pojmem zodpovědnost si představují zodpovědnost otce za ekonomickou podporu rodiny, emocionální podporu matek a přímý kontakt s dětmi. Nový otec *„pečuje o své děti spolu s manželkou a zároveň se zapojuje do chodu domácnosti, vychovává tak děti, které mají pozitivní alternativu k obrazu mužství, který je jim nabízen dalšími hlavními socializátory- masmédií, školou a kamarády.“* [Šmídová 2003: 167]

Nové pojetí otcovství vyžaduje, aby matky i otcové byli zapojeni v péči o dítě jako rovnocenní partneři. Otcové tím mnohé získají, např.: rozšířené možnosti užít si růst (rozvoj) svých dětí, zažít opravdovou lidskou interakci, která často chybí na odcizeném pracovním místě, rozvinout pečovatelskou stránku své osobnosti [Jump, Haas 1987]. Děti z toho mohou těžit též, protože tím získají bohatší, úplnější citové prostředí, nové modely rolí, nebude jim hrozit přílišné zapojení rodiče [Jump, Haas 1987], nebudou tak citově labilní a budou mít lepší kognitivní schopnosti [Furstenberg 1995], nebudou závislé na jediné osobnosti [Hoffnung 1984] a synové nebudou mít tolik problémy se svými emocemi [Levant 1995]. Bronte- Tinkew et al. [Bronte- Tinkew, Moore, Carrano

2006] zjistili, že čím je lepší vztah mezi otcem a dětmi, tím je menší riziko, že budou mít problémy s kriminalitou. Matkám to přinese rozdělení zodpovědnosti a úlevu, protože přijdou o část své práce a získají volný čas. „*Blízky fyzický a citový vztah se svým dítětem, rozvine u otce lásku a starostlivost, vybuduje blízkost mezi ním a dítětem a pomůžeme mu pochopit zkušenost své ženy.*“ [Hoffnung 1984: 131]

Noví otcové jsou u porodu, zapojují se do výchovy už s novorozenci a ne jenom se staršími dětmi, podílí se na každodenní práci spojené s péčí o dítě a nehrají si s nimi pouze, věnují se dcerám stejně jako synům [Pleck 1987: 93].

Radimská [2002a] mluví o novém otcovství jako o „vztahovém“ otcovství, které nahrazuje otcovství institucionální, ve kterém otec představoval zákon a autoritu. Problémem podle ní je, že „... nové otcovství je vnímáno jako konkurence mateřskému monopolu a není dostatečně podporováno ani samotnými matkami, ani institucionálním rámcem“ [Radimská 2002a: 2]. Otcové tudíž nemají moc možností působit nově.

Šmídová [2003] používá pro angažované otce pojem „**matkové**“. Jde vlastně o otce, kteří převzali „mateřskou“ roli v rodině. Ve svém výzkumu [Šmídová 2004] však zjistila, že pokud je otec na rodičovské dovolené, nedojde k převzetí rolí matky, protože se muži většinou nestarají o domácí práce a místo toho kladou důraz na prostor pro sebe. Jejich pečování je navíc bráno jako přechodné.

3.3 Mateřství

O otcovství je třeba přemýšlet v souvislosti s mateřstvím, protože donedávna byla mateřská a otcovská role chápány jako komplementární [Dudová, 2006: 7]. Proto zde uvádím některá zjištění ohledně mateřství.

„Mateřství ... má v sobě předzvěst toho, že je ‚přirozené‘ a neměnné.“ [Hoffnung 1984: 128] Hoffnung [1984: 128] charakterizovala tento **mateřský mýtus** čtyřmi aspekty:

- 1) Definitivní naplnění ženy je dokončeno, když se stane matkou.
- 2) Hlavní části práce, která byla přiřazena matkám- péče o dítě, domov a manžela, se k sobě hodí a stávají se mimosmluvním zvykem.
- 3) Aby byla žena dobrou matkou, musí být ráda matkou a musí ráda vykonávat veškeré práce, které s tím souvisí.

4) Ženská intenzivní, výhradní oddanost mateřství je dobrá pro děti.

Hoffnung upozorňuje, že pro dítě není dobré, když je matka jedinou pečující osobou, protože dítě je pak vystaveno veškerým jejím pocitům. Tento vztah je pak velmi blízký, nemohou si od sebe navzájem odpočinout. Dítěti hrozí „přematkování“⁴ [Hoffnung 1984: 130].

Mnoho autorů se zabývalo vlivem matek na děti, z toho důvodu, že jsou hlavními (či často jedinými) pečovatelkami. Poukazovali na to, že kvůli nepřítomnosti otce, si musí chlapci vytvářet svou identitu podle matky a následně jako opak toho, co je matka, co znamená být žena. Proto je jejich vývoj složitější než u dívek.

Erikson [Erikson 2002] poukazuje na to, že tím, že je ženám přiznána biologická úloha vychovatelek dětí, je na ně také svalována veškerá odpovědnost za vývoj a případné problémy v životě dítěte.

Chodorow [podle Renzetti, Curran 2003: 97] se zaměřila na matku, protože má podle ní nejdůležitější úlohu při vytváření identity dítěte. To z toho důvodu, že je to ona, kdo se o dítě od narození stará. Pro dívky je snazší vytvořit si vlastní identitu, protože se identifikují se svou matkou, se kterou jsou spojeny již od narození. Pro chlapce je identifikace obtížnější, protože se musí odpoutat od své matky a utvořit si svou identitu po vzoru otců, kteří často při výchově dětí chybí. Proto si často vytvoří svou identitu jako opak toho, co je považováno za ženské.

R. Bly [podle Bakalář 2002: 98] poukazuje na Jungův názor, že na syna má velký vliv matka, která jej vychovává. Syn pak přejímá její ženský postoj k mužství a získává ženskou představu o svém otci a o svém mužství. Syn získává zkrešený obraz svého otce.

Matulová [1977] se domnívá, že žena má tradiční posvátnou úlohu ženy matky. *„Význam matky pro dítě ... je tak hluboký, že když se v budoucnosti projeví nějaká porucha chování ... téměř vždy se k tomu najde klíč v útlém dětství a téměř vždy je příčinou porucha základního vztahu k matce.“* [Matulová 1977: 145]

Je třeba si ale uvědomit, že u těchto autorů vlastně nejde o vliv matky jako takové, ale o vliv osoby, která dítě vychovává.

⁴ „Overmothering“ - přílišné vystavení vlivu matky.

Několik autorů [Badinter 2005; Janoušková, Sedláček 2005; Maříková, Dudová 2003; Šmídová 2006a] také poukazuje na to, že matky mohou plnit funkci jakéhosi strážného či vrátného (**gatekeeper**) v přístupu otce k dětem. Tak podle Badinterové [Badinter 2005: 171] závisí angažovanost otce na dobré vůli matky. Janoušková a Sedláček [2005] uvádí, že matky se nerady vzdávají svého místa primární pečující osoby, protože tím ztrácí část své ženské identity a jistoty. Podle Hawkinse a Allena [podle Janoušková, Sedláček 2005] nejsou ženy ochotny opustit své dominantní postavení v péči o děti ani kvůli práci, protože by to pro ně znamenalo nerovnost v oblasti sociálních vztahů. Ženy se chtějí vyhnout odsouzení společností.

3. 4 Matky versus otcové

Dlouhodobě se vedou diskuse o tom, zda se může o dítě starat otec místo matky, či nikoliv. Výchovná role matky je některými autory chápána jako biologicky podmíněná a nutná. Jiní naopak poukazují na to, že i otec je **stejně kompetentní** v péči o dítě jako matka. Rodiče se rodičovské roli totiž učí v průběhu každodenní interakce s dítětem [Badinter 2005]. Samostatní otcové se mohou stát „způsobilými hlavními rodiči“ jestliže to od nich situace vyžaduje, navzdory tomu, že byli pro rodičovství špatně socializováni, protože lidé se neustále v životě mění s tím, jak se setkávají s různými příležitostmi, a tím, že jsou ovlivňováni jinými lidmi [Risman podle Daly 1995].

Existují samozřejmě **rozdíly** mezi tím, jak se o dítě stará matka a otec. Nejde však o to, aby se starali o děti stejně, ale dobře. Otcové nejsou ceněni kvůli jejich osobnosti, či protože jsou muži, ale protože věci, které dělají se svými dětmi a způsob, jakým to dělají, je jiný [Burgess podle Dowd 2000: 37].

Matky mají většinou zodpovědnost za vše, co se dětí přímo i nepřímo týká. Otcové častěji dělají to, co je baví, častěji si s dětmi hrají ve volném čase, ale bývají to matky, kdo s nimi zůstává v době nemoci doma. Maříková [podle Kubíčková 2003] ukazuje, že se záměnou rolí souhlasí spíše ženy, protože muži jsou konzervativnější.

Mateřská péče je na rozdíl od otcovské výlučná. Předpokládá se, že „*otec se nemusí (nebo nemůže) ve stejné míře podílet na této stěžejní části výchovy dětí*“ [Oakleyová 2000: 148]. To potvrzuje Dowd [2000], když píše, že otcové si nevytvářejí vlastní specificky mužský styl výchovy dětí, ale starají se o ně stejně jako matky. Dobré

rodičovství není určeno podle pohlaví, ani s pohlavím nesouvisí. Znak dobrého rodičovství bývají častěji spojovány s matkami, ale toto spojení je kulturní, ne biologické.

Možný [1990: 107] upozornil na to, že muž- otec má k dětem volnější vztah než matka. Následně také děti mají volnější vztah k němu. A to i později, nejen v raném věku, i pokud pracují oba rodiče. Matky se více zajímají o volný čas dětí, jejich koníčky, kamarády, o školu, sex a další. Otec jim říká o politice a sportu. Také méně než matka vypráví o svém zaměstnání. Otcové také méně zasahují do volby povolání [Možný 1990: 107].

Lamb [podle LaRossa 1998] zmiňuje, že matky se o dítě více starají, zatímco otcové si s dětmi hlavně hrají. Otcové by podle něj měli dětem věnovat více času. Také upozorňuje, že ačkoliv jsou otcové formálně v rodině přítomni, **funkčně** (co se týče činnosti) jsou často **nepřítomní**. Otcové se věnují se svými dětmi více rekreaci a vzdělávání než základní péči [Renzetti, Curran 2003: 233]. Yongman [podle Badinter 2005] upozorňuje, že se otcové s dětmi více věnují pohybovým a hmatovým hrám [též Matoušek 1997: 25], které mají za cíl rozvádět dítě, kdežto matky stimulují děti spíše zrakově, vyžadují soustředění a pozornost. Otcové zdůrazňují důležitost tělesného dotyku. Také Atkinson [1987] uvádí, že otcové si s dětmi spíše hrají, kdežto matky mají na starost fyzickou péči o dítě. Upozorňuje navíc na to, že otcové jsou málokdy v kontaktu s dětmi bez přítomnosti matky.

Yablonsky [1995: 24] shrnuje závěry dosavadních výzkumů týkající se matek a otců následovně:

- 1) „Otcové se o dítě velmi zajímají a jestliže mají možnost, značně se angažují.
- 2) Otcové projevují stejné pečovatelské schopnosti jako matky.
- 3) Věnují ovšem péči o děti v průměru méně času.
- 4) Když je jim nabídnuta příležitost, vyrovnávají se matkám ve všech činnostech spojených s péčí o dítě.“

Doválevová [2004] ve svém článku o mediálním obrazu otců na rodičovské dovolené zmiňuje výzkumy, které ukazují, že matky (a podle ní i média a jejich prostřednictvím otcové) dávají otcovskému způsobu péče vyšší status. Tím pádem je

zároveň snižován význam činností, které jsou charakterizovány jako „ženské“. Pokud otcové zůstanou na rodičovské dovolené, matky jim vyjadřují svůj vděk. Analýzou textů Doválevová zjistila, že je v nich zdůrazňováno, že muži zvládají při rodičovské dovolené i další činnosti, ačkoliv výzkumy ukazují, že většina mužů žádné vlastní plány nerealizuje. Dále je matkám dáváno najevo, že by měli být mužům vděčné. Zároveň si muži na rodičovské dovolené udržují tradiční maskulinitu tím, že se nepodílejí na domácích pracích. Podle Brandthové a Kvandové [podle Doválevová 2004] muži dokáží začlenit péči o děti do své maskulinní identity, ale domácí práce ne, protože odstupem od nich vyjadřují odstup od „mateřství“ a reprodukují tím nižší status ženských prací a svou vlastní dominanci. Činnosti těchto otců s dětmi jsou zaměřeny navenek. Dávají dětem více prostoru.

Různé výzkumy bohužel ukazují, že ačkoliv mají partneři rovnoměrně rozdělenou starost o domácnost před narozením dítěte, po porodu dochází k **tradičnímu rozdělení rolí** [Hawkins, Christiansen, Sargent, Hill 1995; Coltrane 1995]. Podle Lamba [podle LaRossa 1988] se tak stane během třetího až devátého měsíce po porodu. Matky dělají více, než si naplánovaly, protože otcové dělají méně, než plánovali.

„Přestože někteří lidé ve svých názorech uznávají zastupitelnost rolí, zastupitelnost jednoho ‚pohlaví‘ (resp. genderu) za druhé v péči o děti a domácnost, v každodenní realitě se podle toho nutně nechovají. ... I když je uznána možnost zastupitelnosti, záměny rolí, bývá někdy současně poukazováno na její ‚nepřirozenost‘.“ [Možný podle Tuček 1998: 94]

Sobotková [2001] upozorňuje, že lidé mají zakódováno v podvědomí, že pečovatelskou funkci lépe plní ženy, a tomu je přizpůsobena společnost- neexistuje dostatečná podpůrná síť pro osamělé otce. Poukazuje na to, že otcové poskytují dítěti řadu podnětů a více si s dětmi hrají (matky musí věnovat velkou část času péči o domácnost). Otcové mají jiný styl trávení volného času s dětmi. Domnívá se, že děti mohou být stejně spokojené u otce i u matky.

3. 5 Interakce rodiče s dítětem

Rodiče většinou tvrdí, že mezi dětmi nedělají žádné rozdíly. To ale zdaleka není pravda, jak je vidět na konkrétních příkladech [Oakley 2000; Dowd 2000]. Už od malička jsou děti vedeny k tomu, aby se zhostily role, která přísluší jejich pohlaví.

Začíná to barvou oblečení, rozdílným přístupem (holčička je malá a milá, chlapeček je silák) pokračuje přes rozdílné hračky k rozdílným činnostem.

3. 5. 1 Interakce otec- dítě

Podle Parkeho [podle Dowd 2000: 45] mají otcové různý vliv na děti podle jejich pohlaví. Jestliže se otec do péče více zapojuje, budou dívky zažívat více tradiční modely genderových rolí, u chlapců dochází k oslabení tradiční maskulinity. Podobně Coltrane [1995] upozornil na to, že otcové mívají více genderových stereotypů, takže spíše podporují genderové rozdíly. Také Badinter [2005: 168] upozorňuje na to, že se otcové chovají ke kojencům a hlavně k dětem starším než jeden rok různě podle jejich pohlaví, u chlapců povzbuzují chlapské projevy- samostatnost, zkoumavost, tělesnou aktivitu, u děvčat podporují jemnější jednání, pasivitu, mírnost a něžnost. Bronstein [podle Renzetti, Curran 2003: 112] uvádí, že otcové více podporují tělesnou blízkost u malých dcer než u malých synů. Renzetti a Curran [2003: 112] tvrdí, že otcové (stejně jako matky) mají představu, že dcery častěji potřebují pomoc než synové, což vyvolává větší nezávislost chlapců. Dále uvádí, že *„především otcové se společně se svými syny kojeneckého či batolícího věku častěji věnují interaktivním hrám a více je podporují ve vizuálním, hmatovém a motorickém zkoumání okolního světa, zatímco své dcery povzbuzují především k řečové interakci.“*

Mnozí autoři poukazují na skutečnost, že se otcové více věnují synům než dcerám [Atkinson 1987; Fuligni podle Kubíčková 2003; Dowd 2000: 24; Starrels podle Dowd 2000]. To může být buď tím, že otec má se synem více společných zájmů [Barnett, Baruch podle Ihinger- Tallman, Pasley, Buehler 1995; Radin, Goldsmith podle Ihinger- Tallman, Pasley, Buehler 1995; Marsiglio 1995b: 215; Coltrane 1995], bližší vztah [Youniss, Smollar podle Bronte- Tinkew, Moore, Carrano 2006], protože ho lépe může naučit chování podle pohlaví [Harris, Morgan, Morgan 1991], má na něj větší vliv než na dívky ve věcech intimity a dospívání [Risch, Jodl, Eccles podle Bronte- Tinkew, Moore, Carrano 2006], nebo se jim věnují protože to vyžadují matky [Ihinger- Tallman, Pasley, Buehler 1995; Harris, Morgan, Morgan 1991], či instituce [Harris, Morgan 1991].

Jiní autoři poukazují na to, že na otcovo zapojení do péče, má vliv také věk dítěte. Podle Dowdové [Dowd 2000: 24] se otcové zapojují více do péče se staršími dětmi, ale raději mladších než dospívajících [Dowd 2000: 41; Atkinson 1987]. Podobně potvrzují

Renzetti a Curran [2003: 233], že se otcové základní péče o děti účastní nejméně v nejmladším věku. Více se zapojují když je jim 18 měsíců a už chodí a mluví. Nejvíce pak ve věku od 5 do 15 let.

Další charakteristiky, které mají vliv na míru podílu otce na péči o děti jsou: zda má vlastní či nevlastní děti (více se zapojuje s vlastními dětmi) [Dowd 2000: 41]. Otec se dále zapojuje méně do péče u později narozených dětí, protože starší děti mohou nahrazovat rodiče [Harris, Morgan 1991]. Hawkins et al. [Hawkins, Christiansen, Sargent, Hill 1995] poukázali na to, že se muži více podílí na péči o dítě, pokud byli přítomni u porodu. Zapojují se také více v rodinách s malým počtem dětí [Harris, Morgan 1991]. Naopak nejméně se otcové zapojují do péče, pokud jsou v rodině jen dcery [Elder, Bowerman podle Harris, Morgan 1991].

3. 5. 2 Interakce otec- syn

Není pravda, že děti napodobují spíše osoby stejného genderu jako jsou oni než genderu jiného [Maccoby, Jacklin podle Daly 1995], stejně tak není typické, že by napodobovaly spíše rodiče stejného pohlaví než toho druhého [Losh- Hesselbart, podle Daly 1995]. Z toho vyplývá, že je nepravděpodobné, že by si synové utvářeli svou mužskou identitu pouze na základě mužských modelů [Daly 1995]. Naproti tomu Täubner [1993: 18] tvrdí, že mužský vzor je pro syna nezbytný, a navíc poukazuje na to, že vzorem musí být otec, protože není možné, aby si bral syn příklad z někoho vzdáleného.

Velmi dobrý identifikační model pro syna, důležitější než mužství, je důvěrnost a vřelost vztahu otce a syna. Jsou to vlastně ženské vlastnosti, které u otce převládají a kvůli kterým si syn zvolí otce za vzor [Badinter 2005: 169]

Otec učí syna mužskému sebevědomí (aby uměl to, co bude okolí kladně hodnotit), touze poznávat a objevovat (tomu napomáhají společné záliby a koníčky), vede ho ke sportům (protože v nich se učí mužským vlastnostem), učí ho též jak zacházet se ženami a sexuální výchově. Důležité je, aby otec sám byl příkladem svým chováním [Täubner 1993].

„Míra synovy identifikace s rolí jeho otce a jeho přijetí či nepřijetí otcova poselství závisí na několika faktorech: 1) na tom, zda syn chová ke svému otci skutečné city; 2) zda otec sděluje synovi své poselství z pozice profesního, osobního a citového úspěchu; 3) zda otec a syn mají k sobě důvěrný a citově intenzivní vzájemný vztah; 4) zda další,

pro jeho život důležití lidé (zejména matka) na chlapce působí takovým způsobem, aby svého otce přijal za svůj model.“ [Yablonsky 1995: 31]

4. Matky a otcové v České republice

Jaká je situace v České republice? I zde se o děti většinou starají matky [Rašticová 2004; Maříková, Radimská 2003; Maříková 1999]. Otců, kteří samostatně pečují o nezaopatřené děti je málo (43 000 v roce 2003 a rodičovský příspěvek pobírá zhruba tři čtvrtě procenta mužů [Šmídová 2003: 172]). Přetrvává u nás totiž představa, že muž není schopen postarat se o sebe, natož o dítě [Maříková 1999]. Navíc pokud o dítě muži pečují, většinou už se nestarají o domácnost [Šmídová 2004].

Z průzkumu provedeného v roce 2003 [Maříková, Dudová 2003] je vidět, že česká společnost má poměrně tradiční postoje k rodině, rolím otce a matky. Matka je brána jako pečovatelka. S výrokem: „*O malé dítě se má starat převážně žena.*“ souhlasí 78,4% populace České republiky [Maříková, Dudová 2003: 29]. Otec je stále chápán jako živitel [Tuček 2000: 58]. 89,5 % populace si myslí, že „*Hlavním úkolem muže je co nejlépe finančně zabezpečit svoji rodinu.*“ [Maříková, Dudová 2003: 29]. 97,3% mužů se považuje za živitele rodiny alespoň z části (zcela 24,9%)⁵ [Maříková 1999]. Oproti tomu ženy se považují za živitelku v 73,5% (zcela 17, 6%)⁶ [Maříková 1999]. Podle těchto údajů je vidět, že fakticky živí rodinu spíše oba rodiče, ovšem důležitost této role je přikládána muži. S výrokem, že muž má vydělávat a žena se starat o domácnost a rodinu souhlasilo 55,4% mužů a 51, 4% žen⁷ [Maříková 1999].

Nejméně konzervativní je postoj ohledně zachování manželství. S výrokem „*Jsou-li v rodině malé děti, měli by rodiče zůstat pohromadě, i když spolu nemohou vyjít.*“ souhlasí 43,9% populace. V těchto názorech se poměrně shodují ženy i muži.

Z dalších odpovědí však vyplývá, že ženy sice chtějí, aby muži trávili s dětmi více času, ovšem považují se za důležitějšího rodiče a domnívají se, že muži nejsou stejně schopní se o děti postarat. 88,1% respondentů se domnívá, že „*Kdyby muži trávili více času se svými malými dětmi, prospělo by to celé rodině.*“ S výrokem „*Otec se dokáže o malé dítě stejně dobře postarat jako matka, když je třeba.*“ souhlasilo 67,7% dotázaných, ovšem muži souhlasili častěji (o 10,2%) [Maříková, Dudová 2003: 30]. „*Ženy se často*

⁵ Údaje z roku 1996.

⁶ Údaje z roku 1996.

⁷ Údaje z roku 1996.

na své sociální role dívají mužskou optikou. Přijímají dominantní většinový názor na funkci rodiny v životě ženy.“ [Čermáková 1997: 73]

Důvody, které mohou vést muže k tomu, aby zůstali na **rodičovské dovolené** jsou různé: nezaměstnanost muže, kdy muž práci sehnat nemůže, lépe placená práce ženy. V České republice je přijatelné, když muž zůstane na rodičovské dovolené, pokud je to pro rodinu ekonomicky výhodné, ne však z jiného důvodu, jako například že to muž chce, či má pro to lepší předpoklady [Maříková 2003: 7]. V jiném výzkumu se projevilo, že si lidé myslí, že muž je na rodičovské dovolené, pokud je k tomu „*přinucen rodinnou nebo osobní situací*“ (77,5%), ne protože to chce [Maříková 2004: 9].

Také děti jsou stále vychovávány k tradičním rolím [Rašticová 2004]: dcery jsou připravovány na tradiční roli ženy a aby o sebe pečovaly, synové jsou více vedeni ke sportu.

Rodina je stále vysoce hodnocena a stejně tak děti, které k ní patří. S tvrzením: „*Sledovat, jak děti rostou, je největší radost v životě.*“ souhlasí 90% žen a 80% mužů. S tím souvisí netolerance vůči párům, které nechtějí či nemohou mít děti a slabé porozumění pro bezdětnou ženu [Čermáková 1997: 64].

Křížková a Tuček [1998: 80] poukazují na to, že „*Česká republika je zemí s nejčastěji vyrovnaným podílem dělby domácí práce mezi partnery (39%).*“ 62% žen a 55% mužů v ČR považuje dělbu péče o děti mezi partnery za rovnoměrně rozloženou. „*Zřejmě zde existuje nejsilnější podvědomí o nutnosti rovnoprávného postavení muže a ženy v rámci partnerského vztahu.*“ [Křížková, Tuček 1998: 81] „*Ženy u nás zřejmě tuto práci a péči o děti chápou jako určitou nutnost, které se nemohou vyhnout a podvědomě také spíše ženskou (alespoň ty starší), a proto také ne tak často jako nespravedlivou. Postoj mužů by se dal vysvětlit jako určitý pozůstatek minulé doby, kdy se lidé mohli převážně nejvíce realizovat právě v rodině.*“ [Křížková, Tuček 1998: 81] „*Muži v ČR se, stejně jako ve všech sledovaných státech, věnují domácí práci méně než ženy a také je pro ně méně důležitá. Zároveň si, ale na rozdíl od mužů z jiných zemí tuto situaci uvědomují a poměrně velké množství jich zamýšlí pracovat v domácnosti více než dosud.*“ [Křížková, Tuček 1998: 81] Přesto ženy v „... průměru věnují dva a půl krát více času domácím pracím než muži, jejich „*druhá směna*“ je delší než polovina reálné

pracovní doby“ [Křížková, Tuček 1998: 83]. Je to dáno také tím, že plánovat změnu a uskutečnit ji jsou dvě rozdílné věci.

V roce 2003 byl proveden průzkum, který zjišťoval, jak se doopravdy jednotliví rodiče dítěti věnují. Maříková a Dudová [2003: 36-38] uvádějí také porovnání s výzkumem Rodina 1994. Z porovnání vyplývá, že většině aktivit se u nás věnuje stále matka, ale přibývá aktivit, které vykonávají oba rodičové. Role matky se upevnila v učení s dětmi, chození do kina, divadla a jiné kulturní akce, čtení pohádek. Naopak si výhradně matky méně povídají se svými dětmi. Častěji je to ten z rodičů, kdo má čas. Přibývá párů, kde se na výkonu rodičovské role podílí oba dva- především nákup dárků dětem (69,2 %), rozhodování o studiu a povolání (63,8 %), sportování a výlety s dětmi (55,5 %), trestání dětí (43,1 %). Otec si zlepšil postavení v tom, kdo zůstává doma během nemoci dítěte. Jinak spíše ztratil svůj podíl v učení, sportování, trestání a rozhodování o budoucím povolání či studiu, nejčastěji „na úkor“ společného vykonávání těchto aktivit oběma rodiči.

5. Identita otce a role s ní související

5. 1 Identita a role

Každý člověk si v život vytváří několik identit a zastává mnoho rolí. Jednou z identit muže může být identita otce, ke které se váže například role živitele, pečovatele, kamaráda. Stryker a Serpe definují identitu jako „... *uvažování o poznání v podobě odpovědi na otázku ‚Kdo jsem?‘ Tyto odpovědi jsou vyjádřeny pojmy, které se týkají postavení v uspořádané struktuře společenských vztahů, ke kterým jedinec patří, a společenských rolí, které jsou této pozici přisuzovány*“ [citováno podle Ihinger-Tallman, Pasley, Buehler 1995: 61]. Podobně chápe identitu také Burke a Tully jako „*hlavní složku já. Já jako celek je soubor identit, přičemž každou z nich poznáváme nepřímo skrze jednání s ostatními. Ke každé identitě jsou přiřčeny určité soubory rolí, které se vzájemně ovlivňují*“ [citováno podle Ihinger- Tallman, Pasley, Buehler 1995: 61].

Identita je utvářena vlivem konkrétních postav včetně rodičů a vrstevníků, symbolické prezentace (vzory v médiích) a modely chování v určitých společenských situacích [Losh- Hesselbart podle Daly 1995]. Hawkins et al. upozorňují, že je třeba vnímat identitu jako měnící se v průběhu času [Hawkins, Christiansen, Sargent, Hill 1995].

Pojetí identity je velmi složité a liší se u jednotlivých autorů, a proto zde pouze shrnu stanoviska, ze kterých vycházím. Tyto základní teze ohledně identity a rolí jsem převzala od Ihinger- Tallman, Pasley, Buehler [1995: 67].

- 1) *„Většina chování souvisí s předváděním nějaké role či rolí.*
- 2) *Role jsou sdílené zkušenosti nebo významy připojované k chování.*
- 3) *Význam rolí lze pochopit ze vzájemného působení s druhými lidmi.*
- 4) *Identita je význam, který sobě osoba přisuzuje jako předmětu určitého společenského postavení (statusu) či předmětu s určitou společenskou rolí.*
- 5) *Základem společenské identity jsou sdílené významy.*

- 6) *Identita je tedy mínění o sobě, které se vztahuje k různým statusům, jež člověk drží, a k rolím, jež hraje. Rozvíjí se, udržuje a mění prostřednictvím zkušeností, vzájemného působení a jednání s druhými.*“

Také jsem převzala jejich přehled vztahů mezi jednotlivými pojetími týkajícími se otcovy identity související s jeho rodičovskými rolími [Ihinger- Tallman, Pasley, Buehler 1995: 69-70].

- 1) *„Význam identity otce a pravděpodobnost, že předvede rodičovské role, souvisí s tím, jak je tato identita zapletena s identitami ostatními.*
- 2) *Čím více je otec začleněn v síti vztahů, které má díky tomu, že je otcem a které jsou pro něj důležité, tím více bude zavázaný statusu a rolím otcovství.*
- 3) *Čím větší má status otce význam, tím větší je oddanost tomuto statusu (oddanost sobě).*
- 4) *Čím větší má status otce význam, tím větší je oddanost dítěti (oddanost druhému).*“

5. 2 Přejchod k otcovství

K tomu, aby se muž stal otcem, musí přijmout soubor předpisů ohledně rolí a doporučení toho, jaký by měl jako otec být. Tyto předpisy jsou zakořeněny v kulturních hodnotách a stereotypech, které posilují životelskou roli otců v jejich rodinách [Parsons a Bales podle Daly 1995]. Po narození dítěte se musí otcové často vyrovnat se zkušenostmi, které nedokážou přizpůsobit svému současnému modelu světa [Hawkins, Christiansen, Sargent, Hill 1995]. Otcové, kteří se více zapojují do péče o děti, prodělají větší změny ve svém rozvoji [Palkovitz, Copes, Woolfolk 2001: 49]. A to především ti, kteří se stali otci ještě mladí a neměli vybudovaný svůj životní styl. Po narození dítěte otcové podle výzkumu, který provedl Palkovitz et al. [Palkovitz, Copes, Woolfolk 2001: 49] mluvili často o usazení se (omezení prudkosti, dospění, sebereflexe, zodpovědnost), o orientaci na rodinu místo sobeckosti (to není způsobené svatbou, ale až narozením dítěte), o tom, že přišla s dětmi určitá zodpovědnost, že rozvinuli svou generativitu (mluvili o překročení sebe tím, že zde zanechají potomky), že pro ně děti představují zátěž (změní se jim život).

Na jednu stranu rodičovská identita muže souvisí s tím, jak moc se do péče o děti zapojí, ale zároveň také zapojení otce do péče ovlivní budoucí otcovu rodičovskou identitu [Ihinger- Tallman, Pasley, Buehler 1995].

Na to, jestli muž svou identitu otce přijme, má vliv několik faktorů. Otec se spíše rozhodne, že se bude chovat podle rodičovských rolí, když akce a reakce blízkých podporují to, aby se otec do péče o dítě zapojil [Ihinger- Tallman, Pasley, Buehler 1995]. Člověk je chápán jako individuum a k jeho identitě je třeba významných druhých, kteří mu ukážou jeho výjimečnost. Tím může být i dítě. Proto je rodina tak důležitá v utváření identity [Šlechtová 2005]. Také si muž zvolí spíše role, které vnímá jako poměrně příjemné a které pro ně znamenají méně překážek, než role, které vnímá jako odpudivé a obtížně zvládnutelné [Tallman, Gray podle Ihinger- Tallman, Pasley, Buehler 1995]. Sebevnímání otců je také podřízeno módě [Marsiglio 1995a: 7].

Muži si však mohou být svou novou otcovskou identitou nejistí. Pokud je nesoulad mezi reálným a ideálním já otce příliš velký, může se otec vyhýbat tomu, aby se zapojil do péče, a vzdát se tohoto ideálu. Na druhou stranu pokud otcové usilují o přiblížení se ideálu, podporuje to jejich generativitu [Hawkins, Christiansen, Sargent, Hill 1995]. Pokud se muži v nové roli otce necítí dobře, pokud mají pocit, že museli ve srovnání s jinými muži mnoho obětovat, neztotožní se se svou rolí, mají pocit, že byli donuceni, což vede k psychickým problémům. Naopak pokud si je muž dostatečně jistý svou identitou, a nemá pocit, že ji musí dokazovat, může upustit od některých typicky mužských vzorců chování a stát se „ženštějším“ [Šmídová 2003].

Empirická část

6. Metodologie

6.1 Metodologie

Výzkumnou část jsem se rozhodla zpracovat **kvalitativně**. Domnívám se, že bude pro dané téma vhodnější, protože získám podrobnější popis jevu. Vybrala jsem jako základ **metodu zakotvené teorie** [Strauss, Corbin 1999], pro získávání dat zvolila polostrukturované rozhovory, které budu dále kvalitativně analyzovat.

Metoda zakotvené teorie, kterou jsem se inspirovala a kterou jsme ve zkrácené podobě (pouze otevřené a selektivní kódování) použila v této práci, má výhodu v postupně vznikající teorii, která je zakotvena v získaných datech, a neustálé provázanosti celého výzkumu (nové poznatky ovlivňují nazírání na dřívější, neustálé přeformulování tezí). Výhodou je, že je zcela otevřená pro nejrůznější zjištění z výzkumu. Její nevýhoda je jednak v náročnosti- výzkumník musí neustále sledovat mnoho stránek výzkumu a neustále vše přehodnocovat.

Prvotní fáze spočívala v nastudování literatury, abych získala povědomí o dané problematice a také nějakou inspiraci k výzkumu a námět na téma výzkumu. Z přečtené literatury jsem vybrala několik **tezí**, které jsem potom zahrнула do problematiky výzkumu, či otázek.

6.2 Technika sběru dat

Data jsem se rozhodla získat z **polostrukturovaných rozhovorů**. Tuto techniku jsem zvolila z toho důvodu, že se domnívám, že mi přinese nejvíce potřebných dat. Pomocí rozhovorů můžu zaznamenat i minulost (což nelze pozorováním). Na druhou stranu ne všichni umí vyprávět [Hendl 2005: 162]. Částečná struktura rozhovoru udrží respondenta v okruzích, které mě zajímají, ale ponechá mu dostatek prostoru pro vlastní směřování. Díky otevřené struktuře může dotazovaný projevit své subjektivní názory a zájem o určitá témata, mohla jsem se též lépe ujistit, že respondent porozuměl otázkám a v případě potřeby se zeptat jinak, aby pochopil, na co se ptám. Propojí se tím tázání výzkumníka s pohledem dotazovaného, čímž se vytvoří materiál k následné analýze.

Připravila jsem si předem **strukturu** na základě přečtené literatury a výzkumů (viz Příloha č. 2). Použila jsem otázky týkající se jak zkušeností a chování, tak názorů, pocitů a vnímání, vynechala jsem otázky týkající se nějaké znalosti zkoumané problematiky. Také jsem položila několik demografických otázek [Hendl 2005: 168]. Zpočátku jsem se ptala na počet a věk dětí, na konci rozhovoru na věk a vzdělání respondenta.

Jako základní pomoc při vytváření mi sloužila struktura rozhovoru z bakalářské práce Kláry Koudelové [2005], která se zabývala vztahem matky a syna. (Její otázky, které jsem s úpravami převzala, jsou označeny písmenem K.) Otázky jsem rozdělila do skupin podle okruhů. Přidala jsem navíc především otázky týkající se vzorů a samotného otcovství. Po pilotním rozhovoru jsem navíc zařadila otázky týkající se vojny, protože se toto téma ukázalo jako zajímavé. Otázky jsem pak při rozhovoru vybírala tak, abych vybrala z každého okruhu alespoň hlavní otázky a další jsem pak případně přidala podle toho, kam se rozhovor ubíral. V případě, že respondent přešel k jinému tématu, změnila jsem pořadí otázek dle jeho výpovědí.

Ačkoliv, je má práce zaměřená primárně na vztah otce a syna, výpovědi ohledně dcer jsem nijak neomezovala, naopak je využila pro srovnání přístupu otců k dětem na základě jejich pohlaví. Respondenti totiž sami v mnoha případech považovali za důležité, aby zmínili také dcery.

Rozhovory jsem nahrávala na **diktafon**. Minimálně u jednoho respondenta bylo zřejmé, že ho nahrávání znervózňovalo, ač s ním souhlasil. Provedla jsem 18 rozhovorů a jejich průměrná délka byla asi 35 minut. Rozhovory jsem poté doslovně přepsala a použila také dodatky v závorkách (smích, pauza, apod.)- tzv. „komentovaná transkripce“ [Hendl 2000: 208]. Po té jsem upravila přepisy tím, že jsem vypustila přebytečná „vatová“ slova, která se často opakovala: prostě, vlastně, no, jako atd. Zachovala jsem však hovorový ráz řeči a ponechala nespisovné tvary. V rámci anonymizace jsem také jména nahradila označením dcera, syn, manželka. Tím jsem získala zhruba 150 normostran přepisů.

6. 3 Výběr vzorku; prostředí výzkumu

Celkový vzorek čítal 18 **respondentů** včetně pilotního rozhovoru. Podmínkami pro výběr bylo, aby měl respondent alespoň jednoho syna ve věku od 15 do 25 let. Tento

věk jsem zvolila z toho důvodu, že otcové takto starých synů již mají dlouhodobé zkušenosti se svou otcovskou rolí a předpokládala jsem tedy, že budou mít k tématu více co říci, než „čerství“ otcové. Ukázalo se však, že je to možná až moc vysoký věk, protože otcové potvrzovali, že si už moc nepamatují.

Pilotní rozhovor jsem uskutečnila v prosinci 2006, všechny ostatní rozhovory během ledna a února 2007.

Nijak jsem neomezovala to, zda otcové stále se svými syny žijí, či již mají jinou rodinu. To znamená, že nemuselo jít o otce, kteří se stále žijí v v jedné domácnosti se svým synem. Mohlo jít tedy o otce ženaté, svobodné, rozvedené, znovu ženaté apod. Toto kritérium jsem neomezovala z toho důvodu, že jsem předpokládala, že část respondentů bude s velkou pravděpodobností již rozvedena a případně bude žít s novou rodinou. Ve vzorku se také objevili respondenti z různých míst- z vesnic a měst různých velikostí.

Domnívám se, že vzhledem k tomu, že jsou pro můj výzkum důležité výpovědi ohledně zkoumaného jevu, ne o jednotlivých lidech, a že se jedná o malý vzorek, není homogenita vzorku až tak důležitá. Seznam respondentů se základními charakteristikami je uveden v Příloze č. 4.

Neměla jsem předem žádnou určitou skupinu, ze které bych respondenty vybírala. Proto jsem vycházela ze svého kulturního kapitálu a vybírala respondenty ze svého okolí- příbuzné, sousedy, spolupracovníky rodičů, otce bývalých spolužáků. Od některých respondentů jsem pak dostala další doporučení a přibrala tyto otce do vzorku (metoda sněhové koule [Hendl 2005: 154]- snowball technique [Disman 1993]).

Uvědomuji si, že tento způsob výběru vzorku má určité nevýhody. Například tím, že část respondentů zná mě nebo mé rodiče, nemusí se zcela otevřít. Nebo tím, že já znám jejich syny. Mám ale pocit, že to nezpůsobilo příliš velké zkreslení, protože otcové, které neznám (získala jsem doporučením) se nerozmluvili více ani nijak důvěrněji (nebo naopak) než otcové, které jsem alespoň částečně znala.

Rozhovory jsem prováděla na **místě**, které jsem předem domluvila s respondentem. Většina rozhovorů proběhla v bytě respondenta, část v bytě mých rodičů a jeden rozhovor v restauraci. Během rozhovoru nesměla být přítomna v místnosti (a nejlépe i okolí) další osoba, aby nedošlo jejím vlivem ke zkreslení odpovědí či aby dokonce do rozhovoru nezasahovala.

Před rozhovorem jsem stručně vysvětlila respondentům, o co jde, a že mě zajímá vše, co je k tématu napadne. Po rozhovoru někdy následovala volná diskuse buď o mojí bakalářské práci, či jiných zájmech otců. Díky tomu jsem viděla, že i ti respondenti, kteří byli během rozhovoru málomluvní, se dokážou rozmluvit.

Nestalo se mi, že by některý respondent později požádal o smazání záznamu či vynechání nějaké části rozhovoru.

Uvědomuji si, že jednak díky zvolené metodě a jednak díky mému přístupu jsou respondenti spoluvůrci výzkumu. Snažila jsem se vyhnout vztahu výzkumník-zkoumaný objekt a spíše pracovat se vztahem spoluvůrců. To kvůli tomu, že já jsem sice měla připravené otázky, ale ty se měnily podle odpovědí respondenta a jeho směřování rozhovoru.

6. 5 Vyhodnocování dat

Získané rozhovory jsme po přepsání začala kódovat. Použila jsem **otevřené kódování** [Strauss, Corbin 1999]. Kódy jsem označila také číslem rozhovoru, abych později mohla dohledat příslušné citace. Provedla jsem otevřené kódování napříč všemi rozhovory zhruba po otázkách. Kódy jsem poté roztřídila do několika témat (jeden kód mohl být i ve více tématech) a napříč těchto témat potom vytvořila abstraktnější kategorie. Tyto kategorie jsem poté popsala a doplnila citacemi jednotlivých výroků. Selektivním kódováním jsem také připojila centrální kategorii, která jednotlivé kategorie spojuje. Schematický přehled kategorií je uveden v příloze č. 5.

6. 5 Hodnocení kvality výzkumu

Nesnažím se o reprezentativnost vzorku či jiná kritéria použitelná spíše u kvantitativních výzkumů. Mým úmyslem je nashromáždit určité výpovědi a přispět tak k vykreslení otcovství v České republice. Nejde mi tedy o detailní rozbor českých otců, ale o nástin situace, vhodný k dalšímu výzkumu.

Tvrzení která jsem se snažila najít za přímými výpověďmi respondentů, jsem doložila citacemi, aby je bylo možné překontrolovat. Tím se snažím o věrohodnost

analýzy a interpretace. Snažila jsem se také vyhnout veškerému hodnocení výpovědí a respondentů.

Bylo by vhodné **reflektovat** své předpoklady, předsudky apod., se kterými k výzkumu přistupuji. Co se týče mých předpokladů, jedním z nich je, že se otcové věnují péči o děti méně než ženy a že se tím tolik nezabývají. Uvědomuji si také, že přistupuji k výzkumu s určitou představou rodiny a rolí jednotlivých členů v ní, která vychází ze zkušenosti s rodinou, ve které jsem vyrůstala. Snažím se si své názory uvědomovat a tím zamezit možnému zkreslujícímu dopadu například při interpretaci rozhovorů. Z toho důvodu dokládám své interpretace citacemi výroků respondentů, aby bylo možné zkontrolovat správnost této interpretace. Také jsem se snažila vyhnout hodnocení výpovědí.

Uvědomuji si, že jsem vnesla do výzkumu svůj subjektivní pohled už v tom, že jsem se ptala jen na to, čeho jsem si během rozhovorů všimla, a jiné aspekty tím mohly být vynechány. Snažila jsem se být však k výpovědím citlivá. Tato **teoretická citlivost** byla podpořena určitou výbavou z genderové problematiky (například nastudovanou literaturou) a zájmem o zkoumaný jev. Citlivost se také zlepšovala s dalšími rozhovory.

Protože jsem prováděla rozhovory pouze s otci, nemohu posoudit, nakolik byly jejich odpovědi pravdivé, či objektivní. Podle výzkumu Wicala a Dohertyho [2005] jsou výpovědi otců a matek o tom, jak se každý z nich podílí na péči o děti, velmi podobné, proto se dá předpokládat, že zjištěné informace jsou pravdivé a nejsou nijak nadhodnocené (nebo podhodnocené). Každopádně i pokud výpovědi záměrně zkreslily, vypovídalo by to o jejich sebepojetí a sebevnímání a ukazuje to, jak chtějí být viděni. A pro můj výzkum je důležité právě to, jak vnímají svou roli samotní respondenti. Zkreslení respondenty mohlo být způsobeno pamětí (což do jisté míry hrálo významnou roli), neochotou o některých tématech mluvit (což mohlo být maskováno právě špatnou pamětí), mohli se chtít zalíbit, nepůsobit jako špatný otec (ale respondenti přiznávali i své chyby), tím, že do minulosti vkládali své aktuální postoje (nedokážu posoudit, ale vzhledem k tomu, že spíše vypovídali, že o otcovství moc nepřemýšleli, tak toto zkreslení zřejmě nebude velké) a samozřejmě jejich schopností formulovat případně ochotou se na téma více rozpovídat (různé u různých respondentů).

Domnívám se, že zvolená metoda vhodně postihuje zvolené téma výzkumu. Objevily se mi i témata, o kterých jsem předem neuvažovala (vojna a fyzické tresty), což považuji za přínosné.

Z rozhovorů mám dojem, že mnoho mužů o svém otcovství ani neuvažovalo, proto v nich mohl tento rozhovor vyvolat nějakou pozdější reflexi. Odpovědi byly tak spontánnější, nepromyšlené předem.

6. 6 Problémy ve výzkumu

Při rozhovorech jsem se setkala s několika problémy. V první řadě se mi zdálo, že většina respondentů se málo rozmluvila. Což lze možná přisoudit tomu, že se muži o výchovu dětí až tolik nezajímají. Jak jsem viděla u následných diskusí, dokázali se respondenti rozmluvit o tom, co je zajímavé.

Dalším problémem bylo, že si muži mnohé nepamatovali. Několikrát mi řekli, že už je to dlouho. Především pokud jsem chtěla nějaké konkrétnější věci, např. jaké věci v domácnosti dělali, či jak s dětmi trávili čas.

Dále jsem se setkala s odkazy na manželky.

Měla jsem také pocit, že jsou možná otázky, na které se ptám, příliš abstraktní či teoretické. Na druhou stranu ani na konkrétní otázku jako: „Které činnosti jste s dětmi dělal?“ jsem nedostávala vhodné odpovědi. Většinou jen odpovědi stylu- „to už si nepamatuji“, nebo „tak nějak všechno“.

Dlouho jsem přemýšlela o tom, jestli kladu špatné otázky, či se špatně ptám. Proto jsem pátrala po nějakých člancích, které by hodnotily problémy při zkoumání mužů či otců. Po nalezení článku *My Wife Can Tell Me Who I Know: Methodological and Conceptual Problems in Studying Fathers* [Lareau 2000], jsem dospěla k názoru, že problémy se kterými jsem se setkala, zřejmě nejsou vyvolané mnou, ale spíše respondenty. V tomto článku je zmiňováno jako problematické, že muži často mluví obecně- generalizují a nekonkretizují. Také si mnohé nepamatují a zmiňují, že to co ví o dětech, mají většinou od svých manželek. Dokázali dlouze mluvit o svých zájmech, ale již méně o každodenních činnostech s dětmi. Otcové vlastně byli pomocníky manželkám, které řídily jejich interakci s dětmi.

Také jsem přemýšlela o možném **zkreslení** či ovlivnění vzniklé tím, že jsem jako mladší žena zpovídala starší muže. Vliv pohlaví se domnívám nebyl tak významný. Nesetkala jsem se s žádným z prvků nevhodné sexualizace (Schwalbe, Wolkomir 2001): flirtování, doteky, poznámky o vzhledu. Navíc, jak muži vypovídali, nebaví se o většinou o dětech ani se svými kamarády, takže to není „chlapská“ záležitost, o které by se nechtěli bavit se ženou. Co se týče věku, jen výjimečně se objevily poznámky jako: *„to uvidíte, až budete mít sama děti“*.

6.7 Etická stránka

Domnívám se že výše popsany výzkum se nepotýká se závažnějšími etickými problémy. Respondenti jsou předem informováni o základních informacích týkajících se výzkumu a je jim přislíbena **anonymizace**. Mám od nich také podepsaný **souhlas** s rozhovorem a jeho nahráváním, ve kterém jim také zaručuji anonymizaci (viz Příloha č. 3). Také jsem je ujistila, že se k rozhovorům nedostanou další osoby (jako synové či manželky).

6.8 Závěr

Domnívám se, že zvolená metoda přinese zajímavá zjištění, a že tedy byla správně zvolena.

7. Kategorie

7.1 Nepřipravenost na rodinu jako důsledek doby

Respondenti se stali otci v době, kdy se o rodičovství nijak moc nepřemýšlelo. Rodina byla brána jako jeden z kroků v životě (po vystudování, zamilování) a děti jsou její samozřejmou součástí. Rodina je vlastně jakýmsi zvykem či naplněním **očekávání společnosti**. Protože je pro otce téměř neuvědomovaným krokem, nezabývají se nijak významněji svou úlohou rodiče, neřeší více problémy s výchovou, což se projevuje také v tom, že nemají moc co k tématům výchovy říci. Respondenti zakládali rodinu, protože se to od nich očekávalo a protože to dělali všichni. A rodinu zakládali velmi mladí, tudíž neměli dostatek zkušeností ani sami se sebou. Neměli ustálený životní styl a děti byli změnou, na kterou nebyli připraveni.

„Vždyť já jsem se ženil v jednadvaceti, takže jako jsem byl ještě děčko taky vlastně. To není jak vy teďka. Vy se vdáváte dlouho, tak za nás to bývalo brzo. Takže my jsme vlastně byli ještě děčka, v těch 21 kdy jsem se ženil. Ne, nebyl jsem připravený na děti nějak osobně.“

„Asi jsem si to až tak neuvědomoval (jestli je těžké být otcem- pozn. autorky), spíš to, že jsem otcem, jsem si zas až tak neuvědomoval, to přišlo postupem času. Říkám, byl jsem mladý, dneska už je to posunutý o nějakých sedm let, no deset. Takže já jsem měl 23, manželka 19, takže my jsme byli hodně mladí, tak to jsem až tak nebral. To by se dalo říct, že jsem až tak připravený nebyl. Takže spíš ten svazek jako tu rodinu, to že jsem otec to až tak moc, možná to až teď si uvědomuji, že jsem třeba něco zanedbal.“

„Za naší doby, jak bych to tak řekl, se to (mít děti- pozn. autorky) považovalo za jeden ze stupínků. Skončila jsi školu, buď si šla na vysokou nebo nešla, pak okamžitě vojna, po vojně si měla dva dny na to, aby si nastoupila do práce, očekávalo se, že budeš s někým chodit, oženiš se, budeš mít dítě, nebo budeš mít dítě a oženiš se, to bylo v podstatě jedno. Nikdo to nepovažoval za nic zvláštního, aspoň já jsem to nepovažoval.“

„Ne, ne, ne, ne to jsem vůbec nebyl připravený (na to stát se otcem- pozn. autorky). To tenkrát přišlo neplánovaně.“

7. 1. 1 Rodina jako automatismus

Založení rodiny se bralo jako automatické, a proto se o tom významněji nepřemýšlelo. Muži tudíž vstupovali do rodičovství **nepřipraveni**. Většinou neměli zkušenosti s jinými dětmi. Někteří vypovídali, že se „setkali“ s dětmi sourozenců, ale spíše si s nimi hráli.

„Já jsem byl mladší, brácha je starší, takže zvyk jsem měl akorát, že děti na mě vždycky letěly, protože jsem s nimi dělal ptákoviny. Ty moje na mě tak neletí jako spíš ty cizí.“

„Už si nepamatuji (jestli jsem měl nějaké zkušenosti s dětmi- pozn. autorky), abych řekl pravdu, vůbec, protože to bylo dost dávno, ale nepamatuji si, že bych měl nějaký problémy. Ale že bych o nějaký sourozence pečoval, to za nás nebylo na to čas, my jsme měli jinou práci.“

Respondenti chápou rodinu a děti jako přirozený, logický krok v životě. To možná vede k zapomínání. Otcové totiž často vypovídali, že si nepamatuji, co s dětmi dělali, jaké Rodina byla sice jistým automatickým krokem, to ale neznamena, že neměla své vysvětlení. Muži zakládali rodiny, aby udrželi rod, měli svého nástupce v zaměstnání, či nebyli v životě sami. Rodinu chtěli, a tak ji založili. O svém rodičovství, stejně jako o rodině, však nijak moc **nepřemýšlí**.

„Já nevím, to zase si neseš z rodiny svých rodičů, protože to je takový životní cyklus, nebo tak, protože od toho ti dva spolu žijí, aby někoho vychovali. ...Je to prostě takový cyklus, který by asi ten člověk po sobě měl něco zanechat a zanecháváme ne jenom hmotný statky, ale i... Je to (rodina- pozn. autorky) nějaký, dalo by se říci, stereotyp životní, že tak to je prostě já to viděl doma, tak proč já bych nezaložil rodinu, když jsem to chtěl. Prostě jestliže někoho mám rád, no tak určitě s ním nebudu chtít jenom postavit byt nebo koupit byt, nebo postavit barák, že jo, ale do toho baráku, ať je tam trochu živo, ať je sranda.“

Rodina je u respondentů chápána **tradičně**.

„Prostě ta rodina by měla vypadat vždycky tak, že jsou dva dospělý a neurčitý počet dětí, třeba jo, jestli se rozhodnou pro 1, 2, 3 děti nebo 4 a je to de facto velký problém a ten se vždycky lépe řeší ve dvou než teda v jednom ať už je to teda otec, který s nimi zůstane, nebo je to matka.“

7. 1. 2 Děti jako přirozený krok v životě

Rodina byla sice jistým přirozeným krokem, to ale neznamená, že neměla své vysvětlení. Muži zakládali rodiny, aby udrželi rod, měli svého nástupce v zaměstnání, či nebyli v životě sami. Rodinu chtěli, a tak ji založili.

„Prostě tak nějak to (že jsem se stal otcem- pozn. autorky) přišlo samo, nevím, necítil jsem na tom jestli jsem otec, nebo nejsem otec, to asi ne. Nijak jsem to nepociťoval.“

„Já si myslím, že je to (být otcem- pozn. autorky)... přirozené. Prostě o tom člověk neuvažuje, jaký to je. Beru to takový, jaký to je, že prostě ty děti tady běhají, a tak to prostě беру, že to tak má být.“

„... Ale já jsem to považoval za automatické, nad tím neuvažuješ, nebo já jsem nad tím ani neuvažoval. Prostě dochází k určitému omezení, protože už jste tři a někdo ty brambory oškrábat musí a někdo ty plínky vyprat musí a někdo to, jo. A kromě toho, nemůžeš to udělat manželce. ... Já mám pocit, že to automaticky nějak vyplyne.“

„No to (být otcem- pozn. autorky) tak postupně vyplynulo, přirozeně, obtížné mi to nepříjde. Logické, to jo.“

„Přirozenost“ rodičovství se projevila také v odpovědích na otázku, zda **je těžké být otcem**. Objevovaly se odpovědi, že je to normální, přirozené, není těžké.

„Netušil jsem, že by to bylo nějaké těžké. Prostě to přišlo.“

„Obtížný?... Nemyslím si, aspoň mně to teda neobtěžovalo zase tak moc.“

„Spíše je to takové přirozené.“

Někteří vypovídali, že **být otcem**, jim připadá **obtížné**. Lišili se však v tom, v čem jim to přijde obtížné, nebo v jakém stáří dětí je to obtížné.

„No v některých případech je to (být otcem- pozn. autorky) hodně náročné si myslím. ... u malých dětí, tam si nemyslím, že by to bylo až tak náročný, tam to je zase náročný jiným směrem. Že to dítě vlastně je malý, nedokáže se samo o sebe postarat, musí se mu člověk věnovat tady po té stránce, potom opravdu čím víc to dítě roste, si myslím, se ty starosti mění do takových těch i závažnějších i jako. Tam už potom přichází kolikrát i ty... nějaký takový existenční starosti. ... Takže tam se to trošičku tak mění jako.“

„(Mít děti je náročné psychicky i fyzicky.- pozn. autorky) Psychicky určitě. Malé děti, malé starosti, velké děti, velké starosti, samozřejmě, že. Ještě nejsou ženatí, nemají svoje rodiny, tak ještě nás čeká dost fyzicky.“

„Kdo má dítě do těch deseti let, tak vůbec neví, co ho čeká, protože platí pořád, že malý děti, malý starosti, i když si člověk myslí, že když to děcko brečí a řve, když je malý, tak že už to nemůže být... až bude starší bude spát celou noc a kdepak. Je to úplně přesně naopak. ... A čím starší, tím samozřejmě větší starosti.“

7. 1. 3 Rodina na prvním místě jako nenaplněvaný ideál

Souvisí s tím také to, že podle respondentů by měl mít dobrý otec **rodinu na prvním místě** a věnovat se jí. Respondenti, kteří toto uvedli, ovšem v zápětí dodávají, že tomu tak u nich není. Je to možná další společenské očekávání, že člověk (muž) založí rodinu a ta bude pro něj důležitá. Muži si toto očekávání uvědomují, ale zároveň ví, že jsou pro ně důležité i jiné věci. Také přijímají roli živitele jako svůj hlavní přínos do rodiny, čímž ospravedlňují také to, že se jí nemohou kvůli nedostatku času více věnovat. Toho většina z nich lituje. Ovšem v zápětí respondenti vypovídají, že ač by se chtěli zapojit více, tak když například přijdou z práce, jsou tak unaveni, že to stejně nedělají.

„No každopádně by ta rodina měla být asi první na řadě. Neříkám, že to tak dělám. A každopádně zajistit tu rodinu, tak to je. A věnovat se jí, vždycky by měla být na prvním místě a pak další věci. ... Je to hlavně na možnostech rodiny, ale každopádně snažit se zajistit tu rodinu v rámci možností, jak to nejlépe jde, aby byla první na řadě a věnovat se jí, a potom třeba ty ostatní zájmy.“

7. 2 Afirmace tradiční dělby práce v domácnosti

Obecně se podle výpovědí **více** dětem a domácnosti věnovaly **matky než otcové**. To je vysvětlováno tím, že byly na mateřské dovolené, kdežto muži museli vydělávat peníze. U některých otců byla snaha věnovat se dětem i domácnosti, aby odlehčili starosti manželce.

Ženy měly na starost vaření, úklid, hlídání dětí, jejich výchovu, většinou měly na starost také školu a domácí úkoly a vůbec celkovou zodpovědnost za děti a domácnost.

„No tak my to máme rozdělené dost jednostranně, protože já jsem v podstatě pořád v práci, takže převážně je to všechno na manželce. Přes týden vlastně chodím z práce až v pět, půl šesté, takže sem tam něco o víkendu, takové učení, ale je to převážně na ní.“

„Manželka asi měla samozřejmě v tom (starost o rodinu a domácnost- pozn. autorky) vždycky největší váhu. Já jsem se jí v tom občas snažil, protože jsem měl víc času než manželka, ta byla zaměstnaná třeba vařením a tak, tak jsme se snažil třeba před spaním jim číst, nebo s nimi chodit sportovat.“

„Domácí úkoly jsem s nimi nedělal já, protože za prvé mě to nebavilo, učení už odjakživa, a tak jsem chodil po procházkách a hlídal a jinak to dělala manželka. Já jsem dělal jiné věci.“ (Které už však dále nespecifikoval.- pozn. autorky)

Někteří otcové se snažili zapojit do výchovy v době, kdy nebyli v práci.

„... já jsem dělal v takovém časovém harmonogramu, že ten šestý týden jsem měl týden dovolenou, a tak jsem vzal dítě, jeli jsme na chalupu a byli jsme tam sami a opravoval jsem chalupu. Boural jsem, zdil jsem, holka byla zavřená v králíkárně u sousedů, když jsem ji hledal. Bylo to příjemný.“

O těžkostech, s tím spojených, vypovídal jeden z respondentů. Pro něj bylo obtížné se s dětmi o víkendu například učit, protože nevěděl, jak jsou děti daleko, nemohl sledovat jejich pokroky, protože s nimi byl málo.

„Co se týká víkendového, tak to bývalo, protože já jsme to měl pravidelně, tak vlastně jednou za čtrnáct dní byl víkend, tak my jsme to měli tak nějak rozdělené, že když máš tenhle víkend, jsi doma, tak ať si od toho trochu odpočinu, tak ten víkend na ně budeš dohlížet ty, budeš to s nimi řešit ty. No ale ani nikdy jsem se, nebo dost často jsem se snažil dostat do té problematiky, ale vzhledem k tomu, že ona s nimi byla pět dní a já jenom dva, tak jsem vlastně zas zpětně buď přes ní, nebo jsme ji k tomu pozvali, zase zpětně co bylo během toho týdne, protože těch pět dní mi uteklo, a já jsem nevěděl, jak ony jsou daleko, co by potřebovaly ještě. Sice ony se učily, odříkaly, nebo jsme psali, když jsme měli psaní, takže takový úkol, ten globální, jako napište úkol, nebo tady přečtete v čítance, tak to jsme udělali, ale já jsem nedokázal zhodnotit, jestli tam je pokrok, nebo není, protože ten viděla manželka, protože s nimi byla daleko častěji.“

Otcové mají v rodině na starost roli živitele (viz kategorie Otec = živitel rodiny). Tato tradiční role byla obohacena u respondentů o hraní (viz kategorie Péče = hra). Otcové vypovídají především, že si s dětmi hráli, blbnuli a věnovali se sportu. Muži

vypovídají, že dělali to, co je baví. To souvisí s tím, že žena má hlavní starost o rodinu a otec jí akorát „pomáhá.“

„Určitě, domácí úkoly dělala matka, ta byla hudebně nadaná, takže tímto směrem. Samozřejmě fotbal, ping-pong, lyže to zase se mnou. ... A myslím si že, jsem byl ten, kdo vždycky řekl, jestli bychom v sobotu náhodou nemohli jít na hory, ale říct jsem mohl, a všichni mohli chtít, když jsem byl sám, tak se stejně nikam nešlo. Tak jo, v tomto případě jsme to měli rozdělené. No, ano, více procent, míň procent, jo. Spíš taková zábava.“

Někteří respondenti uváděli, že neměli starost o domácnost nijak rozdělenou, protože potřebné věci dělal ten, kdo měl čas, ten, kdo s dětmi byl (což byla ovšem spíše manželka).

„Neřekl bych, že to bylo rozdělené na nějaké úkoly. Spíše to bylo kdo s nimi byl, nebo kdo měl čas, tak se jim věnoval a tak. Otázka je v jakém věku. Protože samozřejmě do těch pěti, šesti byla žena na mateřské a celou dobu se o toho staršího do šesti, do sedmi let, protože byla ona doma, takže více byla ona s těmi kluky, no a potom zas tak jak to asi bývá. Až byli trochu starší, tak jsou pro toho otce vhodnější na hraní nebo na fotbal (smích) nebo na nějaké takové hry.“

„Rozdělené jsme to nijak neměli. Ta (manželka- pozn. autorky) byla na mateřské a vlastně já jsem dělal v zemědělství, takže přes léto jsem je dlouho neviděl, jo to bylo od rána do noci, takže to se nedá takhle, kdo co bude dělat. Tak jak se to vyvíjelo, jak to šlo. ... Když byly (děti- pozn. autorky) malé, tak to, kdo co bude dělat, jsme neměli nijak určený. Jak bylo potřeba.“

7.3 Rodina jako soukromé téma

Rodina je soukromé téma. Problémy týkající se rodiny se řeší v rodině a ne jinde. Je to především záležitost manželů. Tato kategorie vznikla na základě otázky, zda se muži baví s někým (s jinými muži) o svých dětech, o výchově. Toto téma je poměrně rozporné.

Objevila se skupina otců, kteří odmítají, že by se kdy s někým o dětech bavili, protože je to jejich soukromá věc. Často také říkali, že na výchovu má každý jiný názor a že tedy **nelze nikomu radit** a nemá tudíž smysl se o tom bavit, protože by to vedlo k hádkám. Proto hovoří o dětech jen s manželkami.

„To jako si nepamatuji, že bych se nějak bavil, jestli to mám vychovávat takhle, to asi ne.“

„Myslím si že jenom lehce, protože v tomhle bychom se brzo dostali do nějakého sporu, protože každý si myslí, že to dělá nejlépe. To spíše doma s manželkou to můžu probrat, ale takhle to asi ne. A určitě ne takhle v partě. Možná, že bych si sedl s někým, ale zase musím mít jistotu, že je na tom podobně jako já, nemusíme mít na to stejný názor, ale asi takhle bych se všemi nedokázal o tom bavit, to ne.“

„Ne. Zase záleží v práci jak s kým, s kým se dá mluvit a s kým nedá, ale ne všechno (probíráme- pozn. autorky). Jako takové ty osobní věci a tak, tak to ne. Takový to jako všeobecně, všeobecně jo, ale jakoby soukromé věci, tak to ne. ... O takovýhle věcech se bavím už s těmi, se kterými se znám už déle. Ne s někým, koho vidím poprvé. A třeba ani ne se spoluzaměstnanci, ale spíš s těmi, pro které dělám. Když vezmu tu svou rodinu, co jako děcka a takhle, ale žádné osobní problémy.“

„No ne, když co já takhle vím, tak jestli chlapi, tak to se tak většinou říká: dostane factu a bude klid. Nějaké velké řeči se kolem toho nevedou. Aspoň bych řekl.“

Zhruba polovina otců vypovídala, že o dětech mluví často. A to nejčastěji v hospodě, případně na pracovišti s kolegy. Většina z nich ale mluví o **veselých historkách**. Odmítali, že by si navzájem nějak radili, protože rodina je soukromá záležitost partnerů. Vyhýbají se tomu, řešit s někým osobní problémy. To může být nejen v případě rodiny a dětí, ale celkovou neochotou mužů se svěřovat a žádat o pomoc se svými problémy.

„Někdy se bavíme. A názory jsou hodně rozdílné, to určitě, každý člověk. Vidím dneska, že každý má tu výchovu úplně jinačí, každý preferuje něco jiného ale taky si každý myslí, že to dělá nejlíp, ale ideální výchova asi není.“

„Tak víceméně, když se třeba sejdeme s kamarády u piva nebo na nějaké takové párty a podobně, tak sem tam někdo prohodí nějaký humorný zážitek, nebo scénku z výchovy, já nevím, z návštěvy lékaře, nebo nějaký trapas, trapas ve školce, že třeba ten chlap oblíkl dítěti jinou bundu a jiné boty než měl, a podobně. A takové spíš ty humorné zážitky, ale že bychom se přímo radili jak na ně, to ne, to ne. To si myslím, že každý má svůj rozum.“

„Tak člověk se baví o tom, co dítě dělá, jak dělá, ale že by se nějak řešily problémy jedné rodiny v druhé rodině, tak to asi ne, to si řeší každý sám ty své problémy. Akorát,

že se s nimi někdy někomu svěří, že má takový nějaký problém, o čem se povykládá, ale přímo, že by se něco řešilo, to určitě ne.“

Objevil se však i otec, který říká, že ví mnoho o dětech známých, právě proto, že jsou častým tématem hovoru.

„Jo. To se řeší a hlavně v hospodě se to řeší takové věci. Ale jo, to vždycky přijde na to. Co dělají děcka a co. To musí být. Jasně, to se řeší, co děcka dělají, to tam někdo nadhodí. Já chodím do hospody a vím, nás tam chodí třeba takových 15, co tam sedí, a vím o těch děckách všechno, co tam kdo chodí. To se tam řeší.“

Několik otců přiznalo, že mluvili o dětech se svými známými a viděli v tom výhodný způsob, jak se něco naučit či dozvědět.

„Já myslím, že jo. Protože to je snad normální, když někdo s někým dlouhodobě dělá a zná se, tak vlastně a navíc člověk je kolikrát v práci víc jako doma, takže ty problémy tam nastanou, telefonuje se, takže sem tam člověk něco uslyší, že jo, tak se zeptá a zase se člověk svěří s těmi svými starostmi, jak to řešíš ty, jak to řeším já, prostě to určitě.“

„Tak diskuse na téma děti bývala, nebo je, myslím si, takový vděčný předmět. Ať už hospodských, tak rodinných sešlostí. Takže to je, dá se říct, pořad a na chybách druhých se člověk nejlepší naučí, nebo poučí, nebo měl by se na chybách druhých učit. A většinou je to tak, nebo ne většinou, ale občas se stává, že musí si ten čumák namlátit sám, aby teprve potom poznal, že už to dávno věděl, že ty informace měl, a přesto si je musel odzkoušet na svém synovi. Je to téma samozřejmě, děti, výchova dětí je určitě téma vděčné a často se opakující.“

„Jo, rozhodně. My máme takový institut, kdysi v devadesátých letech přihlul na televizní obrazovku Dallas a ejhle devět chlapů se domluvilo, že Dallas jim může vlézt na hrb, že radši půjdou klábosit do hospody. Tak jsme tomu říkali v neděli na tři piva. V neděli proto, že jsme si nemohli dát čtvrté, protože jsme šli v pondělí do práce. A už funguje patnáct roků a tam se probírá kdeco. Tam se probírá kdeco, takže asi jsme se nad tím někdy nějak zamýšleli, protože všichni mají podobné potíže, problémy, úspěchy, neúspěchy, probírá se to, jo. Člověk je rád, když se může pochlubit, ale když neví, nebo chce se vykecat, je to institut. ... A člověk je rád, když mu někdo navrhne řešení. Jo takže jo, zamýšlel. Nemůžeš změnit nic, nezměníš. Můžeš doporučit jiným, stejně to je na nich, jestli využijí zkušenost nebo nevyužijí.“

7. 4 Výchova je věc nukleární rodiny

V rozhovorech se ukázalo, že otcové **odmítají zásahy druhých lidí** do svého způsobu výchovy. Vypovídali buď, že jim nikdo nemluvil do toho, jak mají děti vychovávat, ale především to, že si to nepřáli a že to odmítli. U některých nezasahování příbuzenstva bylo spojeno s tím, že se rodina odstěhovala na jiné vzdálené místo. Objevovaly se názory, že výchova je záležitostí pouze rodičů a nikdo jiný do toho nemá zasahovat.

To souvisí zřejmě s trendem privatizace nukleární rodiny, nebo též izolace reprodukční rodiny od rodiny orientační [Singly 1999]. Matoušek [2003: 69] upozornil také na to, že přílišná angažovanost příbuzných v péči ohrožuje sebehodnocení matky i harmonii manželského páru. Je vidět, že rodina už je v dnešní době samostatnější, manželský pár si přisvojuje právo rozhodovat o svých dětech sám a domnívá se, že to umí nejlépe. Není už odkázán na výpomoc a rady příbuzných.

Podle Singlyho [1999] také častá verbální komunikace mezi mužem a ženou posiluje autonomii manželství vůči příbuzenstvu.

„Tak do toho, to bychom si mluvit asi nenechali. A ani zasahování rodičů jsme nikdy neměli.“

„My jsme měli výhodu a nevýhodu. My jsme odjakživa, kromě, nevím, krátkého času ze začátku, jsme se přestěhovali sem a všude to bylo daleko, takže to je výhoda. Jestli, tak zapomenuto, to nevím. Opravdu nevím, nedokážu si vzpomenout jestli nějaký případ, že (váhavě).. Všechno sami. Neměl kdo hlídat, a nikdo do toho taky nekecal. Takže občas nevíš, co je výhodou a co nevýhodou.“

„Tak v podstatě já si myslím, že to je všude, v každé rodině, že vždycky ti prarodiče se snaží nějakým způsobem říct svým dětem: špatně vychovááte ty naše vnuky, nebo takhle co máme dělat a tak. My jsme si to zpočátku ujasnili, že je to naše věc, takže nám do toho nijak nemluvili.“

„No to ne. Tak jak jsme si to dělali, tak to bylo. Nikdo ani z rodičů ani z jedněch ani druhých, nikdo do toho nekecal.“

Když už rodiče do výchovy mluvili, tak to nemělo na manžele žádný velký vliv.

„Třeba moje rodiče, nebo manželčini něco řekli, ale ne, nebylo to nějaký, že bych si to pamatoval. Jako řekli třeba: ‚to jim neříkej, nebo to jim říkej,‘ ale to bylo nějaký takový v mezích normálu, ne že by to mělo nějaký, že by to člověk pamatoval.“

„To ne, to bych řek že ne (nikdo nezasahoval do výchovy- pozn. autorky), že manželka, ale to je otázka. Jednak jsme sami, že jo, nebo tady relativně sami, a kdyby člověk byl někde, tak nějaké ty tendence babičkovské, dědečkovské jsou, no ale tak to je spíš ne že by to bylo nějaké ovlivňování, to nemůžu říct. Takové ty připomínky běžné.“

Zajímavé je, že někteří respondenti si nejen nepřáli, aby jim rodiče mluvili do výchovy, ale dokonce **omezovali kontakt dětí s prarodiči**, protože na ně měli špatný vliv (prarodiče na děti), chovali se k dětem jinak, než si otcové přáli.

„Sami s manželkou, sami (jsme děti vychovávali- pozn. autorky). A když to vezmu pozpátku, teďka, tak si myslím, že to bylo o to lepší. Protože tím pádem ony byly samostatnější. To jsme zase viděl, vlastně když jsme bydleli v řadovce, podle ostatních, kdy jim docházeli rodiče, nebo tam s nimi byli a o ty děcka se starali. To zase můžu vzít když ty naše děcka byly malý, tak jako byly soběstačný.“

„Snažili jsme se babičky úplně vynechat z výchovy, protože jedna je dost hodně rozmazlovala, takže jsme k ní ani děti nedávali, vůbec o syna jsme se báli, že z něho potom bude nějaký fracek. No a druzí prarodiče, tam jsme babičku v podstatě neviděli (pořád pracovala- pozn. autorky). Tam nám to bylo v podstatě jedno, tam jako vliv na naši výchovu nebyl žádný. ... U nás spíš ten syn byl jako ten maličký, mazánek. Dcera byla podle babičky grázl, takže syn byl nejhodnější, nejmilejší a takovýhle. Takže to se nám zase nelíbilo kvůli dceři.“

7. 5 Skrytá touha po synovi

Tato kategorie má svůj název odvozený z toho, že podle výpovědí **otcové chtějí mít syna**, i když při přímém dotazu nějakou **preferenci popírají**.

Otcové hovořili o tom, že nepreferují žádné pohlaví. Na dotazy, jestli by chtěli radši syna nebo dceru odpovídali ve většině případů, že je jim to jedno. Jak se ukázalo ale ve výpovědi dále, jedno jim to není. Zmínili například to, že „každý otec chce přece syna“. Pokud se narodila dcera, bylo často poukazováno na to, že hlavní je, že je zdravá. Tak

tedy **zdraví dítěte** jistě bylo pro otce důležité. Často ovšem až jako útěcha z toho, že se nenarodilo takové dítě, jaké si otec přál.

„Před narozením prvního dítěte byla vlastně, tak jak už to u tatínků bývá, taková ta představa, že je to jedno (jaké pohlaví to bude- pozn. autorky) a bude lepší, když to bude kluk. Ale vzhledem k tomu, že došlo teda k tomu, že je to holka, tak vzhledem k tomu, že byla podle prvních informací zdravá, tak to bylo v pořádku.“

„Tak hlavně, ať je to zdravé. Na pohlaví už tak nezáleží. Ale chtěl jsem holky.“

S tím také souvisí výpovědi, že **mít děti, znamená mít dceru i syna**.

„No a před tím druhým (dítětem- pozn. autorky), tam už byla taková ta touha, dokonce z obou stran, že by to mělo být, aby to bylo, jak se říká děti, aby to nebyly dvě holky...“

„Chtěl jsem děti, to znamená kluka a holku, nebo holku a kluka.“

Také někteří respondenti přemýšleli o vhodnosti **pořadí jednotlivých dětí**. Objevily se jak názory, že by první měla být dcera, tak i že by bylo lepší, aby byl starší syn.

„Za našich mladých dob se říkalo prvně chůvu a pak kluka, takže to vyšlo tak, jak jsme chtěli.“

„Ideální je, jak jsem říkal, ideální je stav první kluk- může chránit sestru a naopak už je vždycky problém, i když můžou být kamarádi a všechno, ale není to úplně, není to úplně to pravé. No a když je to druhé holka, tak je to většinou, většinou to bývá ta vymodlená, ne vymodlená, ale prostě už bonbónek. Když je to naopak, tak je to samozřejmě taky tak, ale už je to naopak si myslím. Ideální, kdyby člověk všechno měl ideální, to stejně nebude. Takže takhle- ideální není ani jedno ani druhé, myslím si, že to pravidlo, hlavně zdraví a ono se časem...“

Je otázkou, proč muži nemluvili o tom, že chtějí syna. Může to být dáno i tím, že přece jenom se dnes ve společnosti prosazují názory, že by rodiče měli mít rádi obě děti stejně [viz Singly 1999]. Mít syna už není tak důležité jako v dřívějších dobách, kdy byl třeba dědic a nástupce, pokračovatel rodu. Ovšem neustále touha po synovi v otcích je. Například proto, že se synem je větší pravděpodobnost, že budou mít společné zájmy.

„Logicky s holkou nemůžeš hrát fotbal, i když můžeš. Je to pro tebe příjemnější zábava, než stavět panenky, hrady pro panenky, jo.“

Ale objevovala se i touha po **dědici**- po synovi, který například převezme po otci jeho firmu.

„V každém případě odpovědnost určitá, naplnění, pokračování rodu, jména... zachování nějakých rodinných tradic, předávání určitých zkušeností, dneska i vlastně firmy. Že člověk je rád, že ty svoje zkušenosti bude mít komu dát, kdo by o to měl zájem, protože kluk studuje vlastně obor tak, se skoro na to už těším, až mu tady ty věci některý budu moct předat a trochu se uklidit do ústranní, nebo jako to řídit z povzdálí, nebo nějakým způsobem se na to dívat, jestli to pokračuje tak, jak jsem si představoval, že bude.“

Otcové navíc vyjadřovali názor, že **preferencí syna je u otců obecná**.

„No tatínci možná jsou taková trošku ješitní a chtějí mít vždycky nějakého pokračovatele rodu, nebo sportovci sportovce a tak dále. Takže spíš si myslím, že chlapi chtějí, když by to měli být dva jedinci stejní, tak že chtějí spíš chlapy a ženský spíš holky, ale nemusí to být pravda. Ale myslím si, že je to tak, že to aspoň co mám zkušenosti ze svého vykládání, teda zkušenosti z vykládání známých.“

„... jsem byl rád, že mám syna jako, to já si myslím, že to je každý chlap rád, že má syna.“

„... myslím si, že určitě, že většinou (muži- pozn. autorky) chtějí, že většinou chtějí kluky.“

Jeden otec si dokonce vzpomněl na svoje **první reakce při spatření syna**, které mu poté okolí vyčítalo.

„A co můžu říct, vyčítají mi to do dneška, že vlastně když to byl kluk, tak místo, když mi ho vlastně přinesli, protože já jsem se tam dostal až nějak druhý nebo třetí den, tak jsem řekl: ‚no jo, je to dobrý, je to kluk. A takový, takový malý a takový scvrklý nějaký a tak a vůbec se nesměje.‘ Takže tam byl ten spontánní moment při tom prvním vlastně pozorování, z mé strany takový, že jsem si představoval, i když už to bylo druhé dítě, tak jsem si představoval asi, že když to bude kluk, tak bude jak buk a bude koukat. A ono to bylo takové, jak se říká, takové (...) jakoby trošku to sráželo tu radost.“

7. 6 Otec = živitel rodiny

V rozhovorech se ukázalo, že úloha živitele, je stále u mužů velmi významná. Je pro většinu z nich hlavním přínosem pro rodinu. Jak poznamenala Radimská [2003: 681], muži vnímají profesní čas jako nepřímý rodinný čas. Nikdo z nich se nezamýšlel nad tím, že by tuto úlohu neplnil. Ačkoliv i jejich manželky později (po mateřské dovolené) pracovaly v zaměstnání a přispívaly do rodinného rozpočtu, otec je stále chápán jako hlavní živitel, zodpovědný za materiální zajištění rodiny.

Někteří považují materiální zajištění rodiny za svůj primární úkol.

„ ... když ta rodina nebude mít zázemí, který (otec- pozn. autorky) vytvořil, zázemí, neříkám, že úplně materiální, ale takové to základní bydlení a to zaměstnání, na základě kterého budou žít, nebo z čeho budou žít, tak jenom ta citová náklonnost to nespraví, že jo.“

Na druhou stranu si muži většinou uvědomovali, jak je důležité trávit s rodinou čas, a litovali, že kvůli času strávenému v práci, jim ho na děti moc nezbyvá.

„Jo, muž musí vydělávat, ale není to to hlavní. Stačí nějak uživit tu rodinu. Ale hlavní je spolu nějak trávit čas.“

Proto také často litovali, že se rodinám kvůli práci nemohli věnovat více. Zároveň tím, ale i ospravedlňují, to, že se jim tolik nevěnovali.

„ ... věnoval jsem asi hodně času svému zaměstnání a věcem, které s tím byly spojeny. A možná jsem mohl trošku víc s tou rodinou být, ale to zase se nedalo. Je to svázané s existenčními starostmi, že jo, takže tam se z toho nedalo až tak moc uhnout.“

„Já sám vidím, že jsem se jim (dětem- pozn. autorky) měl více věnovat, věnovat jim více času. Nechci se vymlouvat na dobu, ale je těžké být v práci i večer a o víkendu.“

Také byl kladen důraz na to, aby syn viděl, že otec zajišťuje rodinu, aby tuto úlohu poté převzal ve své rodině.

„ ... myslím si, že (syn- pozn. autorky) by měl vidět, že postarat se o rodinu je úkol pro něj, že on vlastně jakoby bude přebírat štafetu dál ...“

I když v rodinách pracovaly také manželky, muž se chápal finančních záležitostí. Zajištění rodiny je chápáno jako jeho úkol, i když je potřebný i finanční přínos manželky.

„... já jsem zajišťoval spíše ten chod (domácnosti- pozn. autorky), staral se, aby rodina měla co jíst, byl jsem hlavní, i když vlastně v té první fázi ne, protože, to bych řekl, že tak manželčin plat plus co ona přivydělala k tomu jako po různých fuškách, tak to bylo tak srovnaný, takže finančně jsem byl na tom o něco lépe. Ale ne že by to bylo úplně, že by se manželka s dětmi neuživila nebo tak. Já jsem byl doma finanční ministr, to určitě v každém případě. Tak jsem si to zavedl, tak jsem to viděl u rodičů. Ale peníze jsme měli vždycky společné, hospodařilo se ze společných peněz a tak je to dneška.“

7.7 Péče = hra

Pro otce znamená péče o rodinu v první řadě uživit jí. Dále, co se týče péče o děti, většinu času otcové s dětmi tráví **hraním** si s nimi. To je doloženo také v odborné literatuře [Atkinson 1987; Jump, Haas 1987; LaRossa 1988 ; Matoušek 1997; Renzeti, Curran 2003; Sobotková 2001].

„Já osobně jsem si spíš hrál ...“

„... jinak jsem si s ním (synem- pozn. autorky) normálně hrál, dělal blbosti.“

Zdůvodňují to například tím, že **manželky na to nemají** kvůli všem ostatním starostem o děti a domácnost tolik času.

„Vlastně když jsem přijel domů, tak samozřejmě (jsem s dětmi dělal- pozn. autorky) blbosti, na to jsem byl dobrý. Hrát si s děckama, dělat blbosti, to jo. Protože zase manželka na to neměla čas, protože byly děcka, úkoly, vaření, takže na blbosti s nimi jsem byl já.“

„A to rozdělení, když to vezmu, toho volného času nebo pohybu nebo pobytu s těmi dětmi: jsou prostě věci, které ta ženská nemůže těm dětem dát, které může jenom ten chlap. Myslím si, že ať už jsou to třeba nějaký takový ty hry, sport. Může být samozřejmě i, myslím si, že jsou, ženské, které k tomu mají vztah.“

Otcové mluvili o hrách, o hraní s autíčky, o společných výletech a sportu. Také o tom, že jsou víc na nějaké „**blbnutí**“ s dětmi.

„No a v podstatě já jsem jenom tak nějaký ty hry, kde jsme blbli, nebo někam šli, nebo na výlet nebo takhle.“

Také vypovídali o různých hrách s dětmi podle jejich pohlaví (více u kategorie Rozpor mezi kulturou a chováním otců v přístupu k dětem dle jejich pohlaví). Hraní se lišilo také podle věku dětí. Názory otců se však značně liší v tom, jestli si hráli více s malými či staršími dětmi.

„ ... To byly (děti- pozn. autorky) vlastně ještě malé, támhle tři čtyři roky. Tak to bylo takové hraní o ničem.“

„Samozřejmě jak přicházely roky, tak toho hraní ubývalo.“

„Protože samozřejmě do těch pěti, šesti let byla žena na mateřské a celou dobu se o toho staršího do šesti do sedmi let starala, protože byla ona doma, takže více byla s kluky. No a potom zas tak jak to asi bývá. Až byli trochu starší, tak jsou pro toho otce vhodnější na hraní nebo na fotbal (smích) nebo na nějaké takové hry.“

7. 8 Výchova bez bázně

Názvem kategorie jsem se snažila vystihnout výpovědi respondentů, týkající se způsobu jejich výchovy. Otcové většinou **neměli nějaký vyhraněný způsob výchovy**. Něco převzali od svých rodičů (viz kategorie Otec jako vzor), něco přirozeně udělali (viz kategorie Rodina jako automatismus). Nejnápadnější byla snaha odlišit se od vlastních otců tím, že chtěli být svým synům kamarády. Zatímco jejich otcové jim zakazovali stýkat se s kamarády, nebo byli třeba příliš autoritářští, tito respondenti vyjadřovali snahu **být svým dětem kamarádem**, za kterým se nemusí bát přijít pro pomoc či radu. Proto také **odmítali bití** a snažili se získat **důvěru dětí**.

7. 8. 1 Nekonfliktní kamarádský vztah otce a dětí

„Jsme kamarádi.“

„Takže to stavím na takové nějaké upřímnosti, stavím to teda na tom, že snažím se být nějakou oporou v těch situacích extrémních. No extrémních, to je zas- co to je extrémní...“

„Jako s tím tátou, no to se jako člověk snaží být mu (synovi- pozn. autorky) kamarád. Neexistovalo třeba u mého táty, že by chtěl být se mnou kamarád, to jako ne.“

To bylo odsud' podsud' a tečka. Takže jako spíš se snažím, to co mi scházelo. Určitě si je (děti- pozn. autorky) připustíme víc k tělu. “

„ ... ke mně se choval táta vždycky opravdu jako ke kamarádovi, jezdili jsme spolu ven a všechno, tak jsem se snažil i k tomu klukovi nakonec ... “

„Tak já myslím, že vždycky jsme se snažili problémy se synem nebo tak vyřešit korektně. Pokaždé to nejde, ale na druhou stranu zase měli, nebo mají jistotu, že pokud to bude fyzicky a psychiky a materiálně možné, tak vždycky tu podporu mají. Vždycky ji najdou a věděli, že..., že vlastně... se můžou jako na rodiče obrátit. “

„Já si myslím, že základ všeho je tady komunikace, mluvit, mluvit, mluvit. A spíš trpělivost. Dávat najevo, že máš o ně zájem, že se na tebe můžou spolehnout, že se nemusí bát. Já jsem vždycky říkal: ‚přijď, když provedeš cokoliv, a řekni to na rovinu. Nechci to slyšet támhle od toho, támhle od toho a řekni to na rovinu. Pak se to dá nějakým způsobem lépe urovnat, než když se to dozvím támhle a že se to dozvím, to je jisté. Respekt prosím, ale ne strach. “

Aby se tento kamarádský vztah udržel, je potřeba být ochotný ustoupit a dělat ve výchově kompromisy.

„Ve výchově určitě, když člověk má nějakou představu, neměl by si myslet, že ta představa je úplně stoprocentně správná, a měl by přemýšlet nad tím, že i třeba to dítě má nějakou svou představu, a aby se to skloubilo tady tohle. Ale ve výchově je určitě potřeba nějaká zásadovost a jakmile tam chybí zásadovost, tak to dítě pak neví, co může a nemůže a není to úplně v pořádku. “

„Já se snažím tak nějak... nepřekážet tady v té výchově. Jako že bych jim dával nějaké rady, které by oni nechtěli slyšet nebo takhle. Snažím se tak nějak jít v tom středu. Že si myslím, že se snažím být dobrý otec. A myslím, že to dělám tím, že od nich nechci ani moc, ani málo, tak nějak. “

7. 8. 2 Rázná distance od fyzických trestů

S touto kategorií souvisí druhé podtéma, které se týká trestání. Toto téma jsem nezahrnula do svých otázek, protože mě zpočátku nenapadlo, po té jsem si ho hned nevšimla, a také částečně kvůli obavám z této otázky, abych se respondentů nějak nedotkla. O to více mě překvapilo, že velká část z nich se na toto téma sama

rozhovořila. Většinou mluvili o tom, že děti nebijí, nebo jen výjimečně tak učinili, a že raději **volí jiné prostředky- například domluvu.**

„Já si myslím, že jsem syna v životě snad nepraštil, jo jednou ... to už mě tak naštvál, že jsem myslel, že ho zahryznu, jak někdy člověk dokáže být protivný. Takže jsem mu dal tenkrát jeden pohlavek, tak jsem se spíš lekl já než on. Samozřejmě on se lekl taky. Neměl jsem zapotřebí nikdy po něm vystartovat takovým způsobem. Já si myslím, že mně stačilo zvednout hlas.“

„Řeším to domluvou, ono to jinak snad ani jinak nejde. Nebo myslím si, že je to snad i nejrozumnější řešení. A nebo se to vyřeší tím, že některá sobota, neděle, se nějaký výlet nebo někam jinam, jeden se zatrhne, a prostě nejede se, a ono se to na pár měsíců zase poddá. S tím, že se jako pochopí, že takhle se to dělat nedá.“

„... ani to (bití- pozn. autorky) nevidím jako potřebné. Já jako zvýším hlas, to jako jo, to jako zakřičím když tak, když se mi něco nelíbí, nebo když už prostě jako něco říkám, já nevím: ‚vynes koš,‘ nic se neděje, za hodinu: ‚vynes koš,‘ nic se neděje, tak na něj prostě třeba už zařvu. Nebo řeknu nějaký sprostý slovo k tomu, aby to pochopil, že by to měl vynést. Ale prostě nevidím důvod.“

Respondenti také porovnávali své **dětství, kdy bylo bití běžné**, se svými dětmi, u kterých **bití vidí jako slabost, chybu.**

„Ono za nás se říkalo: škoda každé rány, která padne vedle. ... Já si myslím, že to není úplně nejlepší výchovná metoda, ale fungovala, já nevím. Já si myslím, že to je v každém případě prohra, a já to беру, nebo vidím to, když se dívám zpětně, za co jsem dostával jako dítě já, tak to vždycky byl spravedlivý trest sice určitě, ale nevím, jestli se to dalo řešit i jinak než tím fyzickým trestem. A je to prohra pro toho, kdo to používá.“

„Myslím si, že v tomhle mě (otec- pozn. autorky) ovlivnil, že jsem neměl pocit, neměl, no takhle, jak se říká, neměl jsem od svých rodičů našlápnuto ve smyslu škoda každé rány, která padne vedle a pro jistotu radši ještě přidám. Ne. Nezažil jsem to. I když na prdel jsem dostal víc než vlastní syn. Ale nebylo to nic tak významného. Otec nebyl takový ten, který doma vládne. Jo. A pevnou rukou, to ne. Takže to s tím asi, z toho to vyplynulo, že říkám...U výchovy vlastního syna jsem nepoužíval nějaké drakonické metody, protože to nebylo potřeba, nebo měl jsem pocit, že nebylo potřeba. ... Takže já z vlastní rodiny jsem zažil, dostal jsem nařezáno, to jo. A otec to měl zase ze svého dětství, ten prostě tam ho otec, jak bylo dobrým zvykem v té době, já už jsem ten

pocit neměl, takže to je zase sestupná tendence, nevím. Neměl jsem zapotřebí to používat, stačily mi ty prostředky, které jsem měl. ...Dobré slovo, ostré slovo, zařvat.“

Zůstává otázkou, jestli respondenti opravdu bití jako trest nepoužívali, nebo si to už nepamatují (což vyjadřovali u jiných otázek). Přemýšlím nad tím právě proto, že se na toto téma sami rozhovořili, ačkoliv jsem se na to neptala. Jestli zde není potřeba, daná například společenským tlakem, ukázat, že bití odsuzují a nepoužívali. Ale to jsou pouze mé domněnky.

7. 9 Rozpor mezi kulturou a chováním otců v přístupu k dětem dle jejich pohlaví

Otcové často vypovídají, že **nedělali rozdíly mezi dětmi** a že se snažili obě děti zapojovat do her a činností. Z dalších výpovědí ale vyplývá, že **trávily čas často různě s dcerou a synem**. Zde je vidět rozpor mezi kulturou otcovství, která říká: ‚chovej se ke všem svým dětem stejně,‘ a chováním otců, které ukazuje, že se tak neděje [LaRossa 1988] (viz kapitola 3.2.1 Otec). Na to, že by měli rodiče přisuzovat všem svým dětem stejnou hodnotu, poukazuje také Singly [1999]. Někteří otcové přiznávají, že byli více se synem, protože je více baví hrát si s autíčky a hrát fotbal, než si hrát s panenkami. Se syny se otcové hrají, protože je to baví, s dcerami spíše „z povinnosti“. Projevuje se zde tendence otců dělat s dětmi to, co je baví, případně se věnovat více dítěti, se kterým má společné zájmy. Jeden z otců mluví i o tom, že synové mají blíže k otci a dcery k matkám, jiný tvrdí, že všechny děti tíhnou více k otci.

„Já osobně si myslím, že jsem se věnoval všem úplně stejně. Nedělal jsem rozdíl, jestli je to kluk, nebo prostě. ... Ale nedělal jsem rozdíl mezi klukem a žábou, to určitě ne.“

„Ono asi člověk až tak moc nerozlišuje, jestli je to syn a nebo dcera, tam ta výchova jde stejným směrem u všech těch dětí, a opravdu je to potom, si myslím, víc o těch koníčcích, o zálibách a o takových věcech. Když dítě má jiný záliby, člověk se snaží, vtáhnout ho nějakým způsobem do toho svého života, že ho vede ke sportu, třeba, protože naše děcka všechny, si myslím, že se hodně hýbou, hodně sportují, že jsme je naučili na lyže v zimě, na běžky, v létě na kolo, že všichni k tomu mají takový kladný sport, teda kladný vztah k tomu sportu.“

„V podstatě když přišel ten kluk, tak jsem zase byl rád, že přišel, protože jsem si říkal tak zase můžu dělat jiný věci než s dcerou, připravovat se na nějaký blbnutí zase támhle s autíčky a podobně.“

„V těch hrách, akorát že to je kluk, ale jinak asi ne. No klučičí hry, většinou že jo, s panenkami jsme si nehráli. Protože jak je člověk chlap a je chlap nebo kluk, tak pořád člověk tíhne k těm autíčkům a takovýmhle volovinám než k panenkám. Taky jsem si se žabami hrál, že jo, ale to je tak nějak z povinnosti. Ale u toho kluka je to chlapecká taková nějaká to. Protože to je zajímavější pro chlapa hrát si s autíčky než s nějakými panenkami, takhle bych to tak viděl.“

„No rozhodně, rozhodně (jsem trávil více času se synem- pozn. autorky). Nemusí tam být ten rozdíl až tak markantní, ale rozhodně je. Protože máte, ty zájmy jsou tak nějak bližší. Protože těžko půjdu s dcerou stavět panenky a hrady a tak, prostě odsad' podsad'. Když tě to nebaví, tak se tomu snažíš vyhnout.“

Objevil se i otec, který byl více s dcerou kvůli tomu, že měla o aktivity s otcem větší zájem než syn.

„Já můžu říct, že jsem se asi víc věnoval holce, protože ten kluk je takový druh povahy, že on si radši sám ty věci vydřel a chodil jenom jakoby na konzultace. ... Ale holce, té jsme pomáhali, té jsem pomáhal já, protože za první měla nějaký takový ne dar, ale takový ten zájem, ... I když by se dalo říct, že taťka by si měl hrát víc s klukem, že jo, ale my jsme si spolu opravdu jenom hráli. ... S tou dcerou jsem trávil víc jakoby činnostmi, ze kterých něco vyšlo. To znamená: my jsme malovali, my jsme vystřihovali, slepovali jsme já nevím papírový dům, my jsme oba, i když člověk nějak někdy zručný není, ale snažili jsme se, seděli jsme oba u stolu a měli jsme hadříky a oba jsme vyšívali, a pak jsme si to porovnali, a to bylo co se týče manuálních prací a nějakého výsledku. S klukem to bylo aspoň teda ve věku, kdy to ještě šlo si hrát, tak to bylo opravdu hraní. Autíčka po zemi a autodráha a já nevím takovýhle věci, ale to se sbalilo a výsledek nebyl žádný.“

V tomto případě se projevil, že **záleží** částečně také **na samotném dítěti**, jakou pozornost od rodičů vyžaduje.

„Syn, když byl malý, tak potřeboval strašně moc pozornosti, a pak když se narodila dcera za dva roky po něm, tak možná žárlil na tu pozornost, že vlastně ji věnujeme i dceři a dlouho to trvalo, než si zvykl. ...Prostě chci tím říct, že syn odmalička vyžadoval strašně moc pozornosti, tam jsme se museli věnovat různým věcem.“

Jen jeden respondent zmínil, že ho **někdo nabádal k tomu, aby se více věnoval synovi.**

„A říkal vám někdo, v rodině, manželka, že by jste se měl více věnovat synovi, když je to kluk?“

„No tak to nějaké náznaky tam vždycky byly, to je tak vždycky.“

7. 10 Otec jako vzor

Jako dalším významným tématem se ukázala problematika vzorů. Toto téma má dvě části, jednak vzory, které měl respondent, a jednak on, jako vzor pro svého syna.

Objevil se problém s označením vzor, protože někteří respondenti ho odmítali. Zřejmě pojem vzor vyvolává nějaké asociace spojené s kopírováním chování druhé osoby, které znamená převzít od vzoru vše. Možná se dříve takový pojem ani neužíval. Respondenti spíše mluvili o „**vlivu“ jiných osob.**

„No tak vzory, tak to se dá těžko říct. No tak to asi nevím. ... U nás byly spíš takové pracovní vztahy. Na vesnici se nějak tak pracovalo, že bychom nějaký vzory hledali, to je teď moderní doba. Někdy vzory, tenkrát se o vzorech moc nepřemýšlelo.“

„Ty asi ne. Já jsem asi žádný vzor neměl. To asi, já bych ti to řekl, takový vzory a to asi ne. To prostě je v každém člověku, to nejde podle vzoru dělat podle mě. Tak asi jak jsi byl vychovávaný, tak se to snažíš dávat, pokračování dál jako, ale že bych nějaké vzory, to asi ne, to ne. Prostě to tak vyplyne vlastně z toho, jak si byl vychovávaný tak z toho asi. Vzory jsem neměl. Chtěl, co já vím, támhleten je sportovec tak já za každou cenu chci být sportovec, to prostě ne, takový vzory jsem nikdy neměl.“

7. 10. 1 Vzory respondenta

I ti respondenti, kteří si neuvědomovali ve svém životě žádnou osobu, kterou by označili za svůj vzor, mluvili na jiných místech rozhovoru o konkrétním **vlivu** (nejčastěji) svých **rodičů**, o konkrétních věcech, které převzali, či kterým se snažili vyhnout.

*„O tom (jestli měl nějaký vzor pro výchovu- pozn. autorky) jsem nepřemýšlel.“ ...
„Tak to jo, podle rodičů jo. Ale jako že bych, o tom jsme nepřemýšleli, a že bychom si někoho vybírali, podle koho bychom je vychovávali,.. tak jak to šlo, jak se to vyvíjelo.“*

„Jako já třeba to vidím i od svých rodičů, že opravdu to ovlivnění od těch rodičů tam je. Snaží se to vlastně od svých rodičů přenášet na svoje děti.“

Vlastní rodiče byli v několika případech označeni za samozřejmý vzor, za to, že rozhodně měli vliv na respondenty. Ač si to třeba jiní respondenti dříve neuvědomovali, postupem času zjistili, že některé věci dělají stejně jako jejich rodiče. Z rodičů jsou pak spíše zmiňováni otcové, matky výjimečně.

„Tak určitě, určitě a největší vliv si myslím, že určitě, největší vliv asi měli má rodiče. A něco preferuji a něčeho bych se chtěl vyvarovat. ... Konkrétně, tak třeba co jsem měl od otce, takže víceméně on byl přísný, ale když jsme třeba něco vymastili a tak, tak to dokázal vzít celkem sportovně. Že nedělal, máti třeba z toho dělala šílenou vědu, on to bral tak spíš sportovně, ale o to byl zase přísnější než mamka, ale když se něco stalo, tak to bral sportovněji, to se mi líbilo. ... Tak takové nějaké té hysterie mé máti, to jako, toho bych se vyvarovat chtěl.“

„No spíš jako rodiče samozřejmě, ale spíš jako negativně, protože vždy jsem si říkal budu se chovat jinak než se chovali rodiče ke mně. A když to dneska zhodnotím, tak v mnohém jsem se opakoval.“

Jiní respondenti mluvili o svých rodičích jako o **negativním vzoru** a poukazovali na to, co jim v dětství vadilo a čemu se chtěli ve výchově svých dětí vyhnout.

„To já spíš jako naopak jsem se snažil nevychovávat syna jako mě vychovával otec, protože on byl dost přísný a v podstatě nic nedovolil, a prostě bylo to takové dost, neměli jsme k sobě s otcem moc blízko.“

„Jestli jsem převzal, tak to si možná až tak ani neuvědomuji. To čeho bych se chtěl vyvarovat, tam určitě, určitě tam některé věci byly... Spíš se některých věcí vyvarovat, co dělal otec.“

Někteří otcové zmínili problém vzoru, spočívající v tom, že **jejich otec při výchově nebyl přítomen** (buď vůbec, pokud například zemřel, a nebo moc ne, pokud trávil hodně času v práci).

„Já jsem měl tu smůlu, že vlastně otec mi zemřel po narození. Takže mně byly čtyři měsíce a zahynul ve vánici v zimě a já jsem s matkou do šesti let vyrůstal sám. Takže já jsem tak pendloval, protože chodila vydělávat taky částečně, tak jsem pendloval tak po sousedkách, jo a tak různě, tak tam nebylo nic. No a pak vlastně, když jsem jako získal druhého tátu v těch šesti letech, tak zase na druhou stranu, co můžu říct, byl to, nebo je to, jako dělník pracant a vždycky si stál za tím, že vyžadoval, neříkám poslušnost, to by bylo špatně řečený. Vyžadoval jasná pravidla, daná pravidla a chtěl aby se, nebo já z jeho strany, vzhledem k tomu, že měl by na to, třeba řekněme rodičovské právo, tak já jsem od něho nikdy nebyl jaksi bit. ... Snažil jsem se taky, nebo snažím se taky uplatňovat to, že takovýto nějaké neřeknu to, zatajím to, o věci, nebo splním toho polovinu, to já prostě nemám rád. ... A co můj táta mi dal jako, tak to bylo asi to, že nepodvádět.“

„Svého otce jsem prakticky neznal. Já jsme toho moc doma nepobyl, takže moji rodiče asi nebyli moc nějaká inspirace.“

„No tak spíš ne. Otec ne, protože tam byl praktický důvod, protože jsem ho taky moc nevidával, protože dělal noční a přes den spal a v osm šel na směnu zase.“

Objevily se i zmínky o **vlivu jiných osob** na způsob výchovy respondentů.

„Tak tam (v práci- pozn. autorky) byl jeden pán, který mi o výchově svých dětí hodně vykládal. Měl starší děti o třeba 10 let než já, takže jsem si říkal, jaké to bude v tu dobu, a hodně taky třeba z těch věcí oproti mým rodičům řešil hodně klidně. ... A byl to trošičku můj vzor nejenom ve výchově, ale i v jednání s lidmi, tím svým klidným přístupem. Dneska vidím, že se mu to taky všechno nepovedlo.“

Jeden respondent dokonce zmínil jako inspiraci **literaturu**.

„Tak přímo vzor to asi ne. Samozřejmě z literatury, z novin něco člověk pochytl, ale že bych vyloženě měl šablonu, tak to asi ne.“

Bylo zmíněno i to, že si muži vybírají a zvažují, co použijí ve své výchově. Tím mám na mysli, že nechtějí napodobovat některou postavu se vším všudy, ale pouze převzít některé prvky z jejich chování, které se jim líbí.

„No tak v jedněch věcech jsem si třeba vzal příklad a v jiných věcech ne. No to tak většinou dělají po rodičích. To je jak ženské, tak chlapi, to je jedno. Ale z každého si vezmeš něco, něco z toho a něco vypustíš. Jako co se ti třeba nelíbilo, co jak, jak se rodiče chovali k tobě.“

7. 10. 2 Respondent jako vzor

Co se týče druhé části této kategorie, někteří respondenti zmiňovali, že správný otec by měl **být vzorem pro své děti**.

„Každopádně jim musí být (otec dětem- pozn. autorky) nějakým příkladem. Když teď dám příklad, když nebudu chtít, aby děti kouřily, tak nebudu kouřit. Prostě když jim nebudu dělat to, co nechci, aby ony dělaly. A teď záleží na tom, jaký je ten otec, co on si myslí, že je dobré.“

Otázka vyvstala v tom, zda je nutné, aby měl syn vlastního otce jako mužský vzor. Otec je jistě pro syna důležitý v mnoha oblastech. Může ho naučit chování k ženám, ukázat se jako živitel, starající se o rodinu, může být vzorem mužského chování. Mnoho respondentů proto také vypovídalo, že je **vlastní otec důležitý**. Na druhou stranu **není úplně nezbytný**, jako vzor může posloužit matka, či jiný muž z okolí (i když už to není tak dobré jako má-li syn vlastního otce).

„Protože přece jenom ta ženská chce po něm (synovi- pozn. autorky) jiné práce než ten chlap. A když bude mít jenom jako ženu, nebo jako maminku doma, tak bude chtít po něm jenom práce, které ho nebaví, a když bude mít doma toho chlapa, tak on čas od času udělá tu ženskou práci, ale ví, že zase ten tatínek mu dá jinou práci, která ho bude víc bavit. Asi z toho hlediska, že prostě ten otec má větší podporu v tom klukovi, než ta maminka. Já nevím, takhle bych to nazval. Nevím, možná jinak by se to ještě dalo říct, ale nevím. Tak jak ženská, nebo dcery víc tíhnou k maminkám, řeknou jim víc problémů než tatínkovi, co si budeme povídat. To samé ten kluk. Co si půjde s maminkou povídat o nějakých, já nevím, motorkách, autíčkách, když tomu ta ženská stejně nerozumí, takže jde za tím tatínkem, i když ten tomu třeba taky nerozumí, ale tak nějak ten určitý základ ví.“

„Bud' když není v rodině nějaký ten chlap, tak aspoň musí být nějaký vzor třeba aspoň sportovní, nebo hudební idol a tak dále, určitě. Když kluci dělají nějaký sport, když se tomu věnují, tak určitě mají vždycky nějaký vzor podvědomě, aniž by si to uvědomovali, a prostě, nemůže, to dítě nemůže vyrůst bez chlapa, to nejde. Já si myslím, že to na tom dítěti zanechá následky.“

Naopak několik respondentů poukazovalo na to, že je důležité, aby měl syn (a dcera) **více vzorů v okolí- i matku** a další.

„No ... dneska už jsem názoru, že netvrdím, že by to (kdo je důležitý při výchově syna- pozn. autorky) musel být otec jako celek, jako hlavní kritérium, nebo matka jako hlavní kritérium. Tím, že dnešní doba už je tak, v takovém stádiu, že je potřeba mít část od každého. Určitě bych nebyl rád, nebo nebylo by pro něj třeba dobré, aby měl vzor jenom jeden. A ani, myslím si, že ani ten rodičovský vzor bych chápal za sebe v posloupnosti, že to bude mít dál do své rodiny, jak se má chovat, že jak se chová rodina, tak to vidí, myslím si, že i tak to u něho funguje. Ale jako klasický vzor, že to musí dělat jako táta a táta to dělal takhle, to si myslím, že bych ani po něm nevyžadoval, a myslím si, že ani my už zase s odstupem let nevidíme ty možnosti, který jsou v dnešní době, a je potřeba si udělat zase nějaký jiný vzor. Samozřejmě bych to viděl jako vzor kladný.“

„Myslíte si, že je důležité, aby měl syn, když vyrůstá v rodině nějaký mužský vzor?“

„Asi jo. To nevím, jestli jako vzor, ale určitě je to, si myslím, nutný. Vím to i ze svého hlediska, protože mě otec zemřel, když mi bylo 12, tak určitě si myslím, že to nutný je. I když zase znám případy, že toho otce nemají a jsou taky, no to je těžký. Ale lepší to je.“

Také se objevily názory, že je lepší žádný vzor (respektive žádný otec v rodině), než **špatný vzor**.

„To záleží, jaký ten vzor bude. Když ten vzor bude dobrý, tak je to asi dobře. Když ten vzor bude špatný, tak to asi dobré není. Takže kdyby ten otec měl být, já nevím, řekněme ožrala, tu ženskou třískat a nic nedělat, tak nevím, jestli je to zrovna ku prospěchu. Na druhou stranu když ta ženská bude šikovná a nebude to žádná hysterka, tak jako nevím, myslím si... no asi zase by to nebylo jednoduché, já jsem nezažil, že bych byl bez rodičů ani děcka nejsou, takže to neumím tolik posoudit. Ale myslím si, že kdyby prostě ta ženská byla normální nebo i ten chlap byl normální, tak i ten jeden rodič by relativně mohl to dítě dobře vychovat. Určitě je to, řekl bych, lepší, než když tam budou oba a budou chlastat a bude tam bordel. Takže je to takové problematické. Říkám, otázka je, jak to, samozřejmě pokud jsou oba dva rodiče, oba dva jsou dobří, tak je to ku prospěchu věci, protože bych řekl, že obecně, obecně chlap a ženská jsou různé. ... Takže není na závadu, když to ty děti vidí oboje, to je ku prospěchu. Ale kdyby ten jeden rodič měl být řekněme mimo nějaký normál, tak je lepší, kdyby tam nebyl.“

Naproti tomu byl zmíněn názor, že bez otce, by to nešlo, protože by to nebylo „to pravé“.

„(Syn- pozn. autorky) vidí nějaký vzor, vlastně to dělá po svém tátovi, nemůže to dělat po sousedovi. Jestli soused támhle něco opravuje, tak ten kluk to sice vidí, ale pořád má za vzor toho tátu, že ten to dělá takhle. ... Když je potom večer a všichni se sejdou po hromadě, tak si nedovedu představit, že by tu byl syn třeba jenom s manželkou. Nevím, bylo by to takové zvláštní. To by se asi choval potom časem úplně jinak, než když jako jsme tady my všichni.“

Otec byl zmíněn jako velmi důležitý také u dcery.

„Spíš i ta holka tíhne k tomu, jak se chová ten táta. Chová se spíš jako k tomu tátovi, než k mámě, si myslím. Spíš to odkouká od táty. No a potom porovnává, potom později, to v každém případě, jak by se choval v nějakých situacích táta.“

Zajímavé jsou zejména výpovědi otců, kteří na začátku rozhovoru odmítali, že by v někom měli nějaký vzor, odmítali vůbec označení vzor, a dále v rozhovoru se pak rozmluvili o tom, jak je důležité, aby byli vzorem svému synovi.

„V každém případě by měl (otec- pozn. autorky) být vzorem pro děti, to jako to v každém případě. A to znamená být nějaký trochu solidní jako otec, aby, já nevím, nechodil domů opilý a nebil manželku, co já vím, a takový ty základní, co by jako neměl, aby ty děti to vlastně nedávaly dál, protože když to bude mít v rodině, že támhleto nebude nic dobrého, tam přijde opilý nebo bude mlátit rodiče nebo děti, tak já osobně si myslím, že ty děti to zase donesou do dalších rodin. Že potom až budou velký, to vlastně v nich zůstane ta výchova, a to je právě to, co jsem už naznačil předtím, že to co máš v sobě, tak vlastně dáváš dál.“

7. 11 Úspěch měřen výsledkem

Tato kategorie se týká hodnocení otců. Toho, jak hodnotí sami sebe jako rodiče, jak hodnotí svůj způsob výchovy. I zde se projevilo, že se nad výchovou muži (respondenti) moc nezamýšleli. Někteří namítali, že nemohou zhodnotit sami sebe, že by to měli udělat jejich děti. Vyhýbali se svému hodnocení.

„Otázka je, co by řekl syn, kdybych tu byl já, otázka je, co by řekl, kdybych tu nebyl já, otázka je, co by řekla manželka. Tak určitě bych řekl, že určitě bych mohl být lepší“

otec, vždycky by se našla nějaká, že by mohl být někdo lepší, že jo. Určitě by se našly věci, které jsem mohl udělat lépe, to jako proč ne. Ale jinak bych řekl, že tak normálně.“

Ovšem nakonec se většinou **ohodnotili kladně**, dobře.

„Já si myslím, že jsem ho vychoval dobře.“

„Myslím si, že jsem to dělal dobře a na něco přijdu teď, co jsem nedělal až tak. Říkám, jestli je to sport, nebo je to nějaká kultura, jestli hrají na nějaký nástroj nebo všechno tohle si myslím, že je dobré.“

Souvisí to také s tím, že by ve výchově ve většině případů **nic neměnili**, protože nyní vidí, že děti vyrostly celkem k jejich spokojenosti. Mluvili o tom, že by svou výchovu změnili, kdyby nyní děti například braly drogy. To, že takto špatně nedopadly, hodnotí tedy zpětně jako dobrou výchovu. Výchova je tedy hodnocena z hlediska, dalo by se říci, cíle: pokud dítě dospělo bez problémů, byla i výchova dobrá.

„Asi jo (jsem dobrý otec- pozn. autorky). Já nevím, co by na to řekly děti, ale já si myslím, že jo. Tak děti jsou hodný zatím, tak taky jsou starší, tak si myslím, že jsme je vychovali dobře. ... Jinak bych asi neměnil nic, když vím, že to dopadlo takhle. Kdybych věděl, že ty děti, co já vím, berou drogy nebo takhle, tak bych uvažoval, že bych měl víc přitlačit nebo takhle, ale u nás to zatím nehrozí, tak si myslím, že bych to nechal.“

„Asi bych nic neměnil. Nezměnil, říkám, to pak uvidíš, nebo to poznáš, až ty děcka dospějí. Až budou mít svou rodinu, tak si myslím, že až tam to člověk pozná, jestli je dobře vychoval nebo nevychoval.“

Objevili se i respondenti, kteří váhali nad svou výchovou.

„Já jsem se právě snažil taky vyvarovat tomu co dělal můj otec, tak spíš kamarádský, i když si myslím, že jsem byl dost přísný. Tak nevím, jestli jsem tady tím dělal úplně všechno dobře, protože posléze když překročili tu plnoletost, 18, 19,20 tak už se těžko něco mění, vrací zpátky a nevím, jestli té volnosti, nebo tolerance z mé strany nebylo hodně, teď už nevím, teď už bych to chtěl nějak nasměrovat a už to nejde. Ale to ještě možná na to teprve přijdu, co jsem, ty děti ještě nejsou tak staré, kluk, holka.“

„Úplně se sebou spokojený nejsem. Myslím si, že by to mohlo být lepší. Víím o sobě, že když přijdu z práce, tak většinou si lehnu, už se mi doma nechce nic moc dělat, takže úplně ideální to asi nebude.“

Jediné, co by otcové změnili, a to ve většině případů, by bylo **množství času, stráveného s dětmi**. Většina respondentů litovala, že se jim nemohla více věnovat (kvůli práci).

„Jsem špatný otec, asi bych řekl. Že nejsem úplně ideální otec. Ne, nemyslím si, věnoval jsem asi hodně času svému zaměstnání a věcem, který s tím byly spojeny, a že jsem možná mohl trošku víc s tou rodinou být, ale to zase se nedalo, je to svázaný s existenčními starostmi, že jo, takže tam se z toho nedalo až tak moc uhnout. Ale jinak si myslím, že to nebylo až tak zlé.“

„Teď bych změnil hodně. Změnil bych hlavně to, že jsem se málo o ně staral. Dřív jsem za prvé jezdil, byl jsem pryč pořád, tak jsem vůbec ani nevěděl, jak, kluk vyrůstá. To si dávám za chybu velkou. ... Teď bych to udělal už jinak, ale to už je pozdě.“

„Co bych změnil? Čas. Já rozhodně mám pocit, že jsem jim nevěnoval dost času.“

„To já mám výčitky tady v tom směru, protože vlastně se synem jsme nikam nejezdili, jako žádný aktivity takovýchle, jako že bychom třeba jeli na hory, nebo... My jsme si šli zahrát třeba ping-pong tady na hřiště, nebo takhle. Ale v tom jako mám špatný svědomí tady v tom. Že jsem mohl víc. Jako táhnout ho ke sportu a tak.“

Respondenti jsou **spokojeni** také **se svými dětmi**. Jedním z důležitých kritérií spokojenosti je, zda se děti chovají podle představ rodičů, podle života, který jim vytyčili.

„Takže nepřemýšlel jsem o tom (o výchově- pozn. autorky) nijak zvlášť. Neviděl jsme v tom problém nikdy. Musím říct, že jsme měli relativně štěstí, že děcka nesklouzly do nějakých, že by fetovaly, nebo chlastaly, nebo kouřily. Já si myslím, že nekouří ani jeden ještě z nich, aspoň to tvrdí, tak předpokládám, že nekouří. Takže jako zase po této stránce nebyly problémy, ani nějaký ty kroužky (piercing- pozn. autorky) nemají. ... „

„Tak když je budu chválit, tak je to špatné, nikdy nesmíte moc chválit, vždycky pochválit, a pak zas to, ale jo, zatím se, zatím jedou v těch kolejkách, co jsme jim tak trochu vytyčili. Jak to dopadne nevím. Mladší je v prvním ročníku na výšce, druhý je ve třetím ročníku na výšce.“

„Já si myslím, že jsem spokojený. Že jsou šikovný všichni. Mladší syn, ten se trošku ještě možná hledá, že neví ještě, co by chtěl dělat, takže má docela široký záběr, než se usadí. Se starším synem je to v pohodě, dcera, ta se vyučila, vlastně chodí do práce

dneska už, takže tam fungují všichni, si myslím, v nějakých mezích, který jsou pro nás pro všechny přijatelný.“

„Já jsme taky rád, že nevybočoval ani ten ani ten, protože vlastně tak nějak proplouval bez nějakých problémů a takovýto, co se tady schází, ty party s tím fetem, tak to bylo blízko, to byli spolužáci, ale nechytl se toho. A jsem radši, když se nechytl tady toho, než aby měl samý jedničky, nebo tak. Radši ať šel tady tou střední cestou a došel prostě dál, než kdyby se chytl nějaké party.“

7. 12 Genderově diferencované vymezení domácích povinností dětí

Jedna z otázek se týkala toho, zda otcové (respektive rodiče) zapojovali své děti do domácích prací. Tuto otázku jsme kladla proto, že se domnívám, že skrze zapojování/nezapojování dětí do určitých domácích prací, se předávají vzorce dělby práce v rodině.

Otcové ve většině případů vypovídali, že **děti do domácích prací zapojovali**, a **považovali to za samozřejmé**. Míra zapojení či důslednost byla různá.

Ukázalo se, že v rodinách, které měli i syna i dceru, docházelo občas **k vymezení prací podle jejich pohlaví**. A to tradičním způsobem, kdy dívky pomáhali v kuchyni mamince, a synové venku na zahradě tatínkovi.

„Ted' už je to čím dál pravidelnější, protože dcera už se učí vařit, tu už manželka tlačí do vaření a syn, ten starší, ten zase jezdí, když jezdím já pracovat na zahradu, takové těžší práce a všechno, takže tam zas беру já jeho, takže to máme spíš takhle rozdělené, že dcera je spíš doma s mamkou a já zas беру jeho, nebo když jedu někomu něco dělat, někomu pomáhat, tak ho беру, ať se snaží.“

„Myslím si, že co se týče domácích prací, tak to bylo rozděleno rovnoměrně mezi všechny tři. Starší syn, ten byl starší o tři roky než jsou děcka, protože děcka to jsou dvojčata, takže ten možná víc chodil za mnou, když se dělalo kolem domu, pomáhal okolo domu, ale potom sem zapojoval i mladšího syna tady v tom a dcera zase možná víc byla s maminkou, dělala víc věci doma, ale jinak se nerozdělovalo, když se dělalo v kuchyni třeba, umývání nádobí a takový, tak se střídali poctivě. Takže to nebylo úplně specifický. ... A dcera byla hodně na zahradě, tam jsme chodili všichni, ale tady ty práce takhle nějaká oprava, nebo něco podržet, tak to kluci většinou.“

„Zapojovali (jsme děti do domácích prací- pozn. autorky), asi musely většinou akorát s manželkou nádobí, vysávání a takovýhle ty voloviny, když byly malé. ... (Syn- pozn. autorky) taky musel, bylo to řvaní teda. Ale taky musel. Sem tam, nebylo to takový jako u žab, jedna musela umývat, druhá utírat, a když se pohádaly, tak to zbylo třeba taky na mě. Ale syn moc asi ne, to nádobí. Vysávání, to jo, to si musel čas od času udělat, to jo, ale nádobí asi moc nedělal.“

„Tam už jakože určitě k té holce z mé strany byl trochu ten vztah jemnější než k tomu klukovi, to bylo asi tvrdší. Ale jinak jako že bych tu práci rozdělával, to ani ne. Tak jako jsou práce, které holka nemůže dělat, no nemůže, nemá předpoklady, ale zase vzhledem k tomu, že oni dělali ten sport dost intenzivně, tak moc času ... jim na ty domácí práce nezbylo.“

Z rozhovorů také vyplynulo, že na zapojení do domácích prací má **vliv také samotné dítě**, které si vybírá práce, které ho baví a které odmítá dělat. To především v rodinách, kde měli dva syny.

„Mají hodiny na ledniče, kde pokud ... třeba neudělají nějaký úkol, tak musí v jedenáct vstát a musí to dodělat, takže třeba i když jsou to synové, nejsou to dcery, tak musí pomýt hrnce, musí vytrít chodbu a takové, nebo je to tak roztríděné. Oni si to tak roztrídí mezi sebou, že jeden radši jde na nákup a se smetím a jeden radši pomývá. To už my víme, kdo co radši dělá.“

„U těch kluků je to podle mě trochu takový jiný než u holek, protože syn, ten si uklidí, uklízí všechno, zatímco dcera ne, ta tam měla bordel. ... A teď syn tady v tom věku, on prostě jde, když se mu to řekne, a uklidí si, zatímco když tam byla dcera, tak to ne, to byla hromada prádla, to se házelo pořád na hromadu, a syn ne, ten si to uklidí a ten spíš udržuje pořádek.“

Jeden respondent zmínil, že navzdory vyrovnané dělbě prací mezi rodiči, syn odmítal dělat práce, které považoval za ženské, ačkoliv je jeho otec vykonával.

„Zapojování do domácích prací- u nás se víc preferovalo, že holka bude více zapojená, kluk míň. Bylo to asi tím, že vlastně už jenom způsob života rodiny v tom bytě je omezený, takže já když jsem byl bydlel, nevím, 18 let na vesnici, tak jsem věděl, že ty podmínky jsou tam jiné a že i ty činnosti jsou jiné, nebo možnosti těch činností byly jiné, kdežto panelákový byt ve městě, ten to podle mě omezuje. Samozřejmě, že by tam mohlo být, já nevím, i uklízet se dá, ale vždycky to zůstalo na mně, na manželce a na holce. Ten

kluk z toho vždycky vyšel, na něho vždycky spadly jenom jeho věci a to ještě to šlo na dvakrát. Že by se zapojil do prací jako nádobí a podobně, to teda byl obrovský problém. To až teda když už to bylo na stole napsaný, protože byla nějaká činnost jiná a bylo to potřeba udělat, tak to udělal, a moc se toho nezdráhal, ale říkal: to je věc, kterou já dělat nechci, a já budu dělat jinou práci, dejte mi jinou, ale tohle po mně nechtějte. ... My jsme věděli, že se tomu vyhýbá, že to dělá nerad, takže jsme se snažili, dostával nějak úkol v době, kdy už ta holka byla pryč, nebo my jsme byli natolik zaneprázdnění, že jsme potřebovali, ještě aby teda vypomohl on. Jeho činnost byla jakoby taková jiná, počítačová, teď v této době- něco udělat, něco nastavit, radši donést nákup a podobně i ty věci takový manuálnější. Manuálnější ve smyslu, jako umývat nádobí je taky manuální věc, ale prostě věci, které víc připadnou těm klukům. I vysát, odpadkový koš a podobně, ale takhle činnosti, který on považoval, nebo který on viděl, že je dělá máma, přitom já je dělám taky, on viděl, že je dělám taky. Když manželka chodila, nebo chodí do práce, teď, tak vidí, že se musíme prostrídávat, takže já jsem celý den doma nebo přijdu, máma má dva dny směny, tak nemůže, tak to dělám já, vidí to, holka přijde, vypomůže, ale on, určitý druh věcí neumí.“

7. 13 Vojna jako doplnění či náhrada výchovy v rodině

Toto téma se ukázalo jako poměrně zajímavé, ačkoliv původně nebylo v otázkách vůbec zařazené. Otázky týkající se vojenské služby jsem zařadila do struktury rozhovoru až po pilotním rozhovoru, kde na toto téma respondent odkázal.

Respondenti se shodli, že byla **vojna dlouhá**. Co mě však překvapilo, bylo zjištění, že většina z nich by ji **zanechala**, ovšem ve zkrácené verzi. Stačil by podle nich půlrok či rok. Vojna totiž pomáhá mladým mužům naučit se především **samostatnosti**.

„Já osobně jsem byl na vojně a myslím si, že jim ta vojna chybí. Neříkám, že by to muselo být na dva roky, to si myslím, že už to bylo dost dlouhý, ale každý kluk by na vojnu měl jít. Tam se dostaneš do úplně jiného prostředí, mezi úplně jiný lidi. Do těch 18-ti, 19-ti let jsi doma, v určité společnosti, v určitém zaběhnutém rytmu, a kam se člověk dostane, no dneska to už jsou třeba školní internáty, ale dřív, ... ty školy byly v okolí.“

„Byla to v každém případě ztráta času, protože na té vojně se nedělalo vlastně nic a s ohledem na ty kluky momentálně, ono by jim to neuškodilo. Ale ne ty dva roky. Těch

pár měsíců jo, aby mohli, aby měli někoho takového nad sebou, to by měli mít. Ale ty dva roky byly dlouhý. Ale vůbec by jim to neškodilo, kdyby na pár měsíců takhle někam zajeli.“

„Byl jsem na vojně a myslím si, že většina chlapů asi pokud byli na vojně odpovídá, že to teď klukům chybí. Takže já si to myslím. Neberu teď takové buzerace na vojně a tak, ale každopádně jim to v tom věku, v devatenácti až dvacet jedna letech zhruba, tak za ty dva roky se ten člověk mezi těmi cizími úplně, jakože prostě si ty lidi nevybral a byl tam mezi nimi a musel se umět pohybovat, takže myslím si, že to chybí. Možná, že ne dva roky, rok možná by stačil.“

Mezi největší výhody vojny, o kterých respondenti vypovídali, patří to, že se díky ní naučili samostatnosti. Podle nich tam chlapi dospěli, naučili se zodpovědnosti a kázni a také mnoho praktických věcí. Souvisí to také s tím, že v jejich době vojna pro většinu z nich znamenala jedinou možnost, podívat se někam “do světa“, dostat se mimo rodinu. Respondenti vypovídali o tom, že se na vojně měli možnost setkat s jinými lidmi, někdy i jiných národností, a tím pádem se museli naučit určité toleranci.

„Ale když to zhodnotím zpětně, tak určitě, určitě ty mladé lidi naučila (vojna- pozn. autorky) samostatnosti, což v dnešní době, není. Ti kluci byli skutečně nuceni začít, i když k tomu třeba nebyli vychovávaní, tak byli nuceni na vojně se začít starat sami o sebe. Umět prostě takové základní věci. Určitě to byla dobrá věc. Nemuselo by to být na dva roky, stačilo by třeba na půl roku, ale každopádně to osamostatnění a taková ta zodpovědnost, to dneska těm mladým klukům chybí.“

„A poznáš tam (na vojně- pozn. autorky), dneska to tak třeba není, Slováky, Východňáry, tak nějak poznáš různé lidi. Východňáři ti jsou agresivní, tam ti Maďaři, já nevím, Rumuni, jo a prostě a musel jsi a žil jsi ty dva roky v jedné místnosti se všemi a musel si s nimi vyjít a mít u nich podporu, když bylo potřeba. ...No já si myslím, že to mladým chybí.“

V tom se právě lišily názory vysokoškoláků, kteří sami bydleli na kolejích mimo rodinu, a proto se samostatnosti naučili tam, a tím pádem pro ně vojna v tomto ohledu nebyla žádným přínosem. Objevili se ale i jiní respondenti, podle kterých byla vojna ztráta času.

„Já si myslím, že vojna nemůže dát člověku vůbec nic. To je jako můj osobní názor, že vojna byla jedno z nejhoršího, co mě mohlo kdy potkat v životě. I když si člověk pamatuje na tu srandu a na kluky, ale jinak je absolutně k ničemu si myslím.“

„ ... já jsem se tam dostal pozdě, já jsem se tam dostal v 25- ti letech, kdy už jsem byl po vysoké, takže už jsem se musel o sebe starat. Řada těch kluků, co tam byla se tam dostávala rovnou po škole v těch 18-ti letech, kdy vlastně tenkrát za nás ještě nebylo jako teď, že by se hodně cestovalo, takže ten kluk kolikrát nevytáhl paty ze své vesnice. A pak se dostal na vojnu, a tam mu žádná maminka tam nic nenachystala, nikdo nic. Takže pro někoho to mohlo být dost těžké. Já jsem byl vlastně pět roků na škole, takže tam si člověk dělá relativně všechno sám už, samozřejmě o jídlo má postaráno, tam na vojně taky bylo o jídlo postaráno. Ale setká se tam s lidmi, se kterými se do té doby nesešel, takže takové různé krizovější situace tam můžou nastat. Ale to se může (člověk- pozn. autorky) setkat i normálně, aniž by na té vojně byl, akorát je potřeba, aby se tak nějak zapojoval různě do života. Aby prostě nebyl schovaný jako v dnešní době někde u počítače.“

Objevily se i výpovědi, které reflektovali možnost, získat zkušenosti, které bylo možno nabýt na vojně, někde jinde. Ovšem nehovořil nikdo o rodině.

„No v samostatnosti (bude vojna chybět synům- pozn. autorky). Jo i když u těch našich děcek nemůžu říct, že jim to tak bude chybět, no trochu jim to chybět bude, ale tím, že chodili oba do junáku ... Ten junák to je boj o přežití, takže z této strany si myslím, že jsou soběstační, nebo samostatní. To samé je internát. Já to vezmu z vlastní zkušenosti, že když jsem přišel na vojnu, tak jsem poznal, kteří kluci byli na internátě a kteří kluci přišli na tu vojnu rovnou z domu. Ti kteří prošli internátem, to bylo úplně něco jiného jak ti, kteří šli tak, dalo by se říct, od maminky. To bylo hodně poznat.“

Z genderového hlediska jsou ovšem nejzajímavější výpovědi, které tvrdí, že synové by měli jít na vojnu, protože se tam naučí věci, které bez ní umět nebudou. Zajímavé na tom je, že je tím myšleno například škrábání brambor, zašívání či pořádek. To jsou totiž práce, které by se muži mohli (a měli?) **naučit doma**.

„Myslím si, že to dalo dost, tomu klukovi ta vojna. Za první musel mít určitou drezúru, určitých návyků všelijakých se musel vzdát, musel prostě přejít na jiný režim. A který kluk dneska umí zašívát knoflíky? Který kluk si umí zaštepovat ponožku a takovýhle různé věci, co já vím, dát si oblečení do komínku? Kdo to umí dneska z těch

mladých kluků? Nikdo. Každý to hodí přes gauč, přes židli. Ale umývaly se i záchody, chodby, drátkovalo se, to dneska ti kluci nedělají. A bude jim to chybět až budou starší, nebo budou v rodině a když ta žena to po něm bude třeba chtít, tak je to nepříjemné. To vidím u syna, který nebyl na vojně, tak když má přišít knoflík, tak: ‚já to neumím, co já vím jak to‘. On neumí ani navléct jehlu a tak dále. A to je právě ten základ do rodiny a i ten celý systém. Musí poznat, že není sám a ten jeho systém, že pozná jiný, jak to mám říct... systém, že musí sám slevit ze svých cílů, nebo ze svých zaběhnutých kolejí a musí poznat, že se to dá dělat i jinak, nebo podle jiných způsobů nebo zvyků. ... My jsme chodili od kuchyně škrábat brambory, umývat nádobí, to dneska ti kluci ani neumyjí. A proto si myslím, že na ten rok by měl každý kluk na vojnu jít.“

„Ale když to zhodnotím zpětně, tak určitě, určitě ty mladé lidi naučila (vojna- pozn. autorky) samostatnosti, což v dnešní době, není. Ti kluci byli skutečně nuceni začít, i když k tomu třeba nebyli vychováváni, tak byli nuceni na té vojně se začít starat sami o sebe. Umět prostě takové základní věci. Určitě to byla dobrá věc.“

Jeden respondent to vysvětloval **vyšší mocí**, která na vojně panuje, a která dokáže muže k těmto věcem donutit. Proto také muži věci, které se tam naučí už později v životě nedělají, protože sami nemají potřebu, a nikdo jiný (např. manželka) nemá tolik síly, aby je k tomu donutil.

„ ... protože když si vzpomenu, jak jsem chodil na vojnu, že tam všichni dělali všechno, nebo ledasco, a potom už nikdy. Ale tam byla vyšší síla, která mu (muži- pozn. autorky) prostě řekla: ‚když to nebudeš dělat, tak dostaneš přes držku,‘ tak dělal všechno. Ale odchodem jsem to okamžitě zabil a neumím, jo.“

„A to znamená, že manželka pak není schopna ho k tomu dotlačit?“

„Ne, myslím si že ne, není. ... Málokdy se stane, že když je někdo silnější, tak nějak existenčně, ne existenčně ne, pozičně silnější, že by ustoupil, aniž by chtěl jo, to by ten druhý musel být ještě silnější.“

Osobně se domnívám, že dnes se muži samostatnosti mohou naučit díky internátům a kolejím (studiu mimo domov), či díky možnostem cestovat a že domácí práce by se měli naučit spíše doma.

7. 14 Centrální kategorie: Nízká reflexivita

Hlavním jevem, který spojuje předchozí kategorie, je nízká reflexivita. A to ať už přímo vyjádřena a nebo skrytá. Otcovství bylo bráno u respondentů jako jeden z logických kroků v životě. Tím pádem o něm není třeba přemýšlet. Styl výchovy je utvářen podle potřeby. Výkon otcovské role spočívá v převzatých principech, v plnění očekávání okolí. Proto jsou otcové především živiteli. Zažili to tak u svých otců, očekává se to od nich i nadále. Tím je naplněna hlavní část otcovské funkce. V případném volném čase, který jim na děti zbyl, spíše pomáhali manželkám s tím, co je bavilo. Především si s dětmi hráli. Otcovská role má tedy podobu živitele, „pomahače“ a spoluhráče. Tím pádem se otcové problémy spojenými s výchovou moc nezabývají.

Kvalitu výchovy proto nehodnotí z konkrétních zákroků, které učinili, ale dle výsledků, kterých dosáhli. Protože děti nemají v životě problémy, chovají se podle představ otců, hodnotí svou výchovu jako úspěšnou.

Několikrát jsem se setkala s tím, že si respondenti nepamatovali například to, jakým činností se s dětmi věnovali. To se dá samozřejmě vysvětlit tím, že uplynula poměrně dlouhá doba (až 24 let). Na druhou stranu si myslím, že je to spíše tím, že s dětmi moc času netrávili a moc činností nedělali, proto si je nepamatují. Nepamatují si může být také zakrytí toho, že moc nedělali, pokud se to třeba báli přiznat. Většina z respondentů uvedla, že lituje, že s dětmi strávili málo času a vysvětlují to právě potřebou uživit rodinu. Také jsem se setkala s odkazy na manželky, které by mi to řekly lépe. To také ukazuje, že hlavním pečovatelem o děti byly ženy.

„To si nevzpomínám. To asi jsem s nimi dělal ledacos, ale že bych já s nimi dělal něco jiného a manželka něco jiného to nevím.“

„Na to by bylo potřeba pozvat manželku. U mě ta paměť už není tak úplně dobrá, abych si pamatoval 15, 20 let dopředu.“

Nelze zřejmě otcům nijak vytýkat, že se do péče o děti více nezapojili. Vypovídá to o dobových představách o rodině, kdy se počítalo s tím, že se o děti má starat matka a otec má rodinu živit.

Tím, že otcové nepřemýšleli o způsobu výchovy, reprodukovali dál vzorce tradiční dělby práce. To se projevilo jak v rozdělení starostí o rodinu a domácnost mezi respondentem a jeho manželkou, stejně jako u tradičního dělení domácích povinností u

děti. Byl to model, který fungoval mnoho let, nebylo tedy pro mnohé třeba ho nějak měnit.

Dalším jevem nízké reflexivity je to, že otcové výchovu svých dětí neprobírali s nikým dalším. Bavili se o dětech většinou jen s manželkou, která měla na starost většinu starostí o děti.

Dále nebyli otcové na svou roli rodiče připraveni. Neměli zkušenosti s dětmi z dřívějších dob. Nebylo to ani třeba, protože většinu času trávili v práci, a jak trávit čas s dětmi jim pomohla určit manželka.

Domnívám se, že nízká reflexivita otců je dána především dobou, ve které vyrůstali a měli děti, a očekáváním společnosti, která v případě otců spočívala především v živitelské roli.

7. 15 Zhodnocení analýzy

V závěru bych chtěla krátce srovnat výsledky svého výzkumu se závěry výzkumu Koudelové [2005], která se zabývala tím, jak české matky vychovávají své syny. Některé její závěry se doplňují s mými. V jiných je vidět odlišný přístup matek a otců. Ačkoliv však přistupují k výchově různě, tento rozdílný přístup se potvrdil jak v jej, tak i v mé práci. Jedná se především o to, že primárním rodičem, zodpovědný za výchovu dětí, je matka. Otec je brán jako živitel rodiny, který je kvůli této své funkci v rodině téměř nepřítomný. Koudelová uvádí, že matky sice nejsou spokojeny s tím, že jsou primárním rodičem, nechtějí se ovšem této své funkce vzdát. Otcové naproti tomu vypovídali, že aby se rádi zapojili do výchovy více, ale nemají na to kvůli zaměstnání čas.

Ze závěrů Koudelové také vyplývá, že by si již matky nenechaly do výchovy tolik mluvit. Otcové naproti tomu rovnou uváděli, že odmítali zásahy druhých osob do svého způsobu výchovy. Podle Koudelové matky neměli žádné preference ohledně pohlaví svého dítěte, přály si hlavně, aby byly zdravé. Poukazuje dále také na to, že si přály prvorozeného syna. Dále vypovídaly, že nedělaly rozdíly mezi dětmi podle pohlaví. Obdobně vypovídali také mí respondenti, v tom, že nepreferovali určité pohlaví dítěte. Ovšem z dalších výpovědí vyplynulo, že přesto toužili po synovi, který je pro ně pokračovatel rodu a se kterým si mohou lépe vyhrát, protože jako muži mají společné zájmy. Zdraví dítěte pro ně bylo také významné a často radost ze zdraví novorozence

nahrazovala zklamání z toho, že se nenarodil syn. Otcové také vypovídali, že se snažili nedělat rozdíly mezi dětmi, ovšem přiznávají, že určité rozdíly ve způsobu trávení času s dětmi byly, protože jim byly bližší aktivity se synem.

Oba výzkumy také potvrdily, že matky více o výchově přemýšlí a mají více konkrétnější představy o tom, jaké by chtěly, aby jejich děti byly. Koudelová uvádí, že matky mají ideální představu svého syna a snaží se, aby se této představě přibližoval. Pro matky je také důležité, aby se synové shodovali s tradičním pojetím maskulinity, ačkoliv úplně s takovým pojetím mužství nesouhlasí. Důvodem je, že se domnívají, že pokud se budou blížit tradiční představě mužství, budou mít v životě méně problémů. U otců jsem na podobné úvahy a představy nenarazila. Koudelová také uvádí, že k tomu, aby se synové mohli naučit maskulinitě, kterou od nich kultura, ve které žijí, vyžaduje, jsou nejlepší vlastní otcové. Ovšem některé matky přiznávají, že k tomu vlastní otcové nejsou nutní. Otcové v mém výzkumu vypovídali, že si myslí, že otec je pro syna velmi důležitý, ale poukazovali také na to, že je třeba také matek- více vzorů, a že pokud je otec špatným příkladem, je lepší, když v rodině není.

Matky v České republice se podle těchto dvou výzkumů věnují svým dětem více než otcové a mají jasnější představy o výchově, kdežto otcové stále plní především roli živitele a nápomocného rodiče.

Závěr

V této bakalářské práci jsme se snažila poskytnout pohled na výchovu synů podle českých otců z jejich vlastních výpovědí. V teoretické části, jsem shrnula několik základních témat, které se problematiky otcovství týkají. Poukázala jsem zejména na to, že otcovství je společností chápáno jako dobrovolné a že za primárního rodiče, daného biologicky, je považována matka. Záleží tedy na otcích, jak se do péče zapojí, což je ovšem značně ztíženo tím, že hodně času tráví v práci, aby mohli uživit rodinu. V současné době jsou ovšem významnými spoluživitelkami také manželky. To by podle mě mohlo a mělo vést k většímu zapojení otců v soukromé sféře na druhé straně.

K vytyčenému tématu pojetí otcovské role u českých otců v současnosti jsem provedla malý výzkum. Spočíval v polostrukturovaných rozhovorech s otcí, kteří měli syny ve věku 15 až 25 let. To znamená, že se ve vzorku vyskytli otcové spíše starší, kteří vychovávali své děti již v minulém režimu. Tato doba se odrazila ve výpovědích. Metoda výzkumu, vycházející ze zakotvené teorie, podle mě spolu s částečnou strukturou rozhovorů umožnila objevení témat, o kterých jsem původně nepřemýšlela. To považuji za přínos. Těmito tématy byly především vojenská služba a fyzické tresty.

K čemu jsem dospěla? Především k tomu, že respondenti vychovávali své děti v době, kdy se rodina považovala za logický krok v životě, o kterém se moc nepřemýšlelo. Rodina je tradicí, děti očekáváním. Otcové plní roli živitele, kterou viděli u svých otců a víc o svém způsobu výchovy nepřemýšlí. To vede k udržení tradiční dělby práce mezi partnery, k podpoře tradičních rolí u dětí, k hodnocení výchovy podle dosažených výsledků.

Zaměření práce na výchovu synů, se ukázalo jako užitečné, protože velká část otců vypověděla, že se radši věnovali synům, kvůli společným zájmům. Také představa, že otec je významným vzorem pro syna se ukázala u respondentů jako platná. Z toho se dá odvodit, že synům obecně věnovali více pozornosti, a proto mohl tento výzkum přinést více informací, než kdybych se zaměřila na vztah otce a dcery. Naopak se neukázalo, že by někdo otce nabádal k tomu, aby se více věnovali synům.

Především se domnívám, že můj výzkum poukázal na některá zajímavá témata, která by bylo dobré dále rozpracovat, například provést podrobnější výzkum. Hlavním tématem byla nízká reflexivita otců. Domnívám se, že by bylo zajímavé porovnat tento výzkum s jiným, který by vyzpovídal mladší otce, kteří vychovávají děti již v novém

režimu. Zajímavé může být sledovat, zda si otcové všimají debat o novém otcovství a zda na ně doléhají tlaky na větší zapojení se do péče. Dalším zajímavým tématem, vhodným pro další výzkum, je jak, vojenská služba ovlivňuje, či utváří maskulinitu mužů, nebo též jaké mají mladí muži možnosti naučit se věci, které se dříve naučili na vojně, někde jinde. Samozřejmě se také nabízí možnost komparace přístupu otců k výchově s pojetím výchovy u českých matek.

Domnívám se, že tradiční model dělby starostí o děti není v dnešní době dobře udržitelný. Protože ženy čím dál více času tráví v zaměstnání, je potřebné, aby se muži více zapojovali v soukromé sféře. Časem se ukáže, nakolik se nové pojetí otcovství v České republice uchytí.

Použitá literatura

- Atkinson, Alice M. 1987. „Fathers' Participation and Evaluation on Family Day Care.“ *Family Relations* 2 (36): 146-151.
- Badinter, Elisabeth. 2005. *XY. O mužské identitě*. Přel. Zuzana Dlabalová. Praha, Litomyšl: Paseka.
- Bakalář, Eduard. 2002. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad.
- Beauvoirová, Simone. 1966. *Druhé pohlaví*. Př. Josef Kostohryz, Hana Uhlířová. Praha: Orbis.
- Bourdieu, Pierre. 2000. *Nadvláda mužů*. Př. Věra Dvořáková. Praha: Karolinum.
- Bronte- Tinkew, Jacinta, Kristin A. Moore, Jennifer Carrano. 2006. „The Father- Child Relationship, Parenting Styles, and Adolescent Risk Behaviors in Intact Families.“ *Journal of Family Issues* 6 (27): 850-881.
- Cobb, Laura. 2006. „Doing Gender in the Primary Caregiving Father Family.“ *The online resource for stay at home dads*. [online] [cit. 22. 10. 2006]. Dostupné z : <<http://slowlane.com>>.
- Coltrane, Scott. 1995. „The Future of fatherhood: Social, Demographic, and Economic Influences on Men's Family Involvement.“ Pp. 255-274 in William Marsiglio (ed.). *Fatherhood: contemporary theory, research, and social policy*. Thousand Oaks : Sage Publications.
- Connell, R. W. 1998. „Masculinities and Globalization.“ *Men and Masculinities* 1 (1): 3-23.
- Connell, R. W. 2000. *The Men and the Boys*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press. .
- Čermáková, Marie. 1997. *Rodina a měnící se gender role- sociální analýza české společnosti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Daly, Kerry, J. 1995. „Reshaping Fatherhood: Finding the Models.“ Pp. 21-40 in William Marsiglio (ed.). *Fatherhood : contemporary theory, research, and social policy*. Thousand Oaks : Sage Publications.
- Disman, Miroslav. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.

Dovářevová, Jana. 2004. „Maminka + tatínek = mamínek. Mediální obraz mužů na rodičovské dovolené.“ *Gender, rovné příležitosti a výzkum* 4 (5): 12-14.

Dowd, Nancy E. *Redifining Fatherhood*. 2000. New York, Londýn: New York University Press.

Dudová, Radka. 2006. „Rozporuplné diskursy otcovství.“ *Gender, rovné příležitosti a výzkum* 2 (7): 6-10.

Eisler, Richard M. 1995. „The Relationship Between Masculine Gender Role Stress and Men's Health Risk: The Validation of a Construct.“ Pp. 207-225 in Ronald F. Levant, William S. Pollack (eds.). *A new Psychology of Men*. New York: BasicBooks.

Erikson, E. H. 2002. *Dětství a společnost*. Přel. Jan Valeška. Praha: Argo.

Esfem. 2002. „Ženy a muži podle učebnic.“ [online]. Esfem [cit. 31. 1. 2007]. Dostupné z: <<http://www.esfem.cz>>.

Furstenberg, Frank, F. Jr. 1995. „Fathering in the Inner City: Paternal Participation and Public Policy.“ Pp. 119-147 in William Marsiglio (ed.). *Fatherhood : contemporary theory, research, and social policy*. Thousand Oaks : Sage Publications.

Harris, Mullan K., Philip S. Morgan. 1991. „Fathers, Sons, and Daughters: Differential Paternal Involvement in Parenting.“ *Journal of Marriage and the Family* 3 (53): 531-544.

Hawkins, Alan, J., Shawn L. Christiansen, Kathryn Pond Sargent, Jeffrey E. Hill. 1995. „Rethinking Father's Involvement in Child Care: A Developmental Perspective.“ Pp. 41-56 in William Marsiglio (ed.). *Fatherhood : contemporary theory, research, and social policy*. Thousand Oaks : Sage Publications.

Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Hoffnung, Michele. 1984. „Motherhood: Contemporary Conflict for Women.“ Pp. 124-138 in Jo Freeman. *Women*. California: Publishing company.

Ihinger- Tallman, Marilyn, Kay Pasley, Cheryl Buehler. 1995. „Developing a Middle-Range Theory of Father Involvement Postdivorce.“ Pp. 57-77 in William Marsiglio (ed.). *Fatherhood : contemporary theory, research, and social policy*. Thousand Oaks : Sage Publications.

Janoušková, Klára, Lukáš Sedláček. 2005. „Jiné mateřství .“ *Gender, rovné příležitosti a výzkum* 1 (6): 19-22.

Jump, Teresa L, Linda Haas. 1987. „Fathers in transition.“ Pp. 98-114 in Michael S. Kimmel. *Changing men. New Directions in Research on Men and Masculinity*. California:

Sage Publications.

Kimmel, Michael S. 1987. *Changing men. New Directions in Research on Men and Masculinity*. California: Sage Publications.

Koudelová, Klára. 2005. *Jak české matky vychovávají své syny*. Praha. Bakalářská práce na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. Vedoucí Hana Havelková.

Kubíčková, Klára. 2003. „Matkové: mateřští otcové.“ *Gender, rovné příležitosti a výzkum* 3-4 (4): 1-4.

Křížková, Alena, Milan Tuček. 1998. „Zaměstnání versus rodina- dělba rolí v rodině.“ Pp. 80-87 In Milan Tuček et al. *Česká rodina v transformaci- Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Lareau, Annette. 2000. „My Wife Can Tell Me Who I Know: Methodological and Conceptual Problems in Studying Fathers.“ *Qualitative Sociology* 4 (23): 407-433.

LaRossa, Ralph. 1988. „Fatherhood and social change.“ *Family relations* 4 (37): 451-457.

Levant, Ronald F. 1995. „Toward the Reconstruction of Masculinity.“ Pp. 229-251 in Ronald F. Levant, William S. Pollack (eds.). *A new Psychology of Men*. New York: BasicBooks.

Marsiglio, William. 1995a. „Fatherhood Scholarship: An Overview and Agenda for Future.“ Pp. 1-20 in William Marsiglio (ed.). *Fatherhood : contemporary theory, research, and social policy*. Thousand Oaks : Sage Publications.

Marsiglio, William. 1995b. „Stepfathers With Minor Children Living at Home: Parenting Perceptions and Relationship Quality.“ Pp. 211-229 in William Marsiglio (ed.). *Fatherhood : contemporary theory, research, and social policy*. Thousand Oaks : Sage Publications.

Marsiglio, William (ed.). 1995c. *Fatherhood : contemporary theory, research, and social policy*. Thousand Oaks : Sage Publications.

Maříková, Hana. 1999. *Muž v rodině: Democratizace sféry soukromé*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Maříková, Hana. 2003. „Rodičovská dovolená a muži.“ *Gender, rovné příležitosti a výzkum* 1-2 (4): 6-7.

Maříková, Hana. 2004. „Kdo jsou otcové na rodičovské dovolené?“ *Gender, rovné příležitosti a výzkum* 1 (5): 8-10.

Maříková, Hana, Radka Radimská. 2003. *Podpora využívání rodičovské dovolené muži*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Masciadrelli, Brian P., Joseph H. Pleck, Jeffrey L. Stueve. 2006. „Fathers' Role Model Perceptions.“ *Men and Masculinities* 1 (9): 23-34.

Matoušek, Oldřich. 1997. *Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě*. Praha: Portál.

Matoušek, Oldřich. 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon.

Matulová, Nina, Helena Jarošová. 1997. *Žena v dnešnej rodine*. Bratislava: Smena.

McMahon, Anthony. 1993. „Male readings of feminist theory: The psychologization of sexual politics in the masculinity literature.“ *Theory and Society* 22 (22): 675-695.

Možný, Ivo. 1990. *Moderní rodina- Mýty a skutečnost*. Brno: Blok.

Nagl-Docekal, Herta. 2007. *Feministická filosofie*. Praha: Slon.

Oakleyová, Ann. 2000. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál.

Palkovitz, Rob, Marcela A. Copes, Tara N. Woolfolk. 2001. „It's Like... You Discover a New Sense of Being.“ *Men and Masculinities* 1 (4): 29-69.

Pleck, Joseph, H. 1987. „American Fathering in Historical Perspective.“ Pp. 83-97 in Michael S. Kimmel. *Changing men. New Directions in Research on Men and Masculinity*. California: Sage Publications.

Radimská, Radka. 2002a. „Mateřství, otcovství a moc.“ *Gender, rovné příležitosti a výzkum* 3-4 (3): 1-3.

Radimská, Radka. 2003. „Individuum a rodina: Teorie soukromého života podle Françoise de Singlyho.“ *Sociologický časopis* 5 (4): 667-685.

Rašticová, Martina. 2004. „Mateřská/ otcovská výchova dcery a syna z pohledu dvou generací.“ *Gender, rovné příležitosti a výzkum* 1 (5): 13-16.

Renzetti, Claire, M., Daniel J. Curran. 2003. *Ženy, muži a společnost*. Přel. Petr Pavlík. Praha: Karolinum.

Saleh, Ahasin F., Ruth S. Buzi, Maxine L. Weinman, Peggy B. Smith. 2005. „The Nature of Connections: Young Fathers and Their Children.“ *Adolescence* 159 (40): 513-521.

Singly, Francois, de. 1999. *Sociologie současné rodiny*. Př. Stanislav Štech, Ludmila Šašková. Praha: Portál.

Schwalbe, Michael, Michelle Wolkomir. 2001. „The Masculine Self As Problem and Resource in Interview Studies of Men.“ *Men and Masculinities*. 1 (4): 90

Smetáčková, Irena, Klára Vlková (eds.). 2005. *Gender ve škole. Příručka pro vyučující předmětů občanská výchova, občanská nauka a základy společenských věd na základních a*

středních školách. Praha: Otevřená společnost, o. p. s.

Sobotková, Irena. 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál.

Sociologický ústav AV ČR. 2007. „Pravidla citací podle ISO 690.“ [online]. Sociologický časopis [cit. 16.4.2007]. Dostupné z: <<http://sreview.soc.cas.cz/upl/pokyny/pokyny.pdf>>).

Strauss, Anselm, Juliet Corbinová. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu- zakotvená teorie*. Boskovice: Albert.

Šmausová, Gerlinda. 2002. „Protí tvrdošijné představě o ontické povaze gender a pohlaví.“ Pp. 15-27 in *Sborník prací Fakulty sociálních studií brněnské univerzity. Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita.

Šmídová, Iva. 2003. „Matkové“. Pp. 157-176 in Petr Mareš, Tomáš Potočný (eds.). *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal.

Šmídová, Iva. 2004. „Rodiny, kde pečují otcové.“ *Gender, rovné příležitosti a výzkum* 4 (5): 10-12.

Šmídová, Iva. 2006a. „Nový muž, nový otec.“ *Literární noviny* 4 (17): 8.

Šmídová, Iva. 2006b. „Kritická mužská studia.“ Pp. 59-70 in Jana Valdřová. *Gender a společnost*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E.Purkyně.

Thompson, Edward, H., Joseph H. Pleck. 1987. „Reformulating the male role.“ Pp. 25-36 in Michael S. Kimmel. *Changing men. New Directions in Research on Men and Masculinity*. California: Sage Publications.

Täubner, Vladimír. 1993. *Rodiče v krizi? Malá poradna pro rodiče*. Neratovice: Petr Šorel.

Tuček, Milan et al. 1998. *Česká rodina v transformaci- Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Tuček, Milan. 2000. „Životní úroveň rodinných domácností na konci devadesátých let v závislosti na socioprofesioním postavení partnerů.“ Pp. 47-60 in Hana Maříková (ed.). *Proměny současné české rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Valdřová, Jana. 2006. *Gender a společnost*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E.Purkyně.

Wical, Kurt, A., William J. Doherty. 2005. „How Reliable Are Fathers' Reports of Involvement with Their Children?“ *Fathering* 1 (3): 81-91.

Yablonsky, Lewis. 1995. *Otcové & synové*. Přel. Jiří Foltýn. Praha: Portál.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozdíly mezi muži a ženami (tabulky)

Příloha č. 2: Struktura rozhovoru

Příloha č. 3: Informovaný souhlas

Příloha č. 4: Seznam respondentů

Příloha č. 5: Schematické znázornění kategorií

Přílohy

Příloha č. 1: Rozdíly mezi muži a ženami

Rozdíly mezi mužem a ženou podle Metodické příručky výchovy k lásce a čistotě [podle Esfem 2002: 39].

„ŽENA:

Fyzicky hubenější, slabší, jemnější,
pružnější stavbou těla i svalstva

Citové závěry

Sklon nechat se ovlivnit náladou

Všímá si detailů

Náchylnost k podlehnutí stresu

Sklon působit na city

Ochota vykonávat i drobné domácí práce

Schopnost působit jako nedobytná pevnost

Tajemnější a rafinovanější postoje

Hovornější

Schopnost zvládat více činností najednou

Najde rychle řešení, impulzivně

Starost o domácnost, výchovu dětí

Hůře se orientuje v prostoru

Skoro každá žena má intuici

ŽENA POTŘEBUJE

Bezpečí, jistotu, ochranu, lásku a něhu,
vědět, že je milovaná

Byť hrdá na svého manžela

ŽENA VNÍMÁ MUŽE

Hlavně sluchem a hmatem. Zaměřuje se na
osobnost, charakter, vztah a něhu. Sex pro
ni není cílem, ale výsledkem lásky

Přijímá nebo odmítá aktivitu muže

ŽENA MÁ BÝT:

Srdcem!

MUŽ:

Fyzicky zdatnější, vyšší, silnější,
šlachovitější, méně pružný

Logické postupy

Pevnější postoje

Schopnost vidět celek

Větší odolnost vůči stresu

Sklon být autoritativní

Tendence věnovat se jen velkým pracím

Projevy ctižádnosti

Otevřenější a přímější postoje

Úspornější řeč

Soustředění se na jednu činnost

Systémové řešení, dlouho uvažuje

Starost o věcné úlohy (živobytí)

Lepší schopnost prostorové orientace

Jen málo mužů má intuici

MUŽ POTŘEBUJE

Povzbuzení, ohodnocení, domov s
atmosférou pohody

Vidět zájem o svou práci

MUŽ VNÍMÁ ŽENU

Hlavně zrakem. Rychlejší podráždění a
reakce na sexuální podněty, touha po
sexuálním uspokojení

Patří mu iniciativa

MUŽ MÁ BÝT:

Hlavou!“

Genderové imperativy v 60.-70. letech 20. století podle Karin Hausenové [podle Valdrová 2006: 8].

„MUŽI

Předurčení pro

Vnější prostor

Dálku

Veřejný život

Aktivita

Energie, síla, vůle

Pevnost

Skutečnost, odvaha

Konat

Samostatný

Usilující, cílevědomý, ovlivňující

Dobývající

Poskytující

Schopnost prosadit se

Násilí

Nepřátelství

Racionalita

Oduševnělost

Rozum

Myšlení

Vědění

Abstrahovat, vynášet úsudek

Ctnost

Důstojnost

ŽENY

Předurčeny pro

Vnitřní prostor

Blízkost

Domácký život

Pasivita

Slabost

Kolísavost

Skromnost

Být

Závislá

Pilná, příčinnivá

Uchovávací

Přijímající

Přizpůsobení, sebezapření

Láska, dobrotivost

Sympatie

Emocionalita

Citovost

Vstřícnost

Ochota přijímat

Víra

Porozumět

Ctnosti

Stydlivost, cudnost

Zručnost

Laskavost, takt

Půvab, krása, schopnost činit svět krásnějším“

Rozdíly mezi muži a ženami, které uvedli respondenti v mém výzkumu.**Jaké jsou ženy**

Citové
 Pečlivé
 Pořádné
 Vytrvalé
 Pečlivé
 Tvrdohlavé
 Starostlivé
 Svědomité
 Citlivé
 Puntíčkářky
 Zvědavé
 Upovídané
 Zodpovědné
 Více řeší problémy
 Déle o problémech přemýšlí
 Více pomlouvají
 Když se pohádají, nedokáží to překonat
 Zvládají více věcí najednou

Jací jsou muži

Ješitní
 Klidní
 Bezstarostní
 Méně zmatkují Více přijímají rizika
 Dokáží rozhodovat v zásadních věcech
 Když se jim něco nepovede, berou to s nadhledem
 Více věci flákají
 Když se pohádají, dokáží to rychle překonat
 Nezvládnou více věcí zároveň

Typicky ženské činnosti

Vaření (jako nutnost)
 Starost o rodinu
 Žehlení
 Praní
 Vaření
 Starost o děti
 Péče o zdravotní problémy
 Umývání nádobí
 Ruční práce
 Utírání prachu
 Ženské činnosti jsou pro běžnou potřebu

Typicky mužské činnosti

Zatloukání hřebíků
 Hoblování prken
 Uživení rodiny
 Zajištění fungování rodiny
 Technické záležitosti
 Pokud vaří, tak tvoří
 Mužské činnosti jsou významné

Příloha č. 2: Struktura rozhovoru**Představy před narozením syna**

Jaké byly vaše představy a očekávání před narozením dítěte?

K Měl jste určité preference ohledně pohlaví dítěte?

K Jaká byla vaše reakce na zjištění, že čekáte syna? A jaká byla reakce okolí?

Myslíte si, že jste byl připraven na to stát se otcem? Měl jste nějaké zkušenosti s dětmi?

Vzory

Vybavujete si, že vás někdo ovlivnil v tom, jak děti vychováváte?

Měl jste nějaký vzor otce ve svém okolí?

Uvědomujete si nějaký vliv svých rodičů? Jaký?

Výchova

Jak jste to měli s manželkou rozdělené činnosti v domácnosti a starost o děti?

Co jste konkrétně dělal?

Kdo se synem například dělal domácí úkoly?

K Vybavujete si zpětně, že by vám někdo mluvil do vašeho způsobu výchovy?

Jaká byla vaše reakce?

K Zapojovaly jste děti do domácích prací? Do kterých? Měli je nějak rozdělené?

K Myslíte si, že se váš syn jako chlapec odlišoval od svých vrstevníků? Jestli ano, jak?

Jakým činnostem jste se svým synem nejvíce věnoval?

Lišily se nějak činnosti, kterým jste se věnoval se synem, od těch, kterým jste se věnoval s dcerou?

Povinná vojenská služba

Byl jste na vojně?

Myslíte si, že tím, že se zrušila povinná vojenská služba, chlapci o něco přichází? Mohlo jim to dát něco, co jim teď chybí? Nebo naopak?

Maskulinita

- K Myslíte si, že je důležité, aby měl syn, když vyrůstá, v rodině nějaký mužský vzor?
- K Myslíte si, že je pro výchovu syna důležitá přítomnost otce? Proč?
- K Existují podle vás typicky ženské a typicky mužské vlastnosti? Případně které? Myslíte si, že se dá říct, kdo to má v životě jednodušší- jestli muži nebo ženy? Případně v čem a proč?

Otcovství

Co pro vás znamená být otcem?

- K Co pro vás znamená být otcem syna? Je to něčím specifické?
Co se změnilo, když jste se stal otcem? Co vám to přineslo/ vzalo?
- K Myslíte si, že je těžké být otcem? V čem a proč?
Jaké jsou podle vás typické znaky dobrého otce? Co by měl takový otec dělat?
Myslíte si, že si otcové obecně více cení narození potomka určitého pohlaví?

Hodnocení

- K Jak zpětně hodnotíte synovu výchovu?
Jak byste zhodnotil sebe jako otce?
- K Je něco, co byste dnes udělal jinak?
- K Jste spokojený s tím, jaký váš syn je?

Vzájemný vztah

- K Jak byste popsal váš vzájemný vztah se synem?
- K Byl váš vztah vždy takový, jako je dnes, nebo se nějak výrazněji proměnil?

Diskuse o otcovství

Probíral jste s někým výchovu, nebo se bavil o synovi? Bavíte se o svých dětech s jinými muži?

Přemýšlel jste někdy o podobných otázkách? Jestli ano, co vás k tomu přimělo?

Příloha č. 3: Informovaný souhlas

Dne 2007 jsem poskytl/a rozhovor Lence Slavíkové, studentce Fakulty humanitních studií University Karlovy, pro výzkum v rámci její bakalářské práce týkající se českých otců v současnosti.

Pro účely analýzy v rámci bakalářské práce a pro účely navazující výzkumné činnosti bude tento rozhovor zpracován v anonymizované podobě bez souvislosti s mým jménem, anonymizovány budou i ostatní osoby, o kterých se v rozhovoru zmíním.

V případě, že úryvky tohoto rozhovoru budou součástí publikací nebo veřejných prezentací výzkumu, budou uvedeny v anonymizované podobě bez mého jména a souvislosti s mojí osobou.

Potvrzuji, že jsem byl/a předem obeznámen/a se základními informacemi o výzkumu a s rozhovorem i jeho nahráváním souhlasím.

Jméno:

Podpis:

Příloha č. 4: Seznam respondentů

Respondent	Věk	Vzdělání	Věk syna	Věk dcery	Rodinný stav
1	43	Středoškolské + nástavba	20 (v ⁸), 16 (n)	23 (v), 23 (n)	Rozvedený + nově ženatý
2	47	Středoškolské	22	19	Ženatý
3	43	Vyučený	22	20	Ženatý
4	53	Vysokoškolské	21	24	Ženatý
5	56	Vysokoškolské	22		Ženatý
6	57	Vysokoškolské	22	20	Ženatý
7	54	Vyučený	24	31, 27	Ženatý
8	47	Středoškolské	22, 17		Ženatý
9	50	Vyučený	19	22	Ženatý
10	51	Středoškolské	20	27	Ženatý
11	46	Vyučený	16	23	Rozvedený
12	44	Středoškolské	20	19	Ženatý
13	32	Středoškolské	15 (n), 5 (v)	12 (n)	Ženatý
14	39	Středoškolské + nástavba	18, 15		Ženatý
15	45	Středoškolské	22, 20		Ženatý
16	45	Vysokoškolské	18, 16		Ženatý
17	49	Vysokoškolské	24, 21	21	Ženatý
18	49	Středoškolské	23	25	Ženatý

⁸ „V“ znamená vlastní, „n“ nevlastní syn nebo dcera.

Příloha č. 5: Schematické znázornění kategorií

